

**Universitatea din București
în timpul regimului comunist**

Instaurarea regimului comunist a însemnat o intensificare fără precedent a controlului statului (și partidului) asupra oamenilor și instituțiilor. Libertatea academică și autonomia universitară au devenit relice ale unei epoci apuse și blamate. Se submina astfel esența vieții universitare. Începea o epocă de constrângeri

și încercări, în care distanța între discursurile oficiale și realitate era tot mai mare. Mirajul unei societăți mai drepte și mai performante, ca și speranțele de normalizare în sensul liberalizării, deschiderii internaționale și meritocrației, au alternat cu acceptarea strâmbătăților și cu degradarea spiritului academic.

Studenții Universității din București manifestând cu ocazia zilei de 1 Mai 1963

Cadrul general al funcționării învățământului superior în România comunistă

Desăvârșirea preluării controlului politic de către Partidul Comunist la sfârșitul anului 1947 a fost urmată de un proces accelerat de transformare a tuturor structurilor economice și sociale ale României conform modelului sovietic. În domeniul învățământului, aceasta a implicat:

- monopolizarea învățământului de către stat și folosirea sa pentru controlul ideologic al educației;
- planificarea centralizată a evoluției sistemului și trecerea în subsidiar a opțiunilor și preferințelor celor implicați în funcționarea sistemului (profesori, elevi, studenți);
- accentul pus pe dezvoltarea cantitativă a sistemului;
- folosirea sistemului de învățământ ca mijloc de „inginerie socială” (factor de reglare a mobilității sociale, profesionale și teritoriale a indivizilor; substituirea în mare măsură a funcției general-formative a învățământului cu o funcție politică și cu una economică, subordonată în principal formării forței de muncă etc.)¹.

Semnificativ pentru modul de operare al regimului comunist, principalul act prin care s-a realizat reforma învățământului nu a fost o lege adoptată de către Marea Adunare Națională, ci un decret emis de către Consiliul de Stat al Republicii Populare Române în ziua

de 2 august 1948 și publicat în „Monitorul Oficial” o zi mai târziu².

Acest decret stipula că învățământul urmărește „educarea tineretului în spiritul democrației populare” și „pregătirea cadrelor medii și superioare de specialiști, pe baze științifice, care să corespundă nevoilor consolidării democrației populare și constituirii societății socialiste”, iar aceste obiective s-au regăsit apoi, cu minime diferențe de formulare, în mai toate documentele programatice ale regimului comunist cu privire la sistemul de învățământ. Totodată, decretul stabilea faptul că învățământul superior din România are două categorii de instituții – universități și politehnici (puse pe același plan) și institute de învățământ superior – iar deosebirea dintre cele două categorii era de subordonare (universitățile și politehnicile erau subordonate Ministerului Învățământului Public, în timp ce institutele puteau depinde, fie de Ministerul Învățământului Public, fie de ministerele de resort), de durată a studiilor (4-6 ani la universități și politehnici, 3-4 ani la institute) și de complexitate a organizării (institutele erau de regulă specializate pe un număr redus de domenii de studii și nu aveau dreptul de a decerna titlurile de doctor și de docent). Decretul mai stabilea obligativitatea organizării de examene de admitere,

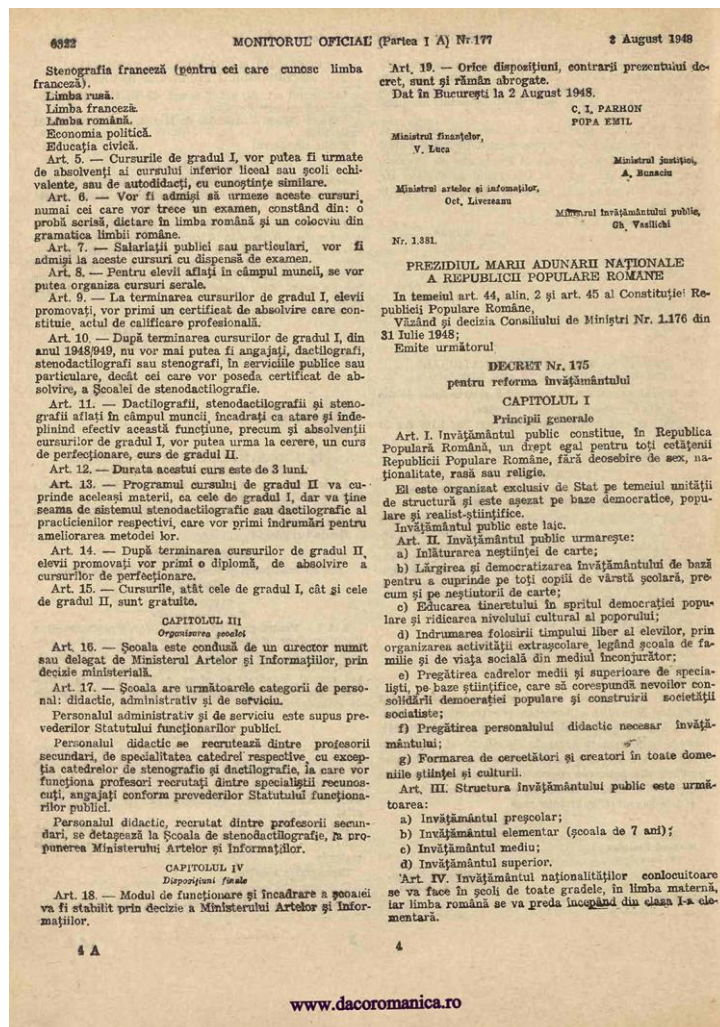
¹ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Polirom, 2010, p. 386.

² Decretul nr. 175 pentru reforma învățământului a fost reeditat în *Antologia legilor învățământului din România*, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004, pp. 342-345.

desfășurarea activității didactice în funcție de programe analitice minimale, obligatorii și unice pentru toate catedrele de aceeași specialitate, precum și obligația de a pune la dispoziția studenților manuale și materiale didactice auxiliare.

Fapt semnificativ, nu se menționa nimic despre autonomia universitară, iar la dispozițiile finale și tranzitorii se anunța că

„actualele facultăți și școli de învățământ superior vor fi restructurate, conform prezentei legi. În acest scop se vor putea desființa catedre inutile, altele vor putea fi raționalizate după necesități sau se vor crea catedre noi”. În fine, dar nu în cele din urmă, decretul excludea studiile teologice din universități, stabilind că acestea urmau să se desfășoare în instituții separate.

Decretul nr. 175/1948 pentru reforma învățământului,
Monitorul Oficial, 3 august 1948

Cum decretul nr. 175 pentru reforma învățământului abroga legislația anterioară fără a reglementa prin prevederi concrete multe aspecte esențiale pentru funcționarea instituțiilor de învățământ superior, a fost nevoie ca el să fie completat cu o multitudine de dispoziții ulterioare, emise fie de Consiliul de Miniștri, fie de Ministerul Învățământului Public. Deloc întâmplător, unele dintre prevederile legislației secundare contraziceau prevederi ale decretului-cadru. Astfel, decizia nr. 263.327 din 25 octombrie 1948 a Ministerului Învățământului Public includea politehnicele în categoria institutelor superioare de învățământ și extindea dreptul de decernare a titlului de doctor la nivelul a 18 asemenea institute superioare, inclusiv la Institutul agronomic din Galați, Institutul cărbunelui Petroșani și Institutul de minereuri din Brad. În ceea ce privește universitățile, această decizie stabilea că ele erau patru la nivelul României – Universitatea „C. I. Parhon” din București, Universitatea „Alexandru Ion [sic] Cuza” din Iași, Universitatea „Victor Babeș” din Cluj și Universitatea cu limba de predare maghiară „Bolyai” din Cluj – toate organizate simetric, cu câte 8 facultăți: matematici și fizică; științe naturale; chimie; istorie și geografie; filosofie; pedagogie și psihologie; filologie; științe juridico-administrative. Prin aceeași decizie, suplimentar față de institutele specializate de învățământ superior existente anterior, se statua desprinderea din cadrul universităților a studiilor de medicină și farmacie, alocate unor institute superioare din București, Cluj, Iași, Târgu-Mureș și Timișoara, a celor de

agronomie și medicină veterinară (alocate unor institute superioare din București, Cluj, Iași, Timișoara și Galați), precum și cea a celor de geologie (la București era înființat un institut de geologie și tehnică minieră). Tot în separare față de universități își desfășurau activitatea Institutul pedagogic „Maxim Gorki” din București (cu Facultatea de limba și literatura rusă), precum și Școala Superioară de Științe Sociale „Andrei A. Jdanov”. Alte decizii și acte normative au stabilit modul de funcționare internă a instituțiilor de învățământ superior, fiind ulterior sistematizate prin Hotărârea Consiliului de Miniștri al R.P.R. nr. 71 din 23 noiembrie 1953³. Potrivit acesteia, instituțiile de învățământ superior erau organizate în facultăți, catedre și instituții anexe (institute de cercetare, laboratoare, cabinete, clinici, biblioteci etc.). Statutul-tip cuprindea prevederi referitoare la structura, desemnarea și atribuțiile organelor de conducere (rector, prorector pentru activitatea didactică și științifică, director administrativ, decan, profesor șef de catedră, consiliul științific al instituției de învățământ superior), nomenclatorul funcțiilor pentru cadrele didactico-științifice (profesor șef de catedră, profesor, conferențiar, lector, asistent, la care se adăugau cele referitoare la personalul didactic ajutător), reglementările referitoare la organizarea procesului de învățământ, activitatea organizațiilor obștești, drepturile și obligațiile studenților și aspiranților, regulamentul de ordine interioară și disciplină, precum și precizări cu privire la patrimoniul și mijloacele materiale ale instituției de învățământ superior.

---

³ *Colecția de Hotărâri și Dispoziții ale Consiliului de Miniștri al R.P.R.*, București, 1953, pp. 113-125.

Clădirea centrală a Universității din București, în anii 1950

Măsurile de restructurare nu s-au limitat însă la arhitectura sistemului instituțiilor de învățământ superior. A continuat procesul de epurare politică a corpului didactic, mai ales în cazul facultăților din domenii sensibile politic și/sau ideologic. Totodată, au fost integrați în sistem un număr apreciabil de profesori noi, unii cu o bună pregătire profesională, alții (mai mulți) doar pe baza unor merite politice. Procesul decizional din cadrul instituțiilor de învățământ superior a fost subordonat nu numai deciziilor „de la centru”, ci și organizațiilor de partid și tineret din respectivele instituții. Compoziția corpului studențesc a fost supusă unui

proces de inginerie socială, stabilindu-se măsuri de excludere a descendenților elitelor pre-comuniste și de favorizare a accesului fiilor de muncitori și țărani⁴. Pe lângă prevederile discriminatorii incorporate în organizarea examenelor de admitere, campanii recurente de verificare și „ascuțire” a luptei de clasă conduceau la exmatricularea celor considerați indezirabili.

Dinamica sistemului de învățământ superior a fost apreciabilă, deși nu lipsită de contradicții⁵. Astfel, într-o primă fază politicile de extindere a sistemului de învățământ superior și de „deschidere” a sa spre un număr cât mai mare de tineri

---

⁴ Marius Cazan, Vlad Pașca, *Lupta de clasă la porțile facultăților. Politici de promovare socială prin învățământul superior în epoca Gheorghiu-Dej (1948-1965)*, în Lucian Nastasă-Kovács (coord.), *Politici culturale și promovare socială în România secolului XX*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013, pp. 251-279. A se vedea și *Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior din România (1948-1968)*. Volum alcătuit de Bogdan Murgescu (coord.), Marius Traian Cazan (coord.), Matei Gheboianu, Valentin Maier, Vlad Pașca și Mirela Rotaru. București, Editura Universității din București, 2013.

⁵ Cea mai bună analiză de ansamblu a evoluției învățământului superior în România socialistă este în continuare Jan Sadlak, *Higher Education in Romania, 1860-1990: Between Academic Mission, Economic Demands and Political Control*, Buffalo, State University of New York at Buffalo, 1990, pp. 23-81.

Deschiderea anului universitar în aula Facultății de Drept

muncitori și țărani au cunoscut multiple sincope, cauzate de incoerențele decizionale, de insuficienta corelare a politicilor cu resursele disponibile, de dificultățile materiale generatoare de revolte studențești (cum au fost cele din toamna anului 1956, inspirate de revoluția din Ungaria), de valurile succesive de excluderi ale unor studenți și profesori, și de limitele expansiunii studiilor liceale. Abia de pe la sfârșitul anilor 1950 s-a conturat o politică mai coerentă în domeniul învățământului universitar, combinând măsurile de stimulare a accesului în sistem (sporirea numărului de locuri de studiu alocate de la nivel central, extinderea ofertei universitare în orașe din diverse părți ale țării, construirea de

cămine, desființarea taxelor în 1961, trecerea la un sistem de admitere meritocratic prin concurs, disjungerea unor filiere de învățământ universitar de scurtă durată de universitățile clasice etc.) cu cele de ridicare a nivelului academic (recuperarea unor specialiști marginalizați anterior, restabilirea unor discipline și filiere de studiu desființate anterior, cum ar fi de exemplu sociologia, sporirea numărului de publicații și manifestări științifice, înmulțirea contactelor cu mediile universitare și științifice din străinătate, inclusiv din Occident, restabilirea parțială a rigorii la examene etc.).

Dinamica sistemului este bine reflectată și de datele statistice:

Evoluția cantitativă a învățământului universitar din România, 1948-1989

	Instituții de învățământ superior	Facultăți	Total studenți	Total cadre didactice
1948/1949	47	129	48.676	5.638
1953/1954	54	155	80.593	7.866
1958/1959	42	95	68.638	8.121
1963/1964	55	171	115.403	12.032
1968/1969	47	187	151.403	12.950
1973/1974	46	187	143.943	14.537
1978/1979	44	134	190.560	14.227
1983/1984	44	134	174.042	13.344
1988/1989	44	101	159.465	11.810

Sursa: *Învățământul în România - date statistice*, București, Comisia Națională pentru Statistică, 1996, pp. 5, 7 și 13

Progresele realizate în anii 1960 au fost încununuate de adoptarea unei noi legi a învățământului, în anul 1968⁶. Mult mai detaliată decât decretul din 1948, legea din 1968 sistematiza multe dintre măsurile punctuale implementate în anii anteriori și cuprindea totodată unele elemente noi, menite să asigure un plus de deschidere la nivelul sistemului. În planul conducerii instituțiilor de învățământ superior, legea statua multiplicarea funcțiilor de conducere (rector, prorectori, decan, prodecani, șef de catedră) și fixa mai clar compunerea și atribuțiile organelor de conducere colectivă-consiliul profesoral al instituției de învățământ superior (senatul) și consiliul profesoral al facultății. Termenul de autonomie nu apare nicăieri, dar legea multiplica atribuțiile de decizie de la nivelul universităților. Deși

nomenclatorul de specializări și planul anual de școlarizare erau în continuare elaborate de minister și aprobate prin hotărâre a Consiliului de Miniștri, iar planurile de învățământ erau întocmite la nivelul ministerului, consiliile profesorale aveau dreptul să aducă modificări acestor planuri, evident cu aprobarea Ministerului Învățământului. În ceea ce privește programele de curs, acestea erau elaborate de catedre și aprobate de consiliile profesorale ale facultăților. Rectorii erau ordonatori de credite, instituțiile de învățământ superior aveau dreptul de a încheia contracte de cercetare cu organizațiile socialiste interesate, și se deschidea posibilitatea organizării, cu aprobarea Consiliului de Miniștri și în consultare cu ministerele și alte organe de stat interesate, a unor cursuri postuniversitare pentru perfecționarea profesională și pregătirea

⁶ Textul legii privind învățământul în Republica Socialistă România din 13 mai 1968 a fost reeditat în *Antologia legilor învățământului din România*, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004, pp. 346-368.

de cadre de conducere. Prevederile legii din 1968 au fost apoi completate prin legea nr.6 din 14 martie 1969 privind Statutul personalului didactic din Republica Socialistă România⁷. Titlul III (cuprinzând 71 de articole) se referă strict la personalul didactic din învățământul superior, la care se adaugă și alte prevederi din titlurile referitoare la salarizare, drepturi materiale, distincții, premii, răspunderea disciplinară și materială etc. Statutul introducea funcția de asistent stagiar, pe lângă cele de profesor, conferențiar, șef de lucrări (lector) și asistent, și stabilea principiul ocupării prin concurs a posturilor didactice din învățământul superior, lăsând însă deschisă și posibilitatea unor proceduri de excepție – repartiție guvernamentală pentru asistenții stagiați, avansare pe post pentru asistenții și

lectorii universitari, numirea de suplinitori, transferul de la o instituție de învățământ superior la alta. Erau stabilite proceduri și condiții clare de admisibilitate, iar la procedurile tranzitorii se prevedea ca profesorii și conferențiarii universitari care nu dețineau doctoratul și nu fuseseră atestați de Comisia superioară de diplome să obțină titlul de doctor în cel mult 3 ani, sub sancțiunea pierderii calității de titulari și a scoaterii la concurs a posturilor devenite vacante. Dacă aceste prevederi erau menite să asigure buna funcționare pe fond a instituțiilor de învățământ superior, alte acte normative au venit să fixeze cifre minime de studenți pentru formațiile de studiu, ca și pentru funcționarea facultăților și universităților, precum și standarde unitare pentru normarea posturilor didactice.

Nicolae Ceaușescu în vizită la Universitatea din București, 1969

⁷ *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, partea I, nr. 33 din 15 martie 1969, pp. 256-285.

Anii 1970 au fost contradictorii din punctul de vedere al dezvoltării sistemului de învățământ superior din România. Pe de o parte, multe dintre tendințele de extindere, consolidare a standardelor profesionale și deschidere spre exterior au fost continuate. Pe de altă parte, s-au manifestat și tendințe ale conducerii superioare de partid și de stat de limitare a expansiunii și autonomizării învățământului superior. Exemplară în acest sens a fost luarea de poziție a lui Nicolae Ceaușescu la consfătuirea cu activul de partid din ideologie din 9 iulie 1971, cu privire la necesitatea întăririi controlului politico-ideologic al partidului asupra tuturor aspectelor vieții economico-sociale.

„[...] și-a făcut loc o anumite concepție, și anume că, dacă posezi anumite cunoștințe tehnice-profesionale, te preocupi de soluționarea acestor probleme, aceasta este suficient pentru a fi conducător. Nu, tovarăși, numai aceasta nu este suficient! Oricât de bun specialist ar fi cineva – și noi avem nevoie de specialiști și trebuie să insistăm pentru ridicarea cunoștințelor de specialitate –, nu va putea fi conducător de partid și de stat acela care nu se preocupă de ridicarea nivelului său ideologic-politic. El poate fi un bun specialist, poate fi un bun

funcționar, dar nu un conducător politic. Or, noi avem nevoie de conducători politici, cu o temeinică pregătire marxist-leninistă, ideologică, teoretică [...] deoarece fiecare membru de partid, la locul său de muncă, trebuie să fie un activist, un luptător pentru înfăptuirea liniei politice generale a partidului nostru.”⁸

Era o opțiune categorică pentru primatul activiștilor de partid în raport cu specialiștii (tehnocrații), cu implicații directe și asupra sistemului învățământului superior, sistem care asigura pregătirea de specialiști și cadre de conducere. În mod concret, această opțiune a avut drept consecință încetinirea expansiunii cantitative a sistemului de învățământ superior și mai ales diminuarea ponderii domeniilor neingineresti, în raport cu cele care pregăteau cadre tehnice pentru activitatea de producție din industrie. Nu a fost însă vorba doar de o modificare de ponderi în cadrul unui proces de creștere de ansamblu, ci de reducere severă și susținută a numărului de locuri alocate pentru profilurile universitar-pedagogice și artistice, încă de la începutul anilor 1970, urmată din 1978 de reduceri similare, deși mai puțin ample, pentru studiile economice și juridice.

Numărul de studenți înmatriculați în învățământul superior din România, pe domenii fundamentale de studii

		1970/1971	1980/1981	1989/1990
Tehnice		53.592	124.006	113.185
din care	Industriale	32.594	90.675	93.239
	Transporturi	1.106	1.877	2.556
	Construcții și arhitectură	10.818	19.163	10.604
	Agricole și silvice	9.074	12.283	6.380
Medico-farmaceutice		9.898	23.381	16.703
Economice		21.016	21.919	15.493
Juridice		5.901	3.863	2.362
Universitar-pedagogice		58.108	17.393	15.828
Artistice		3.370	2.207	938
Total		151.885	192.769	164.507

Sursa: „Învățământul în România - date statistice”, pp.102-103.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Rapoarte, cuvântări, articole*, vol. 6, București, Editura Politică, 1972, pp. 214-215.

Deși creșterea ponderii studiilor ingineresti a fost o caracteristică generală a învățământului universitar din statele socialiste, amploarea mutației realizate în anii 1970 plasează România într-o situație singulară la nivel mondial; potrivit afirmației lui Jan Sadlak, „nici o altă țară europeană nu a cunoscut o asemenea deplasare [a centrului de greutate al pregătirii universitare]”⁹. În aceeași ordine de idei, creșterea în anii 1970 a numărului de studenți la medicină și farmacie nu trebuie să înșele: ea nu corespundea unei însemnătăți mai mari alocate de către planificatorii oficiali acestui tip de studii, ci reflecta doar creșterea numărului studenților străini în această perioadă, ca și faptul că cea mai mare parte dintre acești studenți doreau să studieze în România medicina¹⁰.

Lozinca dominantă, promovată în anii 1970 de activiștii de partid din sînjul lui Nicolae Ceaușescu a fost împletirea învățământului cu viața practică și producția. La nivelul instituțiilor de învățămînt superior s-a încercat îndulcirea legăturii cu producția prin adăugarea pe același plan a cercetării științifice, fapt reflectat și în formularea din programul adoptat la congresul al XI-lea al P.C.R. din noiembrie 1974: „O atenție deosebită se va acorda îmbinării strânse a învățămîntului superior cu activitatea productivă și științifică. Întregul proces de pregătire în școlile superioare trebuie astfel

organizat încît profesorii și studenții să participe atît la activitatea de învățămînt, cît și la cercetare și producție, facultățile devenind puternice centre de învățămînt, cercetare și producție, capabile să aducă o contribuție însemnată la dezvoltarea generală a societății”¹¹.

Într-o formulare încă și mai apăsată, această idee a fost inclusă în mai multe articole din legea educației și învățămîntului din 1978¹²:

„Art.11. Învățămîntul se desfășoară pe baza principiului integrării cu producția, cercetarea științifică și proiectarea [...]

Art.72. În scopul pregătirii temeinice a studenților pentru muncă și viață și al participării nemijlocite a învățămîntului superior la activitatea economică, științifică și culturală a țării, întregul proces instructiv-educativ din învățămîntul superior se desfășoară pe baza integrării acestuia cu producția, proiectarea și cercetarea științifică. [...]

Art.75. Practica în producție a studenților trebuie să asigure însușirea cunoștințelor și deprinderilor necesare exercitării eficiente a viitoarei profesii, a unei temeinice pregătiri practice prin participarea nemijlocită la activitatea de producție, cercetare științifică și proiectare, la activități economice, social-politice, cultural educative, didactice și de ocrotire a sănătății.”

În conformitate cu tendința mai generală a anilor 1970 de a subordona diversele domenii de activitate unor largi consilii naționale, legea

⁹ Jan Sadlak, *op. cit.*, p. 60.

¹⁰ Numărul studenților străini înscriși la studii în România a crescut de la sub 1000 înainte de 1968, la un maximum de 16.962 în anul universitar 1981/1982, scăzând apoi la sub 10.000 după 1986 (Jan Sadlak, *op. cit.*, p. 42).

¹¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*. București, Editura Politică, 1975, p. 94.

¹² Legea educației și învățămîntului nr. 28 din 21 decembrie 1978 a fost reeditată în *Antologia legilor învățămîntului din România*, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004, pp. 369-396.

din 1978 statua organizarea odată la 5 ani a unor congrese ale educației și învățământului și îndrumarea, controlul și coordonarea învățământului de toate gradele de către Consiliul Superior al Educației și Învățământului, în cadrul căruia funcționa, ca organ de specialitate, un consiliu pentru învățământul superior. Referitor la instituțiile de învățământ superior, legea din 1978 prevedea explicit includerea în organele colective de conducere – senatul și consiliul profesoral – a secretarului organizației de partid, a unor reprezentanți ai organizațiilor de sindicat și tineret, a unor activiști de partid și de stat, a reprezentanților ministerelor și altor organe centrale, ai consiliilor populare, a unor personalități ale vieții economice și sociale etc. În schimb, lista atribuțiilor era mai puțin amplă decât în 1968, și se instituiau birouri executive care asigurau conducerea colectivă a activității operative a instituțiilor de învățământ.

Dincolo de retorica legii și a diverselor documente programatice ale regimului, sistemul de învățământ superior a intrat gradual într-o fază de contracție generală. Dacă în anii 1970 contracția vizase cu precădere profilurile universitar-pedagogice și artistice, apoi și pe cele economice și juridice, fără a determina scăderi ale numărului total de studenți, începând din 1981 regimul a trecut la reducerea cifrei de școlarizare totale stabilite pentru învățământul superior la nivel național, precum și la scăderi severe ale numărului locurilor alocate pentru studiile la zi, în favoarea celor rezervate pentru studiile la seral și (în mai mică măsură) fără frecvență. Reducerile au afectat și studiile tehnice, mai ales la profilurile

construcții și agricole, și au făcut ca ponderea tinerilor care urmau studii universitare să scadă, plasând România pe penultimul loc din Europa, cu o rată brută de încadrare în învățământul superior de 8,6% față de 8,5% Albania și de o medie europeană de 26,4%¹³.

Mai greu de surprins prin date statistice, dar nu mai puțin grave au fost involuțiile calitative ale învățământului superior în anii 1980. Menționăm în acest sens obligarea studenților la practică în afara specialității (inclusiv practică agricolă), cvasi-blocarea sistemului de angajări și controlul acestuia de către cabinetul 2 (Elena Ceaușescu), restricțiile referitoare la contactele internaționale și reducerea dramatică a fondurilor alocate pentru achizițiile de publicații de specialitate. Învățământul superior din România funcționa tot mai mult sub semnul „ceaușismului pur și dur”, caracterizat de închiderea relativă a sistemului sub imperiul dificultăților economice și al accentuării național-comunismului.

Studenți ai Facultății de Biologie în „practica productivă”, sortând plante medicinale

¹³ Constantin Grigorescu (coord.), *Nivelul dezvoltării economico-sociale a României în context european, 1989*, București, Editura Expert, 1993, p. 228 (capitol de Maria Molnar și Maria Poenaru).

Dacă avem în vedere și diminuările fondurilor pentru investiții și a alocărilor bugetare, implicațiile lipsurilor materiale care afectau ansamblul societății românești în anii 1980 și distorsiunile multiple induse de reaua administrație și de politicile regimului Ceaușescu, putem conchide că învățământul superior, care fusese în deceniile anterioare un puternic factor de progres economico-social, a fost împins de regim într-o situație de criză, iar criza sa a amplificat criza generală a sistemului socialist din România.

Studenți în practică pe șantier

Structura pe facultăți a Universității din București

Reforma din 1948 a provocat o amplă restructurare a Universității din București. În mod concret, studiile de teologie au fost scoase din structura învățământului universitar de stat, ceea ce pentru Universitatea din București a însemnat desprinderea Facultății de Teologie și constituirea unui institut universitar independent în ianuarie 1949. În același an facultățile de medicină și farmacie s-au unit, desprinzându-se de universitate și formând Institutul de Medicină și Farmacie București, iar facultatea de medicină veterinară a fost transferată la Institutul Agronomic, înființat în 1948. Pe de altă parte, marile facultăți tradiționale, cum erau facultatea de litere și filosofie și facultatea de științe, au fost divizate în patru și respectiv trei facultăți separate, astfel încât Universitatea din București a început

anul universitar 1948/1949 într-o structură cuprinzând opt facultăți:

- matematici și fizică;
- științe naturale;
- chimie;
- istorie și geografie;
- filosofie;
- pedagogie și psihologie;
- filologie;
- științe juridico-administrative.

Schimbările în structura pe facultăți au continuat și în anii următori. Una dintre primele modificări a fost divizarea Facultății de Istorie și Geografie în două facultăți separate, realizată în anul 1950. În anul universitar 1952/1953 a fost creată facultatea de ziaristică¹⁴, transformată după numai doi ani, în 1954, în secție a facultății de filosofie, și

¹⁴ Marian Petcu, *10 teme de istorie a jurnalismului*, București, Ars Docendi, 2012, p. 49.

Palatul Facultății de Drept în perioada în care aceasta se numea Facultatea de Științe Juridico-Administrative

desființată din cadrul Universității din București în 1956. În 1954 facultatea de pedagogie-psihologie a fost desființată, fiind înființate în schimb, în cadrul facultății de filosofie, secția de psihologie în 1954 și secția de pedagogie în 1957. În felul acesta, după ce la începutul anilor 1950 numărul facultăților din Universitatea din București sporise la 9 și apoi la 10, în a doua parte a anilor 1950 a scăzut din nou la opt.

În anii 1960, expansiunea generală a învățământului superior din România a determinat noi schimbări în structura Universității din București. În anul 1962 facultatea de matematică-fizică a fost divizată în două facultăți distincte: Facultatea de Matematică-Mecanică și Facultatea de Fizică; în același an, Facultatea de Științele naturii și-a schimbat denumirea în Facultatea de Biologie.

Facultatea de Biologie

Laborator de matematică

În 1963 restructurarea a vizat domeniul filologic. Prin hotărârea Consiliului de Miniștri, în locul facultății de filologie au fost înființate Facultatea de limbă și literatură română a Universității din București și Institutul de limbi și literaturi străine de pe lângă Universitatea din București, care avea la rândul său trei facultăți, una de limbi romanice și clasice, alta de limbi germanice și a treia de limbi slave; prin aceeași hotărâre, Institutul pedagogic de cinci ani „Maxim Gorki”, care din 1948 funcționase separat, a fost unificat cu Institutul de limbi și literaturi străine de pe lângă Universitatea din București, care prelua totodată și patrimoniul și studenții institutului absorbit. În 1972 Institutul de limbi străine a fost desființat, facultățile componente fiind subordonate direct Universității. S-a ajuns astfel ca Universitatea din București să aibă în total 12 facultăți și 94 de catedre, numărul maxim din întreaga perioadă a regimului comunist.

În timp ce în anii 1960 au prevalat fenomenele de expansiune cantitativă, atât în ceea ce privește numărul de studenți și cadre didactice, cât și în ceea ce privește structurile organizaționale (facultăți, secții, catedre), în anii 1970 acest trend a fost inversat. Dacă o anumită raționalizare a sistemului era probabil inevitabilă, politica regimului Ceaușescu a

condus nu doar la limitarea numărului de locuri de studii pentru domeniile universitar-pedagogice în favoarea domeniilor legate direct de dezvoltarea industriei socialiste, ci și la reducerea numărului de secții și de facultăți din Universitate. Un timp, această tendință a fost într-o oarecare măsură compensată prin dezvoltarea facultății de fizică, care începând din anul 1974 a beneficiat de un nou sediu, construit pe platforma Măgurele, în strânsă legătură cu institutele naționale de cercetare din domeniu. În schimb, facultatea de chimie a fost scoasă în același an din structura Universității din București și integrată în cadrul Politehnicii București, deși a continuat să-și țină cursurile și să beneficieze de baza materială existentă anterior.

Facultatea de Chimie

Valul restructurărilor a continuat în 1975 prin transferarea în componența Universității a unui număr semnificativ de institute de cercetări care anterior funcționaseră în subordinea Academiei R.S.R. Desfășurată sub semnul lozincii integrării învățământului cu producția și cercetarea, această mutație a adus în structura Universității din București Institutul Matematic (urmașul Institutului de

Matematică al Academiei R.S.R.), Institutul de geografie, Institutul de lingvistică, Institutul de istorie și teorie literară „George Călinescu”, Institutul de cercetări juridice, Institutul de istorie „Nicolae Iorga”, Institutul de studii sud-est-europene, Institutul de arheologie, Institutul de filosofie și Centrul de cercetări sociologice. Ulterior, acestor institute, care formal au fost subordonate facultăților de specialitate din cadrul Universității, li s-a adăugat Institutul de tracologie, înființat în 1979, în contextul conjunctural al creșterii interesului factorilor politici pentru componenta tracică a istoriei românilor. Deși institutele și-au păstrat o considerabilă autonomie funcțională, care de altfel le-a ușurat reintegrarea în cadrul Academiei după revoluția din 1989, organizațiile lor de partid și de sindicat au fost subordonate celor din cadrul Universității, iar conducerea institutelor a fost preluată gradual de profesori proveniți din cadrul facultăților universității, care au fost numiți ca directori de institut.

Laborator al Facultății de Fizică de la Măgurele

În a doua jumătate a anilor 1970 procesul de comasare a facultăților s-a accentuat. În 1977 facultățile de istorie și de filozofie au fost

reunite în Facultatea de Istorie-Filozofie, având secții de istorie-filozofie și de filozofie-istorie. Tot în 1977 facultățile de limbi romanice și clasice, de limbi germanice și de limbi slave au fost reunite în Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, care apoi a fost unită din nou cu Facultatea de Limbă și Literatură Română, reînființându-se Facultatea de Filologie în anul 1986.

Curs la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine

În fine, tot în 1986 facultățile de geologie-geografie și de biologie au fost reunite în Facultatea de Biologie, Geografie și Geologie. În felul acesta, multe dintre dezvoltările instituționale din anii 1960 au fost practic anulate, iar Universitatea din București mai cuprindea în anii 1986-1989 doar șase facultăți, după cum urmează (în ordine alfabetică):

- biologie-geografie-geologie;
- drept;
- filologie;
- fizică;
- istorie-filosofie;
- matematică.

Dramatică a fost și scăderea numărului de catedre, de la peste 80 la sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970, la doar 22 în ultimii ani ai regimului comunist¹⁵. Totodată, se cuvine consemnat faptul că aceste unificări/comasări de facultăți, deși în unele cazuri au avut și o componentă de integrare pluri-disciplinară a planurilor de învățământ, au

fost percepute ca arbitrare și artificiale de marea majoritate a corpului didactic și a studenților, și – mai ales în contextul de criză generală al regimului comunist din anii 1980 – au eșuat în a genera sinergii academice autentice. În aceste condiții, este explicabil faptul că imediat după revoluție toate aceste unificări forțate au fost dizolvate fără vreun regret.

Conducerea Universității

Reforma din 1948 pusese capăt oricăror forme de autonomie universitară. Modul de conducere a universităților a fost reglementat prin diverse instrucțiuni și acte normative, care au fost sistematizate ulterior în Statutul tip al instituțiilor de învățământ superior din Republica Populară Română, aprobat prin H.C.M. nr. 71 din 23 noiembrie 1953¹⁶.

Conform acestui statut conducerea universităților era exercitată, pe baza principiului conducerii unice, de către rector, care era numit (și eventual revocat din funcție) de către Ministerul Învățământului. Atribuțiile rectorului cuprindeau atât latura administrativ-financiară (executarea bugetului și planului de investiții al instituției de învățământ superior, acordarea de burse studenților, asigurarea unor bune condiții materiale studenților, aspiranților și cadrelor didactice), cât și pe cea profesional-didactică și de cercetare (îndeplinirea planurilor de învățământ, controlul rezultatelor la învățătură,

al calității cursurilor și seminariilor ținute, a lucrărilor de laborator și a cercetărilor științifice, aprobarea orarelor și a regulamentelor de ordine interioară, organizarea admiterii și a absolvirii, exmatriculări), și conțineau de asemenea o importantă dimensiune politico-ideologică (conducerea muncii de ridicarea nivelului politic și cultural al studenților, al cadrelor didactice și al personalului didactic auxiliar). Alături de rector, în conducerea Universității din București se aflau 1-2 prorectori, numiți de Ministerul Învățământului. Prorectorul cu activitatea didactică și științifică (care un timp a purtat titlul „director de studii”) era și primul înlocuitor al rectorului în cazul în care acesta lipsea din instituție. Rectorul era ajutat și de un director administrativ, care răspundea de toate problemele gospodărești și administrative ale Universității. În fine, dar nu în cele din urmă, Consiliul profesoral de la nivelul Universității era format din rector, prorectori și decani.

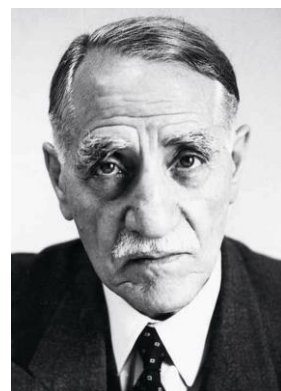
¹⁵ Date după Ovidiu Bozgan, *Universitatea București. Scurt istoric*, București, Editura Universității din București, 1994, pp. 129-134.

¹⁶ *Colecția de Hotărâri și Dispoziții ale Consiliului de Miniștrii al R.P.R.*, București, 1953, pp. 113-125.

Deși prima fază a regimului comunist a fost extrem de dificilă, pe de o parte datorită epurărilor și pe de altă parte datorită politizării numirilor, atât la nivelul funcțiilor de conducere, cât și la nivelul corpului profesoral în general, majoritatea rectorilor care au activat în această perioadă au fost totuși universitari autentici, care au acceptat însă să se plieze imperativelor politice ale epocii. Unicul caz discutabil din acest punct de vedere este cel al lui Avram Bunaciu, jurist, rector în anii 1952-1954, după ce se afirmase în primul rând prin cariera politică (fusesse, printre altele, acuzator public în

1945-1946, ministru al justiției în anii 1948-1949, apoi ministru al controlului de stat, ministru-adjunct de externe, iar după etapa de rector al Universității din București, ministru de externe în 1958-1961 și chiar efemer vicepreședinte al Consiliului de Stat).

Ceilalți rectori din această perioadă au fost însă personalități importante, afirmate în mediul academic încă înainte de instaurarea regimului comunist, cum ar fi clasicistul Constantin Balmuș (rector 1950-1952), botanistul Nicolae Sălăgeanu (rector 1954-1957) sau lingvistul Iorgu Iordan (rector 1957-1958).

Clasicistul Constantin Balmuș   Botanistul Nicolae Sălăgeanu   Juristul Avram Bunaciu   Lingvistul Iorgu Iordan

Unii dintre rectori au îndeplinit anterior rectoratului funcția de prorectori cu activitatea didactică și științifică, cum a fost cazul matematicianului Gheorghe Mihoc (rector 1963-1968). Totodată, alții dintre rectori au îndeplinit ulterior rectoratului și funcții de conducere la nivel național (chimistul Ilie Murgulescu, după un scurt răstimp în calitate de rector în 1949-1950, a fost ministru al Învățământului Superior, ministru al Învățământului și președinte al Academiei, Iorgu Iordan a fost și el președinte al Academiei, iar germanistul

Jean Livescu, rector al Universității din București în anii 1959-1963 și 1968-1972, după ce anterior îndeplinisese funcția de rector la Universitatea din Iași, a fost după 1963 ministru-adjunct al învățământului).

Legea învățământului din 13 mai 1968 a adus mai multe modificări în reglementarea conducerii institutelor de învățământ superior din România, reflectând atât expansiunea sistemului, cât și tendința de a acorda mai multe atribuții și prerogative decizionale organelor colective din diversele instituții publice. Era perioada când oficial se evoca

frecvent „conducerea colectivă”, fără a pune însă cu adevărat sub semnul întrebării autoritatea finală a Ministerului și îndrumarea de ansamblu a partidului. Conform acestei legi, care a fost în vigoare până în 1978, Universitatea din București urma să fie condusă de un consiliu profesoral, numit Senat, format din rector ca președinte, prorectori, decanii facultăților, doi până la patru reprezentanți ai fiecărei facultăți, aleși

de consiliile profesoriale ale facultăților pe patru ani și reprezentantul Partidului Comunist Român, ca membri. Mai făceau parte din Senatul Universității unul până la trei profesori desemnați chiar de Senat. La ședințele Senatului trebuiau să participe și un reprezentant al organizației sindicatului cadrelor didactice, un reprezentant al organizației Uniunii Tineretului Comunist și un reprezentant al Asociației studenților.

Matematicianul Gheorghe Mihoc

Germanistul Jean Livescu

Rectorul era cel care fixa numărul de reprezentanți ai fiecărei facultăți în Senat. Senatul alegea din rândul membrilor săi secretarul științific. Lunar, Senatul era convocat de rector în ședințe ordinare și, ori de câte ori era nevoie, în ședințe extraordinare. Între ședințele Senatului conducerea Universității era asigurată de un birou alcătuit din rector, prorectori și secretarul științific. Rectorul, numit de ministrul învățământului în principiu pe patru ani, dar putând fi revocat din funcție, era cel care asigura conducerea operativă a Universității, rezolvând problemele legate de activitatea curentă instructiv-educativă, științifică și gospodărească a instituției.

Pe perioada de aplicare a acestei legi, funcția de rector al Universității din București a fost îndeplinită de germanistul Jean Livescu (1968-1972, la al doilea mandat în această calitate, după ce anterior fusese și ministru-adjunct al învățământului) și matematicianul George Ciucu (1972-1981, anterior prorector, iar după expirarea mandatelor ca rector, ambasador al României la Bruxelles). În perioada mandatului rectorului George Ciucu a avut loc și decernarea de către Universitatea din București a titlului de *doctor honoris causa* lui Nicolae Ceaușescu, organizată în mod festiv chiar în ziua în care beneficiarul împlinea vârsta de 55 de ani (26 ianuarie 1973).

În îndeplinirea atribuțiilor sale rectorul era ajutat de mai mulți prorectori, numiți tot de ministrul învățământului pe patru ani și cărora rectorul le putea delega unele dintre atribuțiile sale. Cum numărul prorectorilor era stabilit de Ministerul Învățământului, în funcție de volumul și complexitatea activității universității, la Universitatea din București au fost numiți în această perioadă câte trei sau patru prorectori. Totodată, Senatul Universității din București a avut 72 până la 74 de membri.

De exemplu, în anul 1972 din Senatul Universității făceau parte: rectorul Gheorghe Ciucu, matematician, prorectorii Dimitrie Macrea (lingvist), Boris Cazacu (lingvist), Victor Sahini (chimist) și Vasile Cucu (geograf), decanii Nicolae Teodorescu (matematică), Cristian Constantinescu (fizică), Dumitru Negoiu (chimie), Nicolae Botnariuc (biologie), Grațian Cioflică (geografie-geologie), Aron Petric (istorie), Vasile Nichita (filozofie), Dimitrie Păcurariu (limba și literatura română), Paul Miclău (limbi și literaturi romanice), Dumitru Chițoran (limbi și literaturi germanice), Gheorghe Mihăilă (limbi și literaturi slave), Ion Ceterchi (drept), câte patru reprezentanți ai fiecărei facultăți desemnați de consiliile profesionale ale acestora și trei profesori desemnați de Senat – Constantin Nuțu (istoric), la acea dată îndeplinind funcția de director al Bibliotecii Centrale Universitare, Victoria Stiopol (geolog) și Zorin Zamfir (istoric). Membru al Senatului universitar era și directorul Grădinii Botanice, profesorul Ion Tarnavski¹⁷.

Dacă decanii numiți erau unii valori incontestabile, alții doar mediocrități ajunse

în funcție, printre reprezentanții facultăților întâlnim și personalități remarcabile, precum foștii rectori Horia Hulubei, Alexandru Rosetti, Ilie Murgulescu, Nicolae Sălăgeanu, Iorgu Iordan, Gheorghe Mihoc și Jean Livescu, istoricii Emil Condurachi și Mihai Berza, geologul Miltiade Filipescu, lingvistul Alexandru Graur, matematicienii Caius Iacob, Grigore Moisil și Miron Nicolescu, fizicianul Șerban Țițeica, criticul și istoricul literar Șerban Cioculescu, sociologul și filosoful Tudor Bugnariu, folcloristul Ion Chițimia, italianista Nina Façon, sau juriștii Ion Oancea și Tudor Radu Popescu.

Chimistul Ilie Murgulescu,
rector în 1949-1950

Legea educației și învățământului din decembrie 1978 a adus câteva modificări în ceea ce privește structura organelor de conducere ale universităților. Ea a stabilit că în Senatul universitar intrau, pe lângă deținătorii de funcții de conducere (rector, prorectori, decani) și reprezentanții facultăților aleși de consiliile profesionale ale acestora, secretarul organizației de partid la nivel de

¹⁷ Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 2214/1975.

universitate, reprezentanți ai organizațiilor de sindicat și de tineret, activiști de partid și de stat, reprezentanți ai ministerului și ai altor organe centrale, personalități ale vieții economice, științifice și culturale, iar reprezentarea studenților era extinsă la 12-15% din numărul total de membri ai acestui for. Articolul 155 stipula că „președintele senatului instituției de învățământ superior este o personalitate a vieții politice, științifice, economice sau culturale, desemnată în condițiile prevăzute de lege”, dar această prevedere nu a fost pusă în practică, ședințele Senatului fiind conduse de rector. Conducerea efectivă a Universității era exercitată în continuare de rector, ajutat de patru prorectori, cu toții numiți de ministrul învățământului și educației pe o perioadă de patru ani și de cel mult două ori consecutiv; aceștia trebuiau însă să ia principalele decizii în cadrul unui birou executiv al Senatului, din care mai făceau parte și secretarul științific al Senatului, secretarul organizației Partidului Comunist Român, președintele Consiliului Uniunii Asociațiilor Studențești și reprezentantul sindicatelor. Pe perioada aplicării acestei legi, funcția de rector al Universității din București a fost exercitată de matematicianul George Ciucu (1972-1981), de fizicianul Ioan Ioviț Popescu (1981-1989) și de criticul și istoricul literar Ion Dodu Bălan (1989).

Senatul Universității din București a avut un număr variabil de membri, în el fiind prezenți atât politrucii ai regimului Ceaușescu, cât și mari personalități, unele

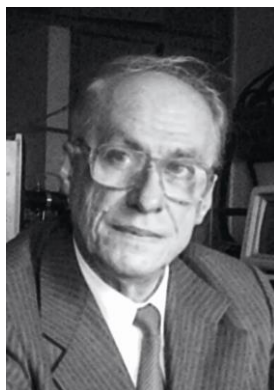
formate încă în perioada interbelică și aflate în preajma pensionării (de exemplu istoricul Emil Condurachi și matematicianul Caius Iacob), altele aparținând generațiilor afirmate mai ales în perioada de deschidere din anii 1960 și 1970, cum ar fi biologul Gheorghe Zarnea, istoricul literar Zoe Dumitrescu-Buşulenga, sau filosoful Gheorghe Vlăduțescu.

Deși anii 1980 au fost deosebit de dificili – a continuat contracția cantitativă a Universității, începută încă din anii 1970, nu s-au mai făcut aproape deloc angajări noi sau promovări, în sălile de curs și de seminar era frig, iar relațiile cu străinătatea au devenit tot mai rare – conducerea Universității din București, fără a îndrăzni să se opună smintelilor regimului, a încercat să limiteze impactul acestora asupra studenților și cadrelor didactice. Rectorul Ioan Ioviț Popescu, un veritabil savant, fost decan al facultății de fizică și director al Institutului de Fizică și Tehnologia radiației de la Măgurele, ajutat de prorectori precum matematicianul George Dincă, lingvistul Dumitru Chițoran, jurista Sanda Ghimpu și istoricul Iulian Cârțână, a căutat să sprijine valorile și să asigure un dram de normalitate funcționării instituției.

În schimb, la expirarea celui de-al doilea mandat al lui Ioan Ioviț Popescu, Elena Ceaușescu personal¹⁸ a dispus numirea ca rector a foarte obedientului Dodu Bălan, selectat mai puțin pentru scrierile sale din domeniul istoriei literare, și mai mult pentru zelul cu care adulase cuplul prezidențial.

---

¹⁸ Amintirile lui Marius Ciurel, secretar șef al Universității din București în anii 1980.

Fizicianul Ioan Ioviț Popescu,
rector în 1981-1989

Criticul și istoricul literar
Ion Dodu Bălan

Într-o ședință care a avut loc în 2 octombrie 1989 ministrul Ion Teoreanu a instalat personal în funcție pe noul rector și pe prorectorii Gheorghe Dincă, Constantin Plăvițu, Doina Ofelia Ivan și Ioan Muraru, recomandându-le tuturor „să aducă la îndeplinire în cât mai bune condiții sarcinile care rezultă pentru învățământ, pentru noi toți, pentru Universitatea bucureșteană, din documentele de partid, din indicațiile și

orientările secretarului general al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, din indicațiile tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, președintele Consiliului Național al Științei și Învățământului”.

Perspectivile erau destul de sumbre, dar Revoluția din decembrie 1989 și prăbușirea regimului comunist au dat prilejul și pentru o înnoire la nivelul conducerii Universității din București.

Serviciile administrative și dotările Universității

În perioada regimului comunist, serviciile administrative ale Universității au fost coordonate, sub egida generală a rectorului, inițial de către un director administrativ, apoi de către unul dintre prorectori. În atribuțiile directorului administrativ, și apoi ale prorectorului de resort, intrau: conducerea directă a activității gospodărești, conducerea lucrărilor de construcții, reparații capitale și curente, asigurarea înzestrării catedrelor,

laboratoarelor, atelierelor, căminelor și cantinelor, cu utilaj, inventar și materialul necesar, încheierea de contracte și reprezentarea instituției în problemele administrativ-gospodărești. Serviciile administrative din cadrul Universității din București au fost organizate, în principal, pe următoarele departamente: secretariat; serviciul plan, organizarea muncii; serviciul personal; serviciul social; serviciul contabilității; serviciul tehnic; serviciul aprovizionare.

Principial, regimul comunist acorda o mare însemnătate bazei materiale a procesului de învățământ, mai ales în ceea ce privește asigurarea condițiilor de studiu pentru studenți, și se lăuda cu realizările din acest domeniu. De exemplu, în anul 1961 propagandiștii regimului menționau faptul că - la nivel național - „peste 62% din numărul studenților primesc burse de stat, care reprezintă cazarea și masa, precum și o sumă pentru cheltuielile personale. Aproape două treimi din totalul studenților locuiesc în cămine și mănâncă la cantine. Pentru pregătirea și întreținerea unui student statul cheltuiește în medie 11.000 lei anual. În anul 1961 statul alocă cu peste 50% mai multe investiții decât în anul 1960 pentru nevoile învățământului superior. În acest an se vor construi cămine cu peste 11.000 de locuri și cantine pentru mai mult de 12.000 de studenți”¹⁹.

O parte dintre aceste laude erau îndreptățite, dar pe de altă parte începutul anilor 1960 a fost probabil și perioada de vârf pentru întreaga perioadă comunistă în ceea ce privește construcția de cămine și cantine studențești.

În ceea ce privește Universitatea din București, în anii 1950 numărul locurilor de cazare în cămine s-a mărit considerabil, de la 1219 în anul universitar 1948/1949 la 3090 în 1959/1960²⁰, dar această creștere s-a realizat cu prețul multor improvizații, inclusiv prin înghesuirea unui număr mare de studenți în spații insuficiente. Locurile în cămine erau gestionate de oficiul de asistență socială, care înlocuise Oficiul universitar din perioada pre-comunistă, și erau distribuite precumpănitor pe bază de „dosar”, mai ales tinerilor ne-bucureșteni proveniți din familii de muncitori și țărani.

Complexul studențesc Carpați în anii 1960

¹⁹ Ministerul învățământului și culturii, „Admiterea în învățământul superior”, București, 1961, p. 6, în Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat - Rectorat, registrul nr. 276/1962.

²⁰ Ovidiu Bozgan, *Universitatea București, 1864-1990*, București, Tipografia Universității din București, 1990, p. 69.

Baza de cămine a Universității din București a cunoscut un progres semnificativ odată cu construirea și darea în folosință studenților a complexului „6 Martie” de lângă Facultatea de Drept, în anul 1960. Complexul era format din trei corpuri de clădire, având o capacitate de 1200 de locuri

de cazare, la care se adăugau cantina și mai multe săli de lectură deservite de o bibliotecă²¹. Au fost date apoi în folosință studenților pavilioanele A, B, C și D din Complexul Grozăvești (începând cu anul 1961), cărora li s-a adăugat apoi o cantină și un cabinet stomatologic.

Complexul 6 Martie

Complexul Grozăvești

Sala de mese a cantinei din Grozăvești
(astăzi Facultatea de Filosofie)

---

²¹ Universitatea din București 10864-1964, pp. 50-51.

Capacitatea de cazare a căminelor Universității din București a sporit la circa 5200 de locuri în 1963, număr care s-a menținut relativ stabil până la sfârșitul anilor 1980. În anii 1970 s-au adăugat căminele de pe platforma Măgurele, care au servit mai ales pentru cazarea studenților facultății de fizică. În general, în cadrul căminelor date în folosință în anii 1960 și 1970 au prevalat camerele de două, trei sau patru paturi, ceea ce a însemnat și o scădere a ponderii camerelor în care erau cazați mai mult de patru studenți, și deci o îmbunătățire relativă a condițiilor de viață pentru studenți. Totodată, dacă în anii 1950 capacitatea de cazare în cămine a variat în jurul a 30-40% din numărul total al studenților la zi, și a depășit 50% începând cu anul 1958/1959, după mijlocul anilor 1960 Universitatea a avut capacitatea de a caza în cămine practic pe toți studenții nebucureșteni care urmau cursuri la zi.

La sfârșitul anilor 1970 și în anii 1980, pe fondul crizei tot mai grave în care se afla România, economiile deseori meschine și lipsa investițiilor pentru întreținerea complexelor studențești au dus la deteriorarea drastică a condițiilor de locuire în cămine. De exemplu, în februarie 1986 Ministerul Educației și Învățământului comunica rectorului Universității din București măsurile ce trebuiau adoptate pentru gospodărirea energiei și combustibilului și pentru economisirea apei potabile. Normativul de personal prevedea restructurări severe: trebuia să existe un post de spălătoareasă pentru 175 de studenți cazați, în medie, un post de îngrijitor pentru 700 mp de curățenie numai pentru căminele în care erau cazați

studenți și doctoranzi străini, veniți la studii pe cont propriu, în restul căminelor studenții autogospodărindu-se, un post de portar pe schimb în căminele unde erau cazați studenți străini și câte un post numai pentru paza de noapte în celelalte cămine, un post de administrator la 400 de studenți în medie.

Pentru cantinele studențești existau: câte un post de bucătar, cofetar, carmangier pentru 305 mese servite, un post de muncitor necalificat la bucătărie pentru 250 mese servite și 50 de mese servite pentru studenții și doctoranzii străini veniți la studii pe cont propriu și la cantinele dietetice, un post de administrator sau magaziner pe tură la fiecare cantină și un post de achizitor la fiecare cantină²². Nu este de mirare deci că, la revenirea în cămine în luna octombrie, pentru începerea anului universitar, studenții primeau camere murdare, nezugrăvite și igienizate, cu instalații sanitare defecte, pe care trebuiau să le amenajeze singuri. Cum se făceau „economii” și la încălzire, studenții recurgeau la diverse improvizații interzise de normative, îndeosebi la suplimentarea căldurii cu ajutorul unor aparate electrice, firește atunci când nu era întreruptă și alimentarea cu energie electrică.

În ceea ce privește spațiile de învățământ, mult timp nu au fost făcute investiții semnificative pentru Universitatea din București, spre deosebire de alte instituții de învățământ superior din România. Este poate semnificativ faptul că aripa bombardată în 1944 a clădirii centrale a Universității din București a fost reconstruită și dată în folosință abia în 1971. Elementul nou cel mai important al perioadei comuniste a fost Complexul Măgurele, utilizat de facultatea de fizică începând din anul 1974.

---

²² Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1980, Instrucțiuni nr. 117-1179.

Clădirea modernă cu o aulă, trei amfiteatre mari, săli de seminar și laboratoare dotate cu aparatură dedicată învățământului și cercetării științifice, a reprezentat un model de organizare, perfecționare și aplicații, asigurând Universității din București primatul la nivel național din punctul de vedere al bazei materiale pentru învățământul și cercetarea de fizică.

Între valorile materiale ale Universității din București trebuie menționate și stațiunile de cercetare, bazele didactice și instituțiile anexe care au justificat una dintre rațiunile esențiale ale Universității București, aceea de centru de cercetare științifică. Pe lângă stațiunile existente deja din epoca interbelică, în timpul regimului comunist au fost înființate Stațiunea de cercetări de la Brăila (fondată în 1956 și extinsă prin eforturile profesorilor biologi Ștefan Negrea și Nicolae Botnariuc) și Stațiunea Geografică Orșova (fondată în 1964, având ca prim director pe profesorul Raul Călinescu).

O dezvoltare spectaculoasă a cunoscut sub lungul directorat al profesorului Ion T. Tarnavski (1952-1975) Grădina Botanică, întemeiată de Carol Davila în anul 1860 și revenită sub administrația Universității din București în 1954, după ce fusese timp de mai mult de două decenii în administrarea primăriei Bucureștilor și suferise grave distrugerii în timpul bombardamentelor din 1944.

În 1960-1961 a fost construită noua clădire a Institutului Botanic, cuprinzând un amfiteatru, muzeu botanic, laboratoare și bibliotecă. Au fost amenajate spațiile exterioare și renovate unele dintre serele vechi. În anii 1970 a fost construit un nou complex de sere de expoziție, cu o suprafață de peste 2500 m², iar în 1978 a fost inaugurat noul Muzeu Botanic, amenajat pe baze ecologice.

În 1962, la inițiativa profesorului Grigore T. Moisil, a fost înființat Centrul de Calcul al Universității din București.

Studenți la Facultatea de fizică, Măgurele,
începutul anilor 1980

Institutul Botanic,
laborator de fiziologia plantelor

Centrul de Calcul al Universității din București

Dotat începând din 1969 cu un sistem de calcul american IBM 360/30, iar ulterior cu calculatoare românești sub licență franceză Felix 256, Centrul de Calcul al Universității din București a fost un model și pentru alte instituții universitare din București și din țară. Pe de altă parte, deși începând din 1974 Universitatea din București, ca și alte universități din țară, a școlarizat studenți la specializarea informatică, regimul Ceaușescu nu a favorizat investițiile în acest domeniu, ceea ce a făcut ca dotările să nu mai țină pasul cu evoluțiile informaticii la nivel mondial. Mai mult, în 1986 Universitatea din București a pierdut imobilul din str. Ștefan Furtună nr. 125 (azi str. Mircea Vulcănescu), unde a fost organizat Muzeul Militar Central, iar Centrul de Calcul a trebuit să se mute, cu calculatoare cu tot, în clădirea facultății de matematică.

Un rol esențial în funcționarea oricărei universități îl are biblioteca. Biblioteca Centrală

Universitară din București a luat naștere în 1948, având la bază patrimoniul fostei Fundații universitare Carol I, care fusese întemeiată încă din 1891.

După înlăturarea monarhiei, prin decretul nr. 136 din 12 iulie 1948, fundația regală a fost desființată și se înființa pe lângă Universitatea din București Biblioteca Centrală Universitară, căreia i se dădea în folosință, cu anumite excepții, patrimoniul fostei fundații, confiscat de stat. Bibliotecile facultăților și catedrelor din cadrul Universității din București au fuzionat cu Biblioteca Centrală Universitară, desfășurându-se un intens proces de reorganizare în anii ce au urmat. Reorganizarea a implicat și mari restructurări ale fondului de carte, pe de o parte prin trecerea la „fondul secret” sau eliminarea unora dintre publicațiile vechi, și pe de altă parte prin achiziții noi, care într-o primă perioadă au provenit fie din producția internă, fie din Uniunea Sovietică și din celelalte state cu „democrație populară”. Odată cu deschiderea parțială din anii 1960 s-au reluat și intrările de carte occidentală, iar începând din 1963 Biblioteca Centrală Universitară a fost recunoscută ca Centru Național de dotare cu publicații românești a lectoratelor de limbă, literatură și civilizația poporului român din străinătate.

Numărul volumelor aflate în inventarele Bibliotecii Centrale Universitare a sporit spectaculos, de la 1.029.756 în anul 1960 la 1.972.630 în 1968, pentru ca ulterior creșterea să fie ceva mai lentă, fondul total de carte fiind în 1989 de circa 2.600.000 de volume, periodice și alte categorii de documente. Pentru a exemplifica modul în care se făceau achizițiile de publicații în anii 1970, vom lua ca reper anul 1979.

Biblioteca Centrala Universitară, anii 1960

În darea de seamă cu privire la activitatea bibliotecii din anul 1979 se menționa faptul că în colecțiile bibliotecii au intrat în anul curent 74.324 unități biblioteconomice, cărți și alte categorii de documente, în valoare totală de 2.451.163,77 lei. Numărul cărților era de 57.388 de volume, dintre care 10.995 de volume erau manuale și cursuri. Pentru procurarea publicațiilor din import, biblioteca folosea și alte surse, în afara sumelor valutare acordate, procedând la: creșterea numărului de edituri care trimiteau regulat cataloage editoriale, dezvoltarea și îmbunătățirea relației de schimb internațional de publicații, organizarea unor expoziții de cărți străine, primirea de donații importante. Concret, au fost cumpărate cu lei valută 157 volume Vest și 261 volume Est, iar prin ILEXIM, fără consum de valută, fuseseră achiziționate 83 de volume. Pentru aprovizionarea cu publicații din import a bibliotecilor de învățământ superior din rețeaua Ministerului Educației și Învățământului, au

fost comandate în acest an 2.508 volume cărți din țările socialiste, în valoare de 53.992 lei valută și 2.473 de titluri de periodice în valoare de 788.285 lei valută, iar în țările nesocialiste 2.188 de volume cărți, în valoare de 239.000 lei valută, și 951 de titluri de periodice în valoare de 392.000 lei valută. În contul personal al cadrelor didactice au fost comandate 797 de volume, în valoare de 95.000 lei valută. Biblioteca Centrală Universitară a transmis bibliotecilor de învățământ superior pe profiluri 105 volume primite prin ILEXIM, fără consum de valută, 355 de volume din expozițiile organizate în colaborare cu edituri străine (cu consultare prealabilă), 150 de volume din donațiile primite de Biblioteca Centrală Universitară și 1855 de volume venite prin intermediul schimbului. În ceea ce privește numărul cititorilor, în anul 1979 frecventaseră biblioteca 18.659 persoane fizice, față de 16.000 câți fuseseră prevăzuți în plan (o realizare a planului de cititori de 116%);

dintre cititori 14.080 fuseseră studenți, 1.552 cadre didactice și 3.007 fuseseră cititorii din alte categorii²³.

În anul 1989 Biblioteca Centrală Universitară dispunea de valori inestimabile în depozitele sale, cum ar fi: 17 incunabule, 2.300 de titluri de carte rară și bibliofilă, manuscrise literare aparținând lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, George Călinescu, Vasile Voiculescu, I.L. Caragiale, Ioan Slavici, Spiru Haret, Nicolae Iorga, Alexandru Odobescu.

O parte considerabilă a acestor valori au fost pierdute în seara zilei de 22 decembrie 1989, când, în contextul evenimentelor revoluționare și al derutei cauzate de „teroriști”, clădirea centrală a Bibliotecii Centrale Universitare a fost supusă tirurilor și a luat foc.

La 29 iulie 1967 s-a înființat Muzeul Universității București, organizat de omul de

cultură Adrian Corbu, un cunoscut specialist în domeniul documentării iconografice. Patrimoniul muzeului a provenit din achiziții, dar s-a apelat și la donații. În anul 1987 expoziția de bază a muzeului a fost reorganizată în funcție de materialul și documentele disponibile, pe vitrine și panouri biografice. Muzeul Universității dispune și de o arhivă deosebit de valoroasă²⁴.

În evidențele comisiilor de inventariere din anii 1979-1980 figurau ca imobile aparținând Universității din București clădirea centrală din Piața Universității, clădirea Facultății de Drept cu parcul aferent, imobilul Facultății de Biologie, imobilul din Schitu Măgureanu, imobilul Panduri, cuprinzând și un cămin studențesc, Grădina Botanică cu Institutul Botanic, imobilul Centrului de Calcul, complexul Măgurele, incluzând Facultatea de Fizică, cămine și cantină, căminele studențești și cantinele din Grozăvești și 6 Martie, și apartamente²⁵.

Biblioteca Facultății de Litere

²³ Biblioteca Centrală Universitară, *Activitatea Bibliotecii în anul 1979*, în Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr.2857/1980.

²⁴ Ovidiu Bozgan, *Universitatea din București, 1864 - 1990*, București, Tipografia Universității București, 1990, p. 74.

²⁵ Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 2799/1980.

Evoluția programelor de studii

Numărul programelor de studii oferite de învățământul universitar a cunoscut mari variații în România comunistă²⁶. La sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950, el a crescut exploziv, ajungând la nivel național la circa 310 în anul universitar 1953/1954. Cum însă cea mai mare parte din această creștere s-a datorat solicitării diverselor ministere, ea a afectat mai mult învățământul tehnic decât domeniile specifice Universității din București – studiile în științe exacte, umaniste și sociale. Un alt factor al creșterii numărului de programe de studii a fost organizarea învățământului superior seral și fără frecvență, inițial cu aceeași durată ca și programele similare din învățământul obișnuit la zi, apoi cu o durată mai lungă cu un an decât acestea. La Universitatea din București au fost înființate secții serale la matematică-fizică (1950), chimie (1950) și științele naturii (1954), și fără frecvență la matematică-fizică (1950), științe juridice (1951), științe naturale (1953), filologie (1953), filosofie (1956) și geologie-geografie (1957)²⁷.

Un alt factor de creștere a numărului de programe a fost tendința de fragmentare a studiilor pe subdomenii și de specializare timpurie. De exemplu, în domeniul biologie au funcționat temporar specializări distincte de zoologia vertebratelor, zoologia nevertebratelor,

hidrobiologie și ihtiologie, fiziologia animalelor, darwinism și genetică. Deși la nivel național a avut loc un proces de restrângere a numărului de specializări, în cadrul Universității din București experimentele de organizare a unor programe de studii distincte, păstrând însă un trunchi de cursuri comune, au continuat în anii 1950, fiind favorizate de faptul că începând cu anul universitar 1956/1957 durata studiilor a fost prelungită la multe specializări de la patru la cinci ani. Un exemplu al acestor bifurcări timpurii a programelor de studii este faptul că la sfârșitul anilor 1950 la istorie au fost înmatriculați separat studenți pentru specialități precum istoria generală veche arheologică (sic), istoria României, arhivistică, istorie medie universală, istorie universală contemporană și istoria U.R.S.S.

În anul 1959, nevoile crescânde de cadre didactice pentru învățământul gimnazial au condus la înființarea Institutelor pedagogice de trei ani, dintre care unul a funcționat și pe lângă Universitatea din București, fără a fi însă integrat facultăților acesteia; mulți dintre absolvenții acestor institute pedagogice de trei ani au optat, uneori după mai mulți ani de profesorat, să-și completeze studiile urmând anii patru și cinci în cadrul programelor de studii de lungă durată.

²⁶ În această secțiune ne-am bazat mai ales pe Andrei-Florin Sora, *Evoluția calificărilor din învățământul universitar românesc 1968-2011*, București, ANC, 2011, pp. 20-32.

²⁷ Ovidiu Bozgan *Universitatea din București, 1864 - 1990*, p. 67, coroborat de *Colecția de Hotărâri și Dispoziții ale Consiliului de Miniștri al R.P.R.*, București, 1953, pp. 295-296.

Studentii Facultății de Istorie în practică pe un șantier arheologic

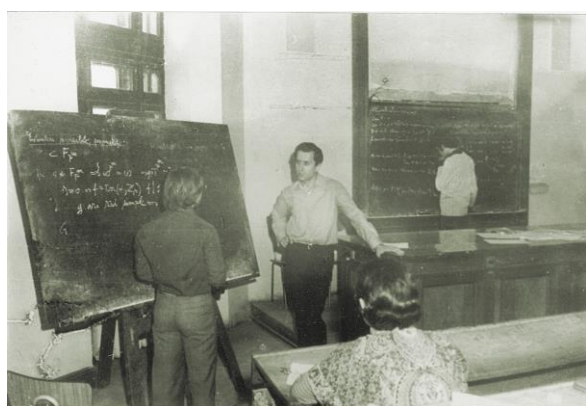
Totodată, în contextul expansiunii din anii 1960 a sistemului universitar, au fost înființate noi specializări, atât în învățământul de lungă durată, cât și în învățământul de scurtă durată, iar pentru multe dintre aceste specializări s-au extins programele de studii la seral (pentru domeniile tehnice) și la fără frecvență (pentru majoritatea celorlalte domenii). Universitatea din București a fost una dintre instituțiile care au profitat cel mai mult de această evoluție, diversificându-și și modernizându-și oferta didactică. Semnalăm îndeosebi diversificarea ofertei didactice în ceea ce privește studiul limbilor și literaturilor străine, precum și reintroducerea învățământului sociologic în anul 1966.

Anii 1970 au debutat sub semnul raționalizărilor și comasărilor. În 1971, institutele pedagogice de trei ani, ale căror rezultate au fost apreciate ca nesatisfăcătoare, au fost integrate pe deplin universităților pe lângă care funcționau. Această măsură a fost aplicată și Institutului Pedagogic de trei ani de pe lângă Universitatea din București, ale cărui cadre didactice au fost integrate facultăților universității. În acest context, și în contradicție cu expansiunea în aceeași perioadă a învățământului tehnic de

scurtă durată, cele mai multe dintre programele de studiu de scurtă durată din domeniile universitar-pedagogice au fost desființate.

În ceea ce privește programele de studii de lungă durată, începând cu 1974 durata acestora a fost redusă pentru majoritatea domeniilor universitar-pedagogice de la cinci la patru ani. În cazul matematicii, fizicii, chimiei și biologiei, această reducere a fost compensată parțial de posibilitatea ca un număr limitat de absolvenți să poată urma un al cincilea an de specializare, formă de studiu postuniversitar care anticipa într-un fel studiile aprofundate și apoi programele masterale din anii 1990. Deși în nomenclatorul din 1974 au fost incluse și câteva specializări noi la Universitatea din București – informatică, biochimie și geologie tehnologică – totuși tendința dominantă a fost aceea de unificare/comasare a programelor de studii. Astfel, dacă la Facultatea de Matematică la sfârșitul anilor 1960 erau organizate programe de studii pentru specializările analiză matematică, geometrie, algebră, mecanica fluidelor, elasticitate, calculul probabilităților, mașini de calcul, astronomie, și ecuații funcționale la învățământul de zi (cinci ani) și matematică la învățământul

fără frecvență (șase ani), la care se adăuga oferta de programe de matematică la zi și fără frecvență a Institutului Pedagogic de trei ani, în 1974 oferta didactică mai cuprindea doar programele de studii matematică, informatică și matematică-mecanică la zi, matematică și informatică la seral, matematică fără frecvență și matematică de trei ani la zi.

Examen la Facultatea de Matematică,
sesiunea iunie 1979

Un alt val de reduceri a numărului de programe de studii a fost implementat prin nomenclatorul din 1977 al specializărilor din învățământul superior. Amputările cele mai grave au privit desființarea programelor de studii separate de sociologie, pedagogie și psihologie, și unificarea forțată a studiilor de istorie și filosofie în cadrul unor programe de istorie-filosofie și filosofie-istorie. Concomitent, în cadrul Universității din București s-a făcut simțită și reducerea severă a numărului de locuri de studii alocate programelor fără frecvență, fără a avea însă loc o închidere propriu-zisă a celor mai multe dintre acestea. Această tendință a fost inversată la începutul anilor 1980, ca parte a opțiunii conducerii de partid și de stat de a favoriza învățământul superior fără frecvență în dauna celui la zi, dar numărul total al studenților la această formă de învățământ nu a mai depășit 2.000 (față de peste 10.000 la mijlocul anilor 1970).

Studenți în amfiteatru

Numărul programelor de studii a rămas relativ stabil în ultimul deceniu al regimului comunist. Astfel, în anul 1989 Universitatea din București organiza admitere pentru următoarele specializări la zi: matematică; informatică; matematică-mecanică; matematică-fizică (trei ani); fizică; fizică tehnologică; biologie; biochimie; inginerie geologică și geofizică; geografie – o limbă străină (engleză, franceză, germană, rusă); drept; drept economico-administrativ; istorie-filosofie; filosofie-istorie;

limba română – limbă străină (engleză, franceză, germană sau rusă); limbă străină – limba română sau a doua limbă străină (13 variante). Pe lângă acestea, oferta didactică a Universității mai cuprindea trei programe la seral (informatică, matematică-mecanică și fizică tehnologică) și 14 programe la fără frecvență (matematică, biologie, geografie – o limbă străină, drept, drept economic-administrativ, istorie-filosofie, la care se adaugă opt oferte în domeniul filologic).

Cadrele didactice

Primii ani ai regimului comunist au însemnat la Universitatea din București continuarea trendului început încă din anii anteriori de epurare politică a unui mare număr de profesori și de angajare a noi cadre didactice, considerate convenabile noului regim. Epurările au afectat mai ales domeniile „sensibile” din punct de vedere ideologic, precum și pe cele care tradițional erau apropiate de politică. Dintre profesorii

care au fost îndepărtați din Universitate după 1948, menționăm ca exemple pe biologul Constantin Motăș, filosoful Mircea Florian, logicianul Anton Dimitriu, istoricul Constantin C. Giurescu, etnograful și folcloristul Tache Papahagi, istoricul literar și folcloristul Ovidiu Papadima și pe juristul Alexandru Valimărescu, care s-au alăturat unei pleiade deja impresionante de profesori epurați în anii 1944-1947.

Filosoful Mircea Florian

Ca urmare a acestor epurări politice, în anul universitar 1948/1949 cadrele didactice care fuseseră angajate înainte de 23 august 1944 și care continuau să fie active în cadrul Universității din București reprezentau 60% la facultatea de matematică-fizică, 50% la facultatea de științe naturale, 40% la facultatea de chimie, 36% la facultatea de istorie-geografie, 35% la facultatea de drept, 23% la facultatea de filologie și doar 3,5% la facultatea de filosofie²⁸.

Încă și mai grav, în primul deceniu al regimului comunist un mare număr de (foști) profesori ai Universității din București au fost arestați, iar mulți dintre ei au petrecut ani lungi de închisoare și/sau au murit în detenție. Lotul cel mai numeros a fost acela al foștilor miniștri și înalți demnitari din perioada pre-comunistă, arestați în 5/6 mai 1950 și încarcerați apoi în mare majoritate în închisoarea de la Sighet. Dintre foștii profesori ai Universității din București care și-au găsit sfârșitul în închisorile comuniste din cauza lipsurilor, bolilor și/sau maltratărilor amintim pe juristul Istrate Micescu (mort la Sighet în 1951), pe economistul Gheorghe Tașcă (mort la Sighet în 1951), pe istoricul Gheorghe I. Brătianu (mort la Sighet în 1953), pe economistul Victor Bădulescu (mort la Sighet la o dată nesigură, probabil în ianuarie 1954), pe italianistul Alexandru Marcu (mort la Văcărești în 1955), pe juristul Grigore Dimitrescu (mort la Sighet în 1955) și pe juristul Mihail Romniceanu (mort la Râmnicu-Sărat în 1960). Tot în închisoare a pierit și comunistul Lucrețiu Pătrășcanu, pentru scurt timp profesor al Facultății de

Drept a Universității din București, arestat în 1948, apoi condamnat la moarte și executat la Jilava în 1954. Alți foști profesori ai Universității au supraviețuit închisorilor, dar numai puțini dintre ei au mai reușit să se reintegreze profesional după eliberare. Majoritatea, deja în vârstă și cu destinele frânte de represiune, s-au stins în uitare și lipsuri. Unii, mai tineri, au avut neșansa să fie arestați din nou ani buni după eliberarea de la Sighet. Un exemplu în acest sens este istoricul Ion Hudiță. Fiind unul dintre liderii Partidului Național-Țărănesc și fost ministru în guvernele de coaliție din 1944-1945, acesta a fost arestat în 1947 și deținut în închisorile de la Văcărești, Craiova și Sighet până în 1955; după eliberare, evident că nu a mai primit postul de la Universitate, dar a fost „recuperat” la Institutul de Istorie al Academiei, împreună cu mai mulți alți „foști”. Pensionat în 1959, a fost din nou arestat în 1961 și eliberat în 1962, stingându-se la o vârstă înaintată, în 1982.

Epurările masive au prilejuit o amplă reînnoire a corpului profesoral al Universității. Au venit atât profesori al căror unic merit era apropierea de autoritățile comuniste, cât și tineri care tocmai își terminau studiile și care au fost angajați direct ca asistenți la Universitatea din București. Mai presus de toate, a existat însă un corp de profesioniști care își începuseră cariera didactică și științifică înainte de 1948 și care au asigurat menținerea standardelor profesionale în Universitate, chiar dacă unii dintre ei au făcut și concesii în planul angajamentului politic sau chiar au crezut sincer în valorile comuniste. Exemplari în acest sens au fost matematicianul Simion Stoilow, fizicienii

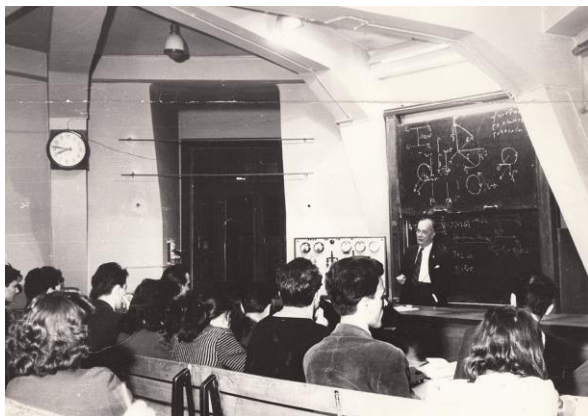
---

²⁸ Ovidiu Bozgan, *Universitatea București. Scurt istoric*, București, Editura Universității București, 1994, p. 106.

Horia Hulubei și Șerban Țițeica, biologul Traian Săvulescu, sau lingvistul Alexandru Graur. Alături de aceștia, au putut crește specialiști care și-au început cariera după al Doilea Război Mondial, precum lingvistul Ion Coteanu, matematicianul Solomon Marcus sau chimistul Victor Emanuel Sahini.

Botanistul Traian Săvulescu

Acad. Horia Hulubei cu studenții anului III
de la Facultatea de Fizică

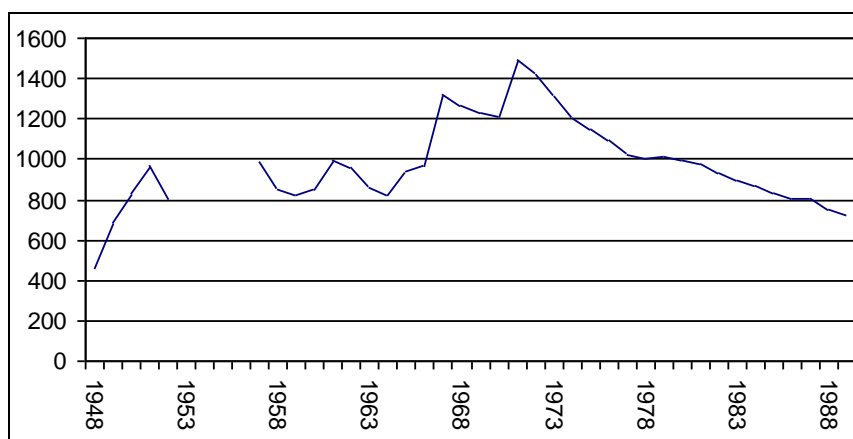
Mixtura cadrelor didactice în primul deceniu al regimului comunist este bine ilustrată de Facultatea de Istorie. Văduvită prin epurări de câțiva dintre cei mai importanți profesori de dinainte de 1948, „completată” cu profesori de liceu deveniți universitari, precum Vasile Maciu, și cu politrucii 100% precum Florența Rusu (ajunsă decan în anii 1953-1956) sau Sașa Mușat, care a sfârșit executat pentru participarea la jefuirea unei dube cu bani în 1959, ea compensa în mare măsură prin activitatea unor savanți de anvergură internațională, precum Ion Nestor, Dionisie M. Pippidi, Emil Condurachi sau Andrei Oțetea²⁹.

Treptat, în cursul anilor 1950 a început și un proces de recuperare a unora dintre intelectualii marginalizați anterior; întrerupt de un nou val de persecuții și epurări în 1958-1959, acest proces s-a amplificat în anii 1960. Două exemple sunt pilduitoare pentru avatarurile acestei perioade. Esteticianul Tudor Vianu, exilat pentru câțiva ani la Institutul de Lingvistică al Academiei, a fost reintegrat în Universitate în 1955 și a fost inspiratorul studiilor de literatură universală și comparată. La rândul său, istoricul Constantin C. Giurescu, după ce a fost închis cinci ani la Sighet, a fost „recuperat” la Institutul de Istorie al Academiei, iar din 1963 a fost reintegrat ca profesor la Universitate, devenind ulterior și membru al Academiei R.S.R. Aceste reintegrări s-au combinat în cursul anilor 1960 cu un val masiv de noi angajări, menite să asigure resursa umană pentru ca Universitatea să poată face față numărului crescând de

²⁹ O rememorare nuanțată a situației Facultății în Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, București, Editura Enciclopedică, 2007, pp. 40-124.

studenți. Aceste noi angajări erau cu atât mai necesare, cu cât unii dintre profesorii care activau în Universitate încă dinainte de al Doilea Război Mondial, ajungeau la vârsta pensionării. Cele două elemente contradictorii explică fluctuațiile de la un an la altul ale

numărului total al cadrelor didactice³⁰, precum și faptul că structura de vârstă a Universității a ajuns curând să fie dominată de un grup masiv de asistenți și apoi lectori angajați în anii 1960, majoritatea dintre ei născuți în anii 1930 și în prima parte a anilor 1940.

Evoluția numărului total de cadre didactice la Universitatea din București (1948-1989)

Numărul maxim al cadrelor didactice a fost atins în 1971, când Universitatea din București cuprindea 169 de profesori, 220 de conferențieri, 386 de lectori și șefi de lucrări, 571 de asistenți universitari și 142 de preparatori și/sau asistenți stagiați, în total 1488 cadre didactice. Dintre acestea, 605 (40,65%) erau femei, cu mențiunea că la nivelul profesorilor plini ponderea femeilor era de sub 10% (15 din 169).

În anii 1970 și 1980 numărul membrilor corpului profesoral al Universității din București a scăzut. O parte din această scădere s-a datorat mutării facultății de chimie la

Politehnică, dar restul, cea mai mare parte, a fost datorată reducerii numărului de locuri de studii și deci a numărului de studenți care învățau în Universitatea din București. În anii 1970 noile angajări au fost tot mai puține, iar după 1980 ele au devenit încă și mai rare. Având în vedere ieșirile din sistem, majoritatea prin pensionare, dar unele și prin deces, destituire sau emigrare, numărul cadrelor didactice s-a înjumătățit, atingând un minim de 721 persoane în 1989. Cum și promovările au fost aproape cu totul blocate în anii 1980, la finele regimului comunist Universitatea din București era dominată

³⁰ Informațiile cantitative din această secțiune se bazează pe datele culese din arhiva Institutului Național de Statistică în cadrul proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-0476 *Planificare economică, învățământ superior și acumularea capitalului uman în România în timpul regimului comunist (1948-1989)*.

numeric nu de asistenți, ca în 1971, ci de lectori care depășiseră vârsta de 40 de ani, unii chiar și pe cea de 50 de ani. Astfel, în 1989 posturile de profesor reprezentau 12,1% din totalul normelor (ocupante și vacante) existente la nivelul Universității, cele de conferențiar 16,7%, cele de lector 42,8%, iar cele de asistent 28,4%. De remarcat și faptul că, inclusiv datorită vârstei mai reduse de pensionare, ponderea femeilor scăzuse la 27,2%.

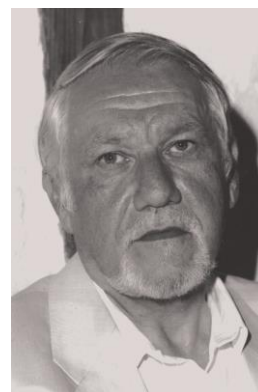
Involuția sistemului universitar și deriva tot mai pronunțată a regimului Ceaușescu au nemulțumit tot mai multe dintre cadrele didactice ale Universității din București. Unii au suportat strâmbătățile în tăcere, alții au ales să părăsească România, fie cerând să emigreze, fie rămânând ilegal în străinătate atunci când aveau prilejul de a călători într-o țară nesocialistă. Alții, mai puțini, au ales să-și exprime nemulțumirea și să critice regimul, deși această opțiune civică îi expunea riscului represiei. Asemenea critici au venit și de la exponenții generațiilor mai vârstnice de profesori ai Universității din București, și de la tineri.

La începutul anilor 1980, unul dintre criticii venerabili ai regimului Ceaușescu a fost lingvistul Iorgu Iordan. Aflat deja la o vârstă înaintată (născut 1888), om de stânga din tinerețe și chiar unul dintre intelectualii afiliați regimului comunist în perioada stalinismului, fost rector al Universității din București și ambasador la Moscova, dar totodată savant veritabil și autor al unor lucrări majore cu privire la lingvistica limbilor romanice, el a sesizat deriva regimului Ceaușescu și a criticat protocronismul, excesele naționaliste

și cultul personalității. Unele dintre exprimările sale au fost criptice, dar nu mai puțin memorabile, iar sensul lor era clar pentru oricine le auzea sau le citea. Astfel, potrivit relatării unui informator anonim al Securității în ianuarie 1981, academicianul Iorgu Iordan exprima curent, la universitate și în alte medii, opinii dintre care era citată următoarea:

„În țara asta nu mai există nimeni care să gândească; în afară de unul. Nimeni nu mai are cap, în afară de unul. În România nu mai există nici un ministru, nu mai există guvern, nu mai există nici măcar popor. Există un singur om, care le vede, le gândește, le face pe toate. În felul acesta totul se duce de râpă și toate se vor termina prost pentru România”³¹.

Desigur, se poate aprecia că la vârsta sa (trecuse de 90 de ani), academicianul Iorgu Iordan nu mai risca prea mult, iar criticile sale au avut o audiență inevitabil limitată. Alta a fost situația matematicianului Mihai Botez.

Matematicianul Mihai Botez

³¹ Adina Berciu-Drăghicescu, *Facultatea de Litere a Universității din București. 150 de ani de învățământ filologic românesc 1863-2013. Tradiție și valoare*, București, Editura Universității din București, 2013, p. 993.

Născut în 1940, acesta fusese unul dintre cei mai promițători tineri afirmați în contextul liberalizării din anii 1960. Doctor în matematică la numai 26 de ani, el s-a specializat în aplicarea metodelor matematice în gestiunea economică și în analiza științifică a evoluției societății. După ce a lucrat în institutele de specialitate ale Academiei și a fost șef al catedrei de Aplicațiile matematicii în organizarea și conducerea întreprinderilor la CEPECA, din 1970 a devenit director al Laboratorului de Cercetări Prospective și apoi al Centrului Internațional de Metodologie a Studiilor Asupra Viitorului și Dezvoltării în cadrul Universității din București. A fost unul dintre primii specialiști care au înțeles implicațiile catastrofale ale opțiunilor economico-sociale ale regimului Ceaușescu de la începutul anilor 1970 și a încercat prin analize, studii și memorii adresate factorilor de decizie să determine corecturi ale acestui curs greșit. Iată cum relatează el aceste eforturi:

„Și am „bombardat” așadar ani de zile ceea ce credeam eu că sînt factorii responsabili, cu memorii (nesolicitate) în care semnalam, demonstrem și avertizam... Singura reacție la aceste memorii era întrebarea „ce vreau eu să obțin” - ideea că ar exista naivi interesați și de altceva decât de obținerea unor avantaje personale imediate fiind de la început părăsită de pragmaticii mei interlocutori. Exasperat de lipsa de rezultat a

demersurilor mele am încercat să găsec alte căi prin care ceea ce credeam că nu am dreptul să mai țin „secret profesional” să ajungă la cetățeanul fărăi mele, cu speranța (vagă) că acesta ar putea reacționa și astfel ar opri nenorocirea. Privind în urmă, recunosc acum că aceasta a fost calea ce m-a dus la disidență.”³²

Dizidența deschisă a lui Mihai Botez a început în 1977, când el era conferențiar/cercetător principal și director al Centrului Internațional de Metodologie a Studiilor Asupra Viitorului și Dezvoltării. Memoriile și scrisorile sale au fost difuzate la radio „Europa liberă”, și au devenit tot mai virulente, deși autorul a avut mereu grijă să rămână în cadrul legal al libertății de exprimare permis de legislația românească în vigoare și garantat prin Actul Final de la Helsinki din 1975, asumat și de către România comunistă. Au urmat numeroase anchete ale Securității și măsuri administrative prin care Mihai Botez a fost retrogradat ca analist programator și apoi ca matematician, iar în 1987 mutat disciplinar la un centru de calcul regional la Tulcea, cu scopul de a-l izola și de a micșora impactul activităților sale. Până la urmă, această izolare l-a determinat să accepte să plece din țară, deși timp de 10 ani refuzase această opțiune, încercând să lupte din interior pentru corectarea direcției de dezvoltare a României³³.

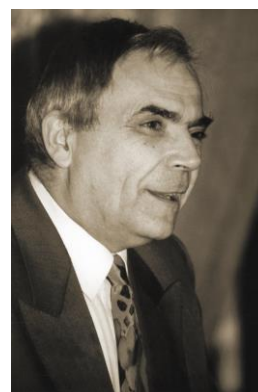
³² Mihai Botez, *Românii despre ei înșiși. O cercetare de comunismologie prospectivă*, București, Editura Litera, 1992, pp. 84-85.

³³ Mihai Botez este considerat „cel mai important teoretician al rezistenței democratice din interior, din România” (Adrian Niculescu, *Disidența românească*, „Observator cultural”, nr. 113, aprilie 2002), un veritabil „Sakharov român” (Cristina Petrescu, *From Robin Hood to Don Quixote. Resistance and Dissent in Communist Romania*, București, Editura Enciclopedică, 2013, pp. 278-288). Pentru tentativele de denigrare postumă a lui Mihai Botez, a se vedea Gabriel Andreescu, *Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Iași, Polirom, 2013, pp. 209-232.

Disidența lui Mihai Botez a fost dacă nu singulară, totuși excepțională. Mult mai frecvente au fost situațiile în care profesorii Universității din București și-au exprimat împotrivirea față de aberațiile regimului politic comunist încercând să apere standardele profesionale ale domeniului lor specific de activitate de intruziunile acestuia. Fără a neglija cazuri precum acela al profesorului Dionisie M. Pippidi, care s-a plasat în fruntea istoricilor antichizanți care au refuzat să accepte ideea „statului dac centralizat” pentru domnia lui Burebista, ceea ce a condus la blocarea proiectului de tratat de istorie a României în preajma congresului internațional de istorie de la București din 1980, cel care s-a afirmat ca exponentul prin excelență al „rezistenței prin cultură” din ultima parte a regimului comunist a fost neîndoiește istoricul și criticul literar Nicolae Manolescu³⁴.

Doar cu un an mai vârstnic decât Mihai Botez, Nicolae Manolescu a urmat cursurile liceale la Sibiu și a devenit student în filologie la Universitatea din București în 1956. Exmatriculat în 1958 la un val de epurări motivate prin „dosarul” prost al părinților, a fost reînscris abia în 1959 și a dobândit licența în 1962. A profitat de dezghețul politic, ca și de sprijinul profesorului George Ivașcu, pentru a fi angajat în 1963 la catedra de istorie a literaturii române din cadrul Facultății de filologie a Universității din București. S-a remarcat în peisajul literar îndeosebi prin cronicile de întâmpinare publicate săptămânal în „Contemporanul” și apoi „România literară”. Promotor al autonomiei esteticului în raport cu politicul, pe linia lui Titu Maiorescu și Eugen Lovinescu, a fost un consecvent apărător

al valorilor literare consacrate, al deschiderii europene și al modernismului împotriva protocronismului promovat de unii dintre exponenții regimului Ceaușescu. Profesor charismatic, a fost mentorul studenților cu vocație literară, conducând *Cenaclul de luni* (1977-1983), în cadrul căruia și-au prezentat primele opere și s-au format unii dintre cei mai valoroși scriitori „optzeciști”, printre care Mircea Cărtărescu, Ion Stratian și Florin Iaru.

Criticul și istoricul literar
Nicolae Manolescu, anii 1980

Deși nu a riscat angajarea în disidența propriu-zis politică prin semnarea unor texte explicit anti-ceaușiste, prin solidaritățile culturale pe care le-a animat, prin influența sa asupra modului în care era predată literatura în învățământul gimnazial și liceal, ca și prin vizibilitatea cronicilor sale literare și a polemicilor sale cu exponenții naționalismului protocronist, Nicolae Manolescu a contribuit substanțial la construirea unui spațiu cultural alternativ față de cel modelat de ideologia oficială din anii 1980.

³⁴ Ion Bogdan Lefter, *Nicolae Manolescu: de la cronica literară la „Istoria critică...”*, București, Editura Paralela 45, 2009.

Deși mulți dintre profesorii Universității din București optau pentru „rezistența prin cultură”, conservarea standardelor profesionale era tot mai dificilă în a doua parte a anilor 1980. Politica de izolare a regimului diminuase contactele internaționale și achizițiile de publicații, subminând șansele de a realiza performanță în cercetarea științifică. Regimul oferea accesul la resurse materiale și/sau de prestigiu cu zgârcenie, preferând instinctiv pe adulatorii cei mai oportuniști, iar încercările unora dintre membrii conducerii Universității de a apăra ierarhiile valorice interne, inclusiv cu prețul unor concesiuni morale, reprezentau

mai degrabă o luptă de ariergardă. În 1989, perspectivele erau sumbre. Opțiunea pentru rezistență deschisă împotriva regimului a rămas mai degrabă singulară – profesorul Alexandru Melian de la filologie a lansat un apel la boicotarea congresului al XIV-lea al P.C.R. și apoi a trimis la Radio „Europa liberă” o scrisoare deschisă cu 14 întrebări la adresa lui Nicolae Ceaușescu – în timp ce majoritatea colegilor săi urmăreau tensionați schimbările din celelalte țări socialiste și și-au manifestat deschis dorința de schimbare abia în contextul revoluției din decembrie 1989.

Studentii Universității din București în anii 1948-1989

Reforma învățământului din anul 1948 a pus educarea studenților în serviciul economiei socialiste și al ideologiei comuniste. Mihai Roller sintetiza astfel noile imperative: „prin noua structurare a învățământului și prin asigurarea conținutului nou al școlii se pune temelia noii școli, ce va da Republicii noastre pe cetățeanul conștient, pe tehnicianul și specialistul bine pregătit, pe oamenii de știință și de cultură de care are nevoie Republica Populară Română pentru consolidarea democrației populare și pentru construirea societății socialiste”³⁵.

Deși noile reglementări prevedeau obligativitatea concursului de admitere, regimul a stabilit condiții preferențiale pentru candidații cu o „origine socială sănătoasă” și restricții pentru descendenții elitelor precomuniste. Astfel că, într-un dosar din arhiva Universității, a fost

identificat un document datat în jurul anilor 1951-1952, care vorbește despre diversele categorii de proveniență a candidaților acceptați la admitere:

„Categorie I, fii de muncitori, fiii muncitorilor S.M.T., gospodăriilor de stat, gospodării agricole colective, țărani muncitori și mijlocași, fiii de funcționari de partid, organizațiilor de masă dela Raion în sus, deținuți politici și luptători în ilegalitate, copii funcționarilor de stat și militarilor proveniți din muncitori, copiii celor decorați cu ordinul R.P.R., U.T.M., activiști dela raion în sus.

Categorie II: copiii funcționarilor de Stat, Funcționari și tehnicieni din întreprinderi și instituții, meseriași și funcționari dela Coop., micii meseriași și comercianți cu un venit până la 70.000 lei. Categorie III: fiii de liber profesioniști (avocați, medici), meseriași și comercianți cu un venit de 70.000-300.000 lei.

Categorie IV: copii de chiaburi, foști și actuali industriași, foști bancheri, foști moșieri și mari

³⁵ Mihail Roller, *Noua structură a învățământului* în „Scînteia”, 4 august 1948, pp. 1, 4.

proprietari de imobile foști și actuali comercianți, cu un venit peste 300.000 lei, meseriași cu venit peste 300.000 lei, copii criminalilor de războiu, copiii celor condamnați după 23 August pentru securitatea statului, copii celor epurați și destituiți. De analizat actele pentru determinarea categoriilor sociale. Pentru cei din categoria I (citești, decorați activiști partid), nu se mai ia în considerație situația la 1. Ian.1948.”³⁶

După cum putem observa din textul prezentat anterior, existau patru categorii de persoane care aveau dreptul de a se

înscriere la admiterea în învățământul superior. Și între aceste categorii există o ierarhizare bine definită, fiind favorizați cei din prima categorie. Totodată, în cadrul categoriei a II-a erau incluși funcționarii, care cuprindeau o serie de meserii, precum cea de profesor.

Adoptarea acestei legislații a dus la schimbarea compoziției sociale a studenților admiși la Universitatea din București, după cum urmează:

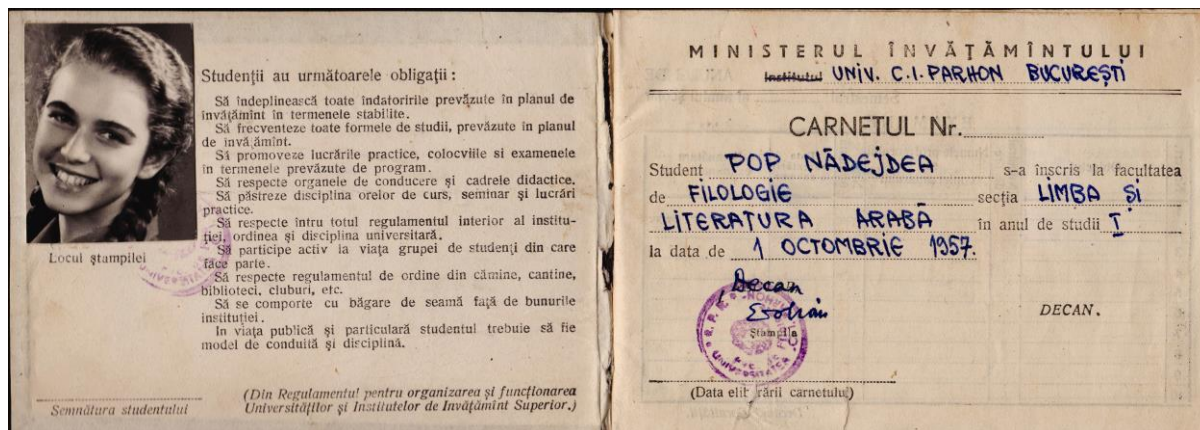
**Structura socială a studenților Universității din București
la forma de învățământ zi**

An	Muncitori	Țărani, membri ai GAC	Țărani cu gospodării mici și medii	Funcționari (după anul 1962 apar în această categorie și intelectualii)	Meseriași	Alte categorii ³⁷
1954	1150	114	1113	2681	161	61
1955	1279	120	991	2639	132	32
1957	1433	-	1170	2685	-	-
1958	1662	-	1029	2370	-	-
1959	2373	851	486	1884	-	72
1960	2897	1345	383	1882	-	144
1961	3482	1718	27	2120	-	150
1962	3399	1833	-	2635	111	208
1963	2593	1391	-	2490	142	402
1964	2343	1168	-	2855	126	307
1966	1770	688	14	3275	124	68

Surse: Arhiva Ministerului Educației Naționale și Arhiva Institutului Național de Statistică

³⁶ Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior..., p. 43. Sunt păstrate greșelile gramaticale de redactare ale documentului.

³⁷ Pentru anul 1954 apar 26 de studenți provenind din familii în care părinții erau liber profesioniști, 32 din familii de chiaburi și 3 studenți din familii foști moșieri, industriași, mari comercianți, alte elemente exploatoare, iar în anul 1955 apar 15 studenți provenind din familii în care părinții erau liber profesioniști, 12 din familii de chiaburi și 5 studenți din familii de comercianți.

Carnetul de student al Nădiei Anghelescu,
ulterior profesor de arabistică la Universitatea din București

Analizând informația expusă în tabelul anterior, remarcăm faptul că ponderea studenților proveniți din prima categorie, fiii de muncitori și de țărani, se apropie de cea provenită din rândul funcționarilor, iar începând cu anul 1958 o depășește. Treptat, raportul dintre cele două categorii se echilibrează, urmând ca din anul 1965-1966, numărul celor proveniți din categoria funcționarilor să devină majoritar. Această inversare poate fi explicată pe de o parte prin faptul că la mijlocul anilor 1960 lupta de clasă încetase să mai fie prioritară, iar pe de altă parte prin faptul că începeau să ajungă la vârsta studenției copiii noilor elite comuniste, iar apartenența la categoria funcționarilor nu mai era oportun să fie considerată „înjositoare”.

Anul 1956 a adus prima mare criză a comunismului din Europa Centrală și de Est. Moartea lui Stalin și venirea la conducerea Partidului Comunist din Uniunea Sovietică a

lui N. Hușcirov a atras un val de liberalizare în țările comuniste. În Ungaria, premierul Imre Nagy a susținut promovarea unei destinderi politice, precum și sporirea unor drepturi civile. Acțiunile din Ungaria au avut ecou atât în URSS, cât și în România. O categorie importantă, care a preluat informațiile venite din Ungaria, a fost cea a studenților³⁸. Aceștia s-au solidarizat cu populația din Ungaria, solicitând totodată adoptarea unor măsuri similare în România. O primă acțiune a fost cea a studenților de la Facultatea de Filologie, care l-au chemat pe Iosif Chișinevschi, vice-președintele Consiliului de Miniștri să răspundă unei liste de întrebări.

Primele victime din rândul studenților români din generația 1956 au fost Teodor Lupaș și Ștefan Negrea, din anul V al Facultății de Filologie de la Universitatea din București. În 23 octombrie 1956, aceștia și-au informat colegii asupra celor întâmplate la

³⁸ Informațiile în legătură cu acțiunile studențești din 1956 și represiunea ce le-a urmat se bazează mai ales pe Maria Someșan, *Universitate și politică în deceniile 4-6 ale secolului XX. Episoade și documente*, București, Editura Universității din București, 2004, pp. 305-315.

Budapesta, informații preluate de la radioul maghiar. Au decis redactarea unei scrisori către *Scînteia Tineretului*, prin care cereau ca presa să transmită informații veridice despre evenimentele din Ungaria și să discute motivele reale ale mișcării. Cei doi au fost arestați trei zile mai târziu. Ambii aveau să-și sfârșească zilele în închisoare: Toader Lupaș a murit în închisoarea de la Gherla, în 1959, ca o consecință a torturilor la care a fost supus, iar Ștefan Negrea s-a sinucis, tot la Gherla, în anul 1958, cu trei luni înainte de expirarea pedepsei.

După arestarea celor doi, colegii lor de cămin Horia Florian Popescu și Mihai Rădulescu au încercat organizarea unei greve de protest. Între timp, alți studenți, printre care Alexandru Ivasiuc, Mihai Serdaru de la Medicină și Marcel Petrișor de la Filologie, au încercat să organizeze un miting studentesc în Piața Universității, programat pentru ziua de 5 noiembrie. Ei cereau obținerea autonomiei universitare, ieșirea rușilor din Ungaria, libertatea presei, scoaterea marxismului și limbii ruse din programul obligatoriu de învățământ și eliberarea celor doi studenți arestați. Mare parte dintre organizatori au fost arestați pe 3 noiembrie, cu două zile înainte de evenimentul programat. Astfel că pe data de 5 noiembrie, în Piața Universității, se aflau doar câteva grupuri rătăcite de studenți, în timp ce pe strada Edgar Quinet erau masate camioane cu soldați înarmați. Mai multe persoane au fost arestate. Printre cei arestați au fost studenții de la Facultatea de Științe Juridice Dan Mugur Rusieski, Radu Surdulescu, Florin Caba, Eugenia Florescu. Tot la începutul lunii noiembrie au fost arestați și grupul format din Mihai Stere Derdena, Dan Onaca,

Constantin Dumitru, studenți în anul IV la Filosofie, secția Ziaristică.

În aceeași luna a fost arestat Paul Goma, student la Facultatea de Filologie, iar în decembrie, colegul său Horia Florian Popescu. Procesele studenților, repartizați pe loturi, s-au desfășurat în iarna și primăvara anului 1957 la Tribunalul Militar București, de pe strada Negru Vodă. După aceste acțiuni, studenții au fost strict supravegheați, atât de către organele statului, cât și prin intermediul organizațiilor studentești, UTM și Uniunea Asociațiilor Studențești. Acestea au organizat ședințe publice în care și-au exprimat indignarea față de cele petrecute, iar organizatorii evenimentelor anticomuniste au fost demascați public și excluși din organizațiile comuniste.

Implicarea studenților în acest eveniment a determinat statul comunist român să adopte măsuri prin care mișcarea studentească, dar și structura socială a studenților, să fie controlate. În aceste condiții, în anul 1957 s-a adoptat Hotărârea Consiliului de Miniștri 1003 din 10 iulie, care prevedea creșterea numărului de studenți proveniți din familiile de muncitori și țărani săraci până la procentul de 70-75% și „purificarea” pe criterii politice a corpului profesoral, considerat a fi vinovat de derapajul studențimii din anul precedent³⁹. În consecință, au fost introduse bursele Sfaturilor Populare și ale întreprinderilor, acordate fiilor de muncitori și țăranilor cu o situație economică modestă, iar concursul de admitere a fost organizat dual, o parte dintre locuri fiind rezervate beneficiarilor acestor burse, iar altele lăsate „la liber” pentru candidații care nu aveau probleme majore de „dosar”.

³⁹ Documente privind reglementările..., p. 43.

Admiterea în anul I în perioada 1959-1961 pe baza HCM 1003/1957

	1959	1960	1961
Studenti admiși în anul I pe burse ale Sfatului Popular	778	977	1019
Studenti admiși în anul I în urma examenului de admitere organizat de UB	837	974	900

Sursă: Arhiva Ministerului Educației Naționale și Arhiva Institutului Național de Statistică

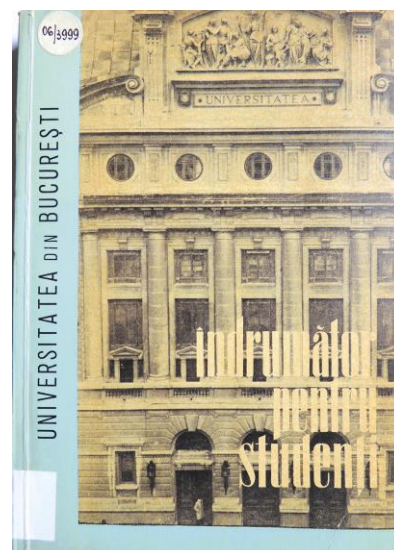
Remarcăm faptul că printre tinerii înmatriculați ca studenți numărul beneficiarilor bursei acordate de Sfatul Popular și Întreprinderi a depășit curând pe cel al celor care au participat la un concurs care valida cunoștințele candidaților.

Odată însă cu relaxarea regimului în anii 1960, importanța „dosarului” candidatului a scăzut, fiind înlocuit în totalitate de examinarea

cunoștințelor. Astfel, începând cu anul 1962 se puteau prezenta la admiterea în Universitatea din București „absolvenții cu diplomă ai școlilor medii tehnice, cei cu examen de bacalaureat sau echivalentul acestuia, iar la învățământul fără frecvență se puteau înscrie oamenii muncii care au absolvit liceul cu diplomă de bacalaureat”. Aceste cerințe au fost menținute până în anul 1989.

Studentii Facultății de Geografie
în aplicație la Masivul Piatra Craiului, 1955

Îndrumător pentru studenți: anul universitar
1963-1964, Universitatea din București

Totodată se cuvine remarcat faptul că represiunile și epurările din 1956 și 1959 nu au fost ultimele din perioada regimului comunist. Deși la nivel național anii 1960 au reprezentat o perioadă de liberalizare, regimul era totuși grijuliu în a evita manifestările autonome ale

studenților. De asemenea, unele dintre aceste manifestări au fost folosite pentru a se „scăpa” de profesorii care deveniseră incomozi sistemului. Un astfel de caz este cel de la Facultatea de Filosofie din toamna anul 1965. Pe fondul aparentului „dezgheț politic”, în cadrul unor

discuții avute în cămin câțiva studenți ai Facultății de Filosofie au criticat politica noului regim. Acest fapt a fost monitorizat atent de către agenții Securității, deosebit de vigilenți la manifestările studenților proveniți de la specializările ideologice (filosofie, istorie, drept etc.). Astfel, pornindu-se de la informații că unii studenți au folosit salutul nazist, a început o anchetă amplă, în care au fost implicați zeci de studenți și profesori. Unul dintre cei acuzați era Stelian Vasar, unul dintre cei mai buni studenți ai facultății. Au început o serie de interogatorii și a fost organizată o sedință tipic stalinistă în Aulă, unde au fost demascați „dușmanii”. Studenții „vinovați” au fost acuzați public, iar cei mai mulți dintre ei au fost exmatriculați, fără dreptul de a se mai înscrie la o altă facultate. După încheierea sedinței, pe scările Facultății de Drept s-a petrecut un eveniment organizat cel mai probabil de Securitate⁴⁰.

Expoziție de pictură și grafică a studenților
Universității din București, în prezența
rectorului Jean Livescu

Mai mulți studenți de la Facultatea de Drept i-au luat la bătaie pe colegii lor acuzați în cadrul ședinței, mulți dintre aceștia fiind grav răniți. În timpul anchetei, unul dintre susținătorii studenților a fost decanul Facultății de Filosofie, profesorul Tudor Bugnariu, militant comunist din perioada ilegalității dar și ginere al lui Lucian Blaga. Având în vedere faptul că atitudinea curajoasă a decanului a atras înlocuirea sa din funcție, nu este exclus ca evenimentul să fi fost amplificat și de unele cadre din instituție, care erau nemulțumite de poziția liberală a lui Tudor Bugnariu și care au profitat de situație pentru a scăpa de un competitor incomod.

Un alt episod de protest, la care au aderat și studenți ai Universității, s-a petrecut în decembrie 1968, fiind inițiat de studenți ai Institutului Politehnic. Aceste acțiuni au început în Ajunul Crăciunului. De mai mulți ani, regimul comunist desființase vacanțele de Crăciun și chiar ziua de Crăciun fusese declarată zi lucrătoare. Astfel, manifestația a plecat de la căminele din Regie, unde studenții s-au organizat și au plecat la colindat. Ei au încercat să ajungă și la Ambasada Statelor Unite, dar străzile riverane acestuia au fost blocate. Acțiunea a fost calificată ca huliganică și anarhică. Ion Iliescu, prim secretar UTC și Ministru al Tineretului la acea dată a prezentat o informare, descriind că printre măsurile de diminuare a acestei acțiuni au fost date ordine de a se încuia ușile căminelor studențești⁴¹, pentru a împiedica studenții să participe la manifestații. Mai mulți studenți au fost

⁴⁰ <http://www.romanalibera.ro/special/investigatii/odiseea--zece-pentru-romania--continua--43687> accesat în 31.05.2014.

⁴¹ <http://www.revista22.ro/articol-3331.html> accesat în 31.05.2014.

anchetați și exmatriculați pentru acțiunile lor „huliganice”, dar represiunea nu a mai avut amploarea și virulența din anii 1950.

Și ulterior anchetele Securității nu au lipsit din viața studenților Universității din București. Totuși, de cele mai multe ori frângerea de destine și caractere se petrecea „pe tăcute”, iar împotrivirile fățișe la strâmbătatea regimului au fost și ele relativ rare. Ele s-au înmulțit însă din nou în contextul crizei anilor 1980 și evident au condus la confruntarea directă cu organele represive. Astfel, în anul 1988 studenții Marius Oprea, Sorin Adam Matei, Caius Dobrescu, Marius Ungureanu au fost cercetați de Securitate pentru că ar fi organizat un grup de discuții anticomunist la Universitate. Totodată, aceștia erau acuzați că ascultau radiourile anticomuniste în camera de cămin. Cei patru studenți au fost „sărtați” și interogați, iar Sorin Adam Matei și Caius Dobrescu au fost torturați timp de două zile. Eliberarea lor s-a făcut după intervenția unor persoane din lumea literară (Alexandru Mușina, Mircea Nedelciu etc.), care au amenințat cu informarea publică a celor întâmplați⁴².

Din punct de vedere al reprezentării studenților în viața universitară și în colective de conducere ale Universității, acestea au variat în funcție de legislația adoptată. Astfel, o hotărâre a Consiliului de Miniștri din anul 1953 prevedea că în universități funcționează „organizații obștești care cuprind studenții, cadrele didactico-științifice și

tehnico-administrative și care activează pe bază de programe și statute proprii. Organizațiile obștești mobilizează studenții și cadrele instituției de învățământ superior pentru îndeplinirea sarcinei «să ne însușim știința, să făurim cadre noi de bolșevici specialiști în toate ramurile de cunoștințe, să învățăm, să învățăm, să învățăm cu toată perseverența» (I.V. Stalin)”. Aceste organizații obștești aveau ca obiectiv „să facă educația politică a studenților, a cadrelor și a personalului instituției de învățământ superior pe baza învățăturii lui Marx, Engels, Lenin și Stalin”. Dincolo însă de aceste organizații obștești în care studenții făceau parte împreună cu cadrele didactice și cu personalul tehnic al Universității, un rol important aveau și organizațiile specifice de tineret. Astfel, în anii 1950 organizațiile U.T.M. (Uniunea Tineretului Muncitor) erau extrem de active și de vocale, fiind dominate de studenți cu „origine socială sănătoasă” și orientare politică puternică, dar deseori mai puțin preocupați de învățatură. Acești activiști și organizațiile conduse de ei au exercitat rolul de „vigilantes” ideologici în multe dintre facultăți, și au avut un rol infam în multe dintre epurările și campaniile de înfierare din anii 1950. Deși în anii 1960 tensiunile ideologice au scăzut, rolul activiștilor U.T.M. (din 1965 U.T.C.) a rămas semnificativ în toată perioada de funcționare a regimului comunist. Legea învățământului din anul 1968 reglementa și participarea studenților în organele de conducere a facultăților și a universității: „Instituția de

---

⁴² http://ro.wikipedia.org/wiki/Cronologia_disiden%C8%9Bei_anticomuniste_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia accesat în data de 01.06.2014.

învățământ superior este condusă de consiliul profesoral. [...] La ședințele consiliului profesoral participă câte un reprezentant al organizației sindicale a personalului didactic, al organizației Uniunii Tineretului Comunist și al Asociației studenților”⁴³. Față de perioada precedentă, studenții participă în organele de conducere ale Universității și facultăților, dar numai ca reprezentanți ai organizațiilor politice, respectiv UTC și Asociația Studenților Comuniști.

Legea educației și învățământului din decembrie 1978 a sporit reprezentarea studenților în organele de conducere ale universităților. Ea prevedea că din Senatul Universității și din consiliile profesorale vor face parte și între 12-15% studenți. Totodată, din birourile executive de conducere ale universităților făceau parte și președintele Consiliului Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști sau al Asociației Studenților Comuniști și secretarul organizației Uniunii Tinerilor Comuniști⁴⁴. Pentru prima dată în regimul comunist, studenții își puteau teoretic alege reprezentanții în Senatul universitar și în Consiliile profesorale, dar în cele mai multe cazuri acest drept a rămas formal, alegerile fiind dirijate și controlate de organizațiile de partid din Universitate și de conducerea administrativă. Totodată, în cadrul legii erau prevăzute drepturi și îndatoriri ale studenților, cum ar fi „să-și

însușească ideologia și politica partidului, concepția sa despre lume și viață, să cunoască istoria și trecutul de luptă al poporului, al clasei muncitoare și al partidului, să acționeze în spiritul unității și prieteniei frățești a tinerilor, a tuturor oamenilor muncii din patria noastră [...] pentru înlăptuirea Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism”⁴⁵.

Cifre de școlarizare

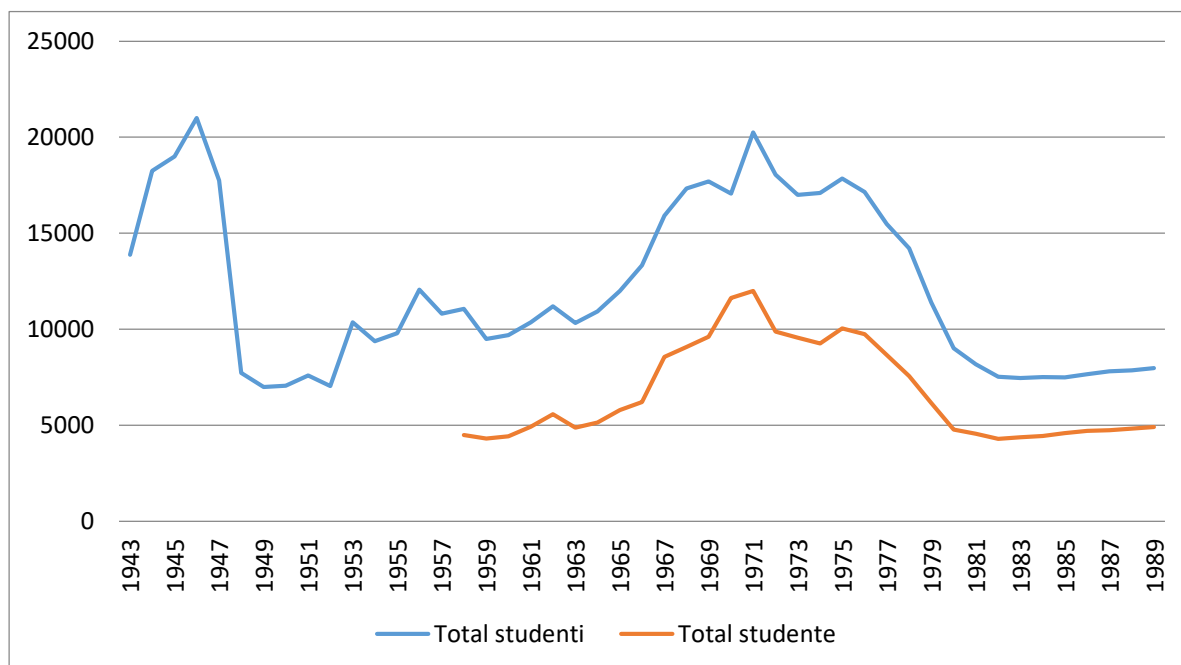
În perioada comunistă numărul studenților a fost stabilit prin decizii administrative, ca parte a sistemului de conducere planificată a întregii societăți. În principiu, învățământul superior avea rolul de a oferi cadre cu pregătire superioară pentru întreprinderile și instituțiile socialiste și de asemenea, de a consolida ideologic regimul comunist, iar cifrele de școlarizare erau fixate în fiecare an prin hotărâre a Consiliului de Miniștri, pe baza nevoilor de cadre stabilite de către Ministerul Învățământului și Comitetul de Stat al Planificării. Deși teoretic acest mecanism ar fi trebuit să fie esențialmente rațional și temeinic fundamentat, asigurând totodată coerența sistemului de învățământ superior, variațiile numărului studenților înmatriculați la Universitatea din București au fost foarte mari.

---

⁴³ *Antologia legilor învățământului...*, p. 358.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 389-390.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 388.

Numărul total de studenți înmatriculați la Universitatea din București, precum și numărul studentelor, raportate la total (Surse: Arhiva Ministerului Educației Naționale, Arhiva Institutului Național de Statistică, Arhiva Rectorat Universitatea din București)

Analiza cifrelor de scolarizare prezentă în graficul anterior cuprinde mai multe paliere. Evoluția numărului studenților Universității din București în perioada 1944-1950 a fost sinusoidală. În anii 1944-1947 avusese loc o creștere semnificativă a numărului studenților, creștere urmată apoi de o scădere severă în 1948. Motivele acestei scăderi au fost multiple. Anul 1948 a adus, pe de o parte, noua lege a învățământului, iar pe de altă parte divizarea Universității din București, prin desprinderea Facultății de Medicină și a celei de Teologie. Aceste desprinderi nu explică în totalitate scăderea drastică a numărului de studenți, de la 17.700 către 7.700 de studenți. O altă cauză ar fi faptul că sporul din anii anteriori fusese în mare măsură conjunctural, în fapt o

compensație la restricțiile din timpul războiului (mobilizarea unui mare număr de potențiali studenți, interdicția de a se înscrie la studii universitare pentru evrei), restricții care au fost eliminate după 23 august 1944. Nu în ultimul rând, impunerea comunismului a însemnat și trecerea funcționării învățământului pe bazele ideologice comuniste, care prevedea verificarea dosarelor candidaților ca element central în procesul de admitere.

După cum putem observa din graficul de mai sus, în perioada regimului comunist la Universitatea din București numărul maxim de studenți a fost atins în anul 1971, când erau înmatriculați peste 20.000 de studenți, iar perioada de creștere o putem încadra între anii 1964-1975.

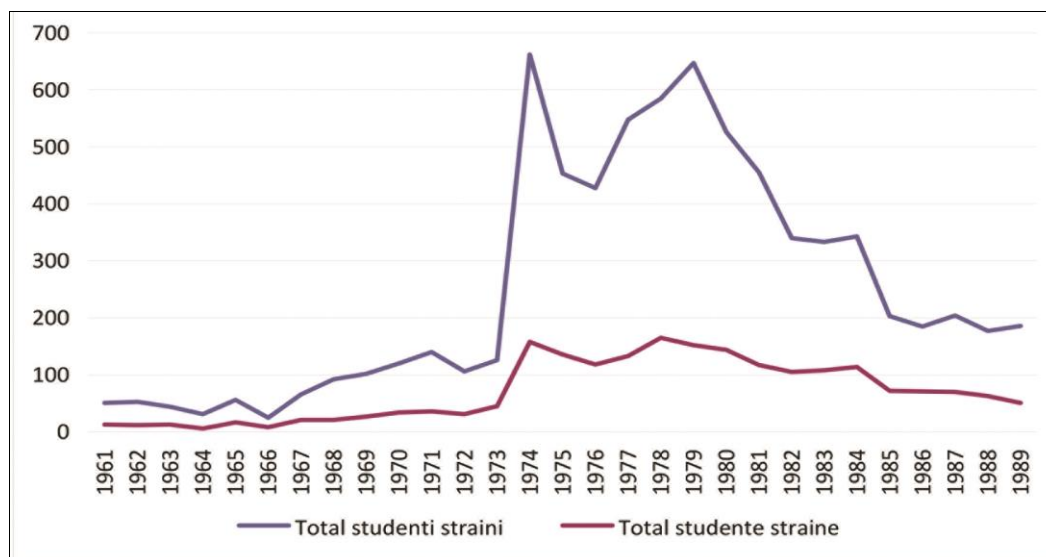
Studentii Facultății de Matematică-Mecanică, promoția 1965-1970

A doua parte a anilor 1970 a adus o scădere drastică a numărului de studenți înmatriculați la Universitate. O primă explicație poate fi legată de faptul că numărul de ani de școlarizare a scăzut, de la 5 ani la 4 ani. Totodată, Universitatea a fost afectată de deciziile politice de a aloca mai puține locuri de studii pentru specializările universitar-pedagogice și de a favoriza domeniile tehnice și forma seral. Reducerile au fost masive în a doua parte a anilor 1970 și la începutul anilor 1980, după care numărul total al studenților Universității din București s-a menținut relativ stabil la un nivel scăzut. Concret, în anul 1989 au fost înmatriculați un număr de 7971 de studenți, după ce nivelul minim fusese atins în anul 1983 cu 7468 studenți. Interesant de observat este faptul că Universitatea avea în anul 1989

aproximativ același număr de studenți ca în anul 1948, deși ideologia comunistă vorbea de dezvoltarea învățământului superior în România socialistă.

Totodată, observăm faptul că la mijlocul anilor 1960 ponderea studentelor a depășit-o pe cea a studenților, iar tendința s-a accentuat în anii 1980. Acest fapt poate fi explicat și prin prisma faptului că în cadrul facultăților filologice numărul studentelor era tradițional foarte ridicat. Totodată, majoritatea specializărilor Universității erau legate de meseria de profesor pe care o dobândeau studenții odată cu absolvirea, iar candidatele erau mult mai atrase de astfel de specializări, în detrimentul profesiilor tehnice.

Începând cu anii 1960, și mai ales în anii 1970, a crescut numărului de studenți străini înmatriculați la Universitate.

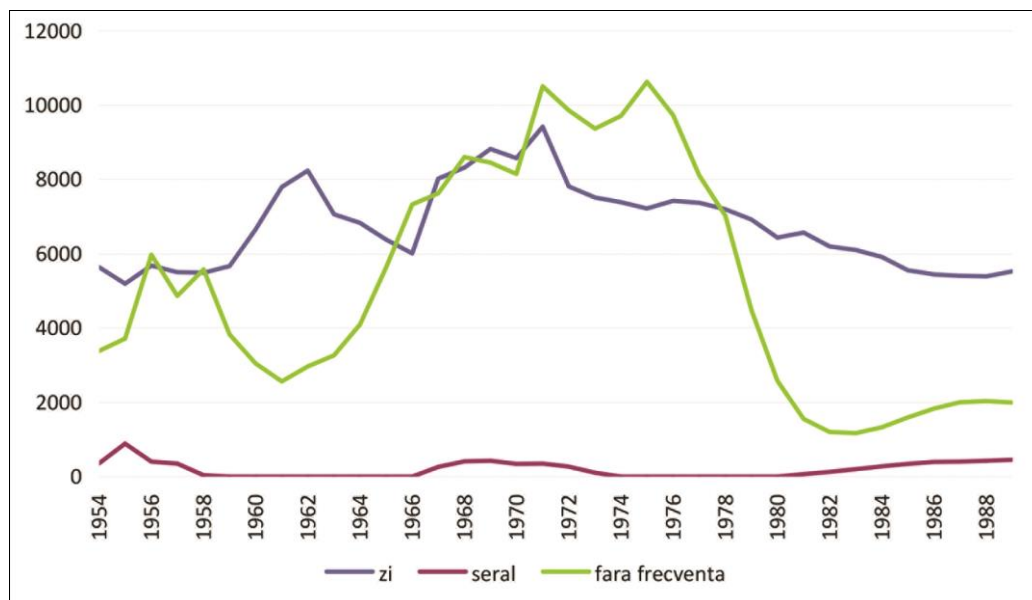
Numărul total de studenți străini înmatriculați la Universitatea din București, precum și numărul studentelor, raportat la total (*Surse:* Arhiva Ministerului Educației Naționale, Arhiva Institutului Național de Statistică)

Analizând graficul prezentat mai sus, se impun două observații. Între studenții străini, ponderea studentelor a fost semnificativ mai mică decât la nivelul studenților români, ceea ce reflectă discriminarea de gen mai puternică din multe dintre țările de origine ale acestor studenți (statele arabe, Grecia etc.). Totodată, scăderea numărului studenților străini după 1980 reflectă și reducerea numărului de burse oferite de statul român pe fondul crizei economice, și scăderea generală a atractivității României în această perioadă.

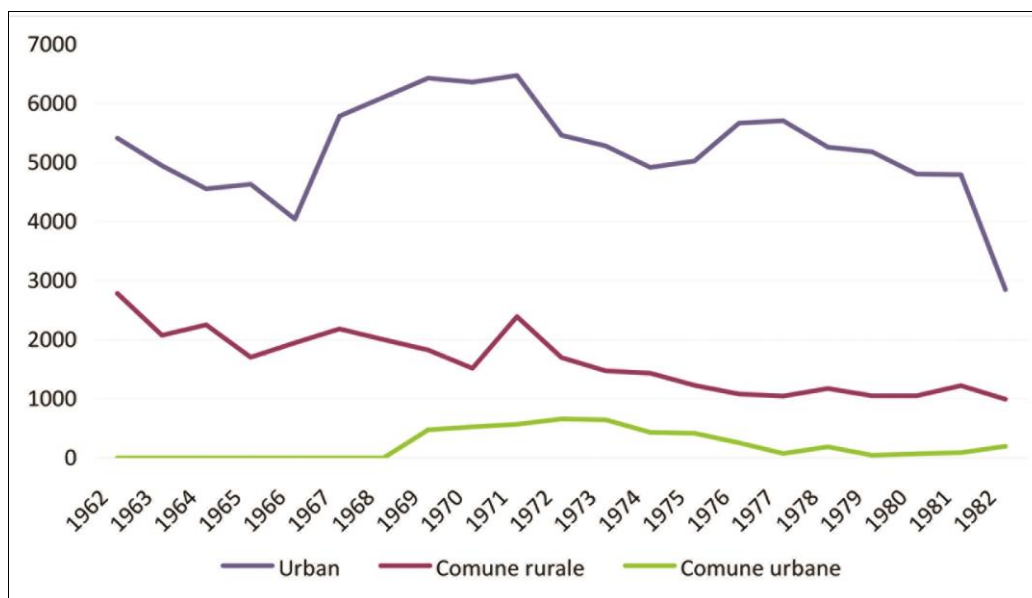
Graficul prezentat mai jos creează imaginea evoluției formelor de învățământ la Universitatea din București, precum și obiectivele de durată ale statului comunist. Astfel, observăm că învățământul la forma fără frecvență a ocupat o pondere importantă din cifra totală de studenți până la finalul anilor 1970, urmând ca în anii 1980 să scadă foarte mult, trend care a influențat numărul total al studenților înmatriculați la Universitate. Totodată, învățământul seral a urmat trendul național, iar prin prisma specializărilor

oferite de Universitate, acesta nu a deținut o pondere importantă în cifrele totale de școlarizare. Observăm o ușoară creștere în anii 1980, când dezvoltarea învățământului seral a reprezentat un deziderat al Partidului Comunist.

Informațiile la care am avut acces până acum nu îngăduie reconstituirea structurii pe zone de proveniență a corpului studentesc pentru ansamblul perioadei comuniste. Se știe, desigur, că studiile universitare au fost unul dintre factorii care au contribuit la migrația dinspre rural spre urban în România comunistă, ca și în alte state. Pe de altă parte, datele identificate de noi, care au îngăduit reconstituirea ponderii diverselor zone de proveniență doar pentru anii 1962-1982, evidențiază faptul că în toată această perioadă majoritatea clară a studenților Universității proveneau din orașe, tinerii din mediul rural având, în condițiile unei admiteri bazate pe un concurs de verificare a cunoștințelor, șanse mai scăzute de acces la învățământul superior.

Numărul studenților înmatriculați la Universitate pe forme de învățământ (zi, seral fără frecvență)
(Surse: Arhiva Ministerului Educației Naționale, Arhiva Institutului Național de Statistică)

Structura provenienței studenților încadrați la forma zi
(Surse: Arhiva Ministerului Educației Naționale, Arhiva Institutului Național de Statistică)

*Asociații și cercuri studențești*⁴⁶

În anul 1956 a fost luată în discuție înființarea Asociațiilor studențești, care urmau să fie puse în subordinea Uniunii Tineretului Muncitoresc (UTM). În martie 1957 a fost creată Uniunea Asociațiilor Studenților din România, care avea drept scop pregătirea profesională, activitatea cultural-artistică și sportivă. Astfel, se crea un paralelism între asociațiile studențești cu caracter sindical și

organizațiile politice ale studenților. Acest fapt a fost schimbat în anul 1967, când organizațiile politice au fuzionat cu cele profesionale, luând ființă Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România, care avea organizații în toate universitățile și din care făceau parte în mod normal toți studenții cetățeni români. În Universitatea din București, Consiliul UASC a publicat, începând cu octombrie 1968, revista *Universitas*, a cărei titulatură a fost schimbată în anul 1973 în *Universitatea comunistă*.

Revista Universitatea

Pe lângă implicarea studenților în UASC și în organizațiile de UTM, apoi de UTC, mulți activau și în cadrul unor cercuri studențești. Începând cu anul 1950-1951, acestea au fost înființate, iar în următorul an universitar funcționau 26 de cercuri, unde erau implicați peste 400 de studenți. Unele dintre aceste cercuri aveau și un grad ridicat de ideologizare, astfel că la Facultatea de

Ziaristică apare primul cerc științific de științe sociale și un prim cerc de marxism-leninism; altele reușeau însă să se focalizeze pe probleme strict profesionale, fiind catalizatori ai activității de cercetare științifică și ai capacității de organizare și comunicare a celor mai buni dintre studenți. În anul 1962/1963 existau 82 de cercuri studențești, unde activau în jur de 2000 de studenți.

⁴⁶ Această secțiune se bazează mai ales pe informațiile din Adina Berciu-Drăghicescu, Ovidiu Bozgan, *O istorie a Universității din București, 1864-2004*, București, Editura Universității din București, 2004.

Pe lângă cercurile științifice, studenții erau implicați în cene literare, în activități sportive, în activități artistice, în Corul Universității.

În cadrul Facultății de Limbi Străine a fost publicat în anul 1972 primul *Buletin al cercurilor științifice studentesti*, având o apariție anuală, iar din comitetul de redacție făceau parte: Angela Ion (îndrumătoarea cercului de literatură), Alexandra Cuniță (care s-a ocupat de cercul științific al studenților până în anul 1980), Maria Tușescu (îndrumătoarea cercului de lingvistică între anii 1975-1987) și Ioan Pânzaru, îndrumătorul cercului științific studentesc în anii 1975-1985⁴⁷.

Pe lângă cercurile studențești, în Universitatea din București au apărut și o serie de cene literare și artistice, care în

timp au devenit adevărate mișcări de înnoire culturală. Dintre acestea amintim Cenaclul de Luni, care a avut un impact asupra tinerilor poeți și scriitori, fiind inițiat de Radu Călin Cristea și condus de Nicolae Manolescu. Acesta a reprezentat nucleul bucureștean al poeziei noii generații, numită și generația '80 sau generația în blugi. A apărut în anul 1977 și a fost desființat în anul 1983 de către autoritățile de partid, care au considerat că are o activitate subversivă. Dintre membrii cenaclului îi amintim pe Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Romulus Bucur, Alexandru Mușina, Ioan Mihai Cochinescu, Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Cristian Teodorescu etc.

Corul Universității din București, 1959

Echipe de scrimă a Universității din București, în anii 1960

Cenaclul de Luni, 1982

⁴⁷ Lidia Cotea (editor), *Catedra de limbă și literatură franceză. Scurt istoric*, București, Editura Universității din București, 2006, pp. 74-76.

După încheierea Cenaclului de Luni a luat ființă în anul 1983 Cenaclul Universitas, din inițiativa unui grup de studenți de la Facultatea de Istorie-Filosofie și Facultatea de litere, fiind condus de către Mircea Martin. Întâlnirile cenaclului literar aveau loc în Str. Schitu Măgureanu, în localul Centrului cultural universitar București, de regulă o dată pe săptămână, vinerea, între orele 20-23. Acesta a funcționat în perioada 1983-1990, avându-i printre membri pe: Adrian Alui Gheorghe, Vasile Baghiu, Daniel Bănulescu, Andrei Bodiș, Horia Gârbea, Valentin Iacob, Sorin Matei etc.

Aspecte ale vieții studențești

Pentru mulți dintre studenții din perioada comunistă, accesul la statutul de student era rezultatul unei strădanii îndelungate și al unei competiții severe. Concurența la admitere a fost de cele mai multe ori mai mare decât la alte instituții de învățământ superior din țară, inclusiv decât la universitățile de prestigiu de la Iași și Cluj⁴⁸. Mai mult, odată cu creșterea numărului de absolvenți de liceu și scăderea numărului de locuri la specialitățile oferite de Universitatea din București, competiția la admitere a devenit tot mai mare. La unele facultăți – drept, dar și geografie, istorie etc. – s-a ajuns ca în unii ani să fie de 10-15 ori mai mulți candidați decât locurile disponibile, iar în unele situații excepționale chiar peste 20 de candidați pe un loc. Unii reușeau, cu multe strădanii și

eventual cu meditații particulare, să intre din prima. Alteori, era nevoie de două, trei sau chiar mai multe încercări până când candidatul reușea să intre la facultate. În cazul băieților, eșecul la primul concurs de admitere însemna, cu puține excepții, „șansa” de a face armata „la trupă” un an și patru luni, în timp ce cei admiși la facultate beneficiau de posibilitatea de a o face „la termen redus” (în unii ani doar după absolvire, în ultima parte a regimului comunist nouă luni înainte de începerea efectivă a studiilor universitare, care erau astfel decalate cu un an față de admitere). Concurența la admitere era o traumă pentru candidați și pentru familiile lor, dar a fost totodată și un factor care a făcut ca studenții Universității din București să fie, în cele mai multe dintre cazuri, un corp de elită bine selecționat încă de la debutul studiilor.

Odată intrați în facultate, studenții se loveau de practică. Practica în producție a fost introdusă în sistemul universitar încă de la începuturile regimului comunist. Inițial, ea a fost gândită ca un element de pregătire a studenților și a fost inclusă în planurile de învățământ cu următoarele scopuri declarate:

- să deprindă studenții cu aplicarea practică a cunoștințelor teoretice primite la obiectele de specialitate;
- să ușureze studenților cunoașterea utilajului, a metodelor, proceselor și operațiilor tehnologice din unitățile productive, prin participarea lor la activitatea acestora ca executanți direcți;
- să le asigure însușirea tehnicii celei mai avansate;

⁴⁸ Vezi Vlad Pașca, Marius Traian Cazan, *Concurența la admiterea în învățământul superior românesc în perioada comunistă (1956-1979). Reconstituiri cantitative în "Studii și articole de istorie"*, Nr. LXXXI, 2014.

- să le dea puțină să-și însușească cunoștințele practice fundamentale privitoare la organizarea procesului de producție”⁴⁹.

Rolul practicii în producție era de a-i face pe studenți să pună în aplicare cunoștințele teoretice acumulate de-a lungul anului. Existau trei tipuri de practică:

- ” - practică premergătoare studiilor teoretice;
- practică anuală;
- practică de diplomă”⁵⁰.

Cu toate bunele intenții promovate în regulamentele aprobate de către Ministerul Învățământului, de multe ori practica în producție era înlocuită cu participarea studenților la diverse munci agricole.

Studenți în practica de vară în Bățile Dunării-Brăila

Facultatea de biologie în practică agricolă, Niculițel, octombrie 1979

⁴⁹ Hotărârea Consiliului de Miniștri 1283/1954, *Regulament privind practica în producție a elevilor din învățământul mediu tehnic și a studenților.*

⁵⁰ Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 905 din 1 iulie 1958 pentru aprobarea *Regulamentului privind practica în producție a studenților.*

Profesorul Gheorghe Săraru își amintește cum începea viața de student în anii 1980: „Dacă erai fată, atunci intrai direct în anul I. Făceai un mic stagiu de practică, de două săptămâni, ca *muncă patriotică*, înainte de a veni la facultate, prin august, apoi plecai toamna, tot două săptămâni, la practica în *agricultură*. La cules de vie, de pildă. La Dorobanțu, la Greaca, la Țifești, la Ostrov etc. Cu profesorii universitari, evident! Aveai de-a face cu găleata, lădița, cosorul etc. Cu lipsa apei de spălat, cu paturi suprapuse în foste spații pentru soldați sau deținuți etc⁵¹. Astfel, începutul vieții studentești, de cele mai multe ori, însemna o campanie agricolă unde îți cunoșteai *la greu* colegii și deprindeai tainele studenției. Uneori, conducerea unor facultăți din cadrul Universității a reușit să evite practica agricolă și să o schimbe chiar și la începutul primului an universitar cu practica de

specialitate, care de regulă era efectuată la finele anilor obișnuiți de studiu.

Urmau apoi, lunile de studiu mai mult sau mai puțin intens, iar pentru studenții ne-bucureșteni, viața de cămin cu toate ale ei, și bune și rele. Viața studentească din căminele Universității de la începutul anilor 1980 este evocată de către profesorul Gheorghe Săraru, care își amintește: „la cămin”, nu scăpai și, când și când, făceai de serviciu la cantină (de toate: curățați cartofi, cărai alimente, spălai vase, ștergeai mesele, măturai, așezai mesele etc.). Când a început isteria *economiilor*, a *eficientizărilor*, trebuia să faci de serviciu și pe *palier*, în camere, la grupul sanitar, să mături, să speli, să duci gunoiul. În cămin, erau mereu *marcate* zilele de naștere și onomastice, încheierea sesiunii de examene cu succes, terminarea facultății, ca aici, de pildă, de către colegii noștri *mai mari*”⁵².

Sala de mese a Cantinei 6 Martie a Universității din București

⁵¹ Gheorghe Săraru, *Și ce însemna să fii student în comunism?* (manuscris).

⁵² *Ibidem*.

Pentru studenți, în ultimele decenii ale regimului comunist viața mai aducea o bucurie: pregătirea militară. „Ca fată, urmaș și ... armata, în haine militare pe care le îmbrăcai o dată pe săptămână și mergeai la *Panduri*, unde făceai instrucția”⁵³.

Pregătirea militară o zi pe săptămână era completată de convocări compacte de mai multe săptămâni la sfârșitul anilor I și III, în urma cărora și studențele, la fel ca și colegii lor care făcuseră armata ca „teriști”, primeau rangul de sublocotenent în rezervă.

De-a lungul facultății, pe lângă orele de educație fizică incluse în planurile de învățământ din primii doi ani de studii, studenții participau la o serie de activități sportive organizate. Se organizau competiții sportive individuale și pe echipe, și uneori studenții Universității au participat și la întreceri de anvergură internațională, cum au fost *Festivalul Tineretului și Studenților* în anul 1953 sau *Universiada de vară* din anul 1981.

Pe lângă activitatea sportivă, au fost organizate multiple manifestări culturale. Unele dintre acestea erau mai riguroase și mai orientate spre performanța artistică, cum a fost cazul corului Universității din București, altele îmbinau partea de performanță cu cea mai degrabă distractivă. Un bun exemplu în acest sens au fost activitățile organizate de către Casa de Cultură a Studenților, care în perioada 1957-1982 a purtat numele „Grigore Preoteasa”, activități la care au participat numeroși studenți ai Universității din București și care au combinat spectacolele artistice cu manifestările de umor studentesc și cu serile disco.

Uneori s-a reușit și îmbinarea componentelor culturală, sportivă și profesională, cum a fost cazul triumfiurilor Facultăților de Istorie-Filosofie din București, Cluj și Iași, care reprezentau prilejuri de întâlnire competitivă între selecționatele celor trei facultăți, cu probe distincte de comunicări științifice, spectacole artistice și competiții sportive.

Universiada

---

⁵³ *Ibidem*.

Viața de student era trepidantă. Sesiunile treceau, prietenii și iubirile se legau și se dezlegau, unele se concretizau în căsătorii

și/sau copii, și pe nesimțite se apropia finalul amenințător, sub spectrul repartiției în producție.

Promoția 1955 de la filozofie
la întâlnirea de 25 de ani de la absolvire (1980)

În principiu, toți studenții aveau la absolvire garantat un loc de muncă în specialitate, dar în același timp erau obligați să se ducă acolo unde erau repartizați. Iar repartiția se făcea în funcție de media finală, corectată în cazul câtorva zeloși de așa-numitele „50 de sutimi” (un bonus pe care-l

primeau un număr limitat de studenți, care avuseseră funcții sau activități politice în timpul studenției). Tensiunea repartițiilor a sporit începând cu anul 1981, după ce primele 14 orașe din țară, inclusiv Bucureștiul, au fost declarate „închise”, și nu au mai oferit locuri de muncă la repartiție.

Activitatea didactică și de cercetare științifică

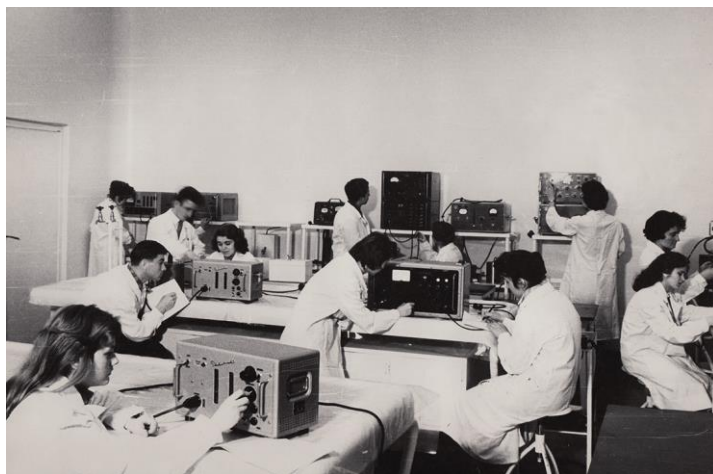
Esențialul activității de predare-învățare și de cercetare din universitate s-a desfășurat în cadrul facultăților, a catedrelor care compuneau aceste facultăți, și a unităților de cercetare (centre, laboratoare etc.) constituite în cadrul sau pe lângă acestea⁵⁴.

Facultatea de Matematică a Universității din București a funcționat între anii 1948 și 1962 ca facultate de matematică-fizică, având sediul în vechea clădire a Universității, cu intrarea prin strada Academiei nr. 14⁵⁵.

După scindarea din anul 1962, reorganizată în Facultatea de Matematică-Mecanică, instituția își păstrează același sediu. Decani ai Facultății de Matematică-Fizică au fost doi dintre cei mai valoroși matematicieni

români, savanți cu un prestigiu științific remarcabil, academicienii Simion Stoilow (decan din 1948 până în 1951) și Gheorghe Mihoc (1951-1960), care au reușit să protejeze instituția, pe membrii ei și standardele profesiei.

În această perioadă Facultatea de Matematică-Fizică a cunoscut o extindere a ofertei sale didactice, a numărului de studenți și de cadre didactice, ajungând în anul universitar 1961/1962 să cuprindă nouă catedre pe partea de matematică, alături de alte nouă catedre pe partea de fizică. Tot în această perioadă, profesorii din cadrul Universității din București au contribuit decisiv la înființarea institutului de matematică

Laborator în cadrul Facultății de Matematică

⁵⁴ Acolo unde nu se menționează alte surse, informațiile concrete din acest subcapitol sunt preluate din Ovidiu Bozgan, *Universitatea București. Scurt istoric*, sau au fost puse la dispoziție cu amabilitate de colegii din diversele facultăți ale Universității din București.

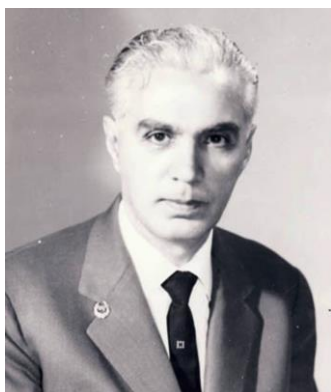
⁵⁵ Pentru evoluțiile de ansamblu ale științei matematice, a se vedea și Solomon Marcus, *Mathematics in Romania*, Baia Mare, CUB Press 22, 2004.

al Academiei (1949) și au asigurat conducerea acestuia (directori au fost Dimitrie Pompeiu 1949-1954, Simion Stoilow 1954-1961, Miron Nicolescu 1961-1973 și Romulus Cristescu 1973-1975), reușind să-l transforme într-un centru al cercetării la nivel mondial. De altfel, simbolizând legătura puternică dintre cele două instituții, mai mulți matematicieni au fost în această perioadă membri ai Academiei (Caius Iacob, Gheorghe Demetrescu, Grigore C. Moisil, Miron Nicolescu, Simion Stoilow, Victor Vâlcovici, Gheorghe Vrânceanu; după 1960 au fost primiți în Academie și Gheorghe Mihoc, Octav Onicescu, Nicolae Teodorescu, George Ciucu și Gheorghe Marinescu, iar Romulus Cristescu a devenit membru corespondent); mai mult, doi dintre matematicienii de frunte ai Universității au fost și președinți ai Academiei în această perioadă, și anume profesorul Miron Nicolescu timp de 9 ani (1966-1975) și profesorul Gheorghe Mihoc în anii 1980-1981.

Anii 1960 și prima parte a anilor 1970 au fost o perioadă de mare înflorire a științei matematice la Universitatea din București. În

anul universitar 1968/1969 Facultatea de Matematică-Mecanică ajunsese la 10 catedre, numărul maxim din toată perioada comunistă (catedra de analiză matematică; catedra de algebră; catedra de astronomie; catedra de calculul probabilităților și statistică matematică; catedra de geometrie și topologie; catedra de analiză aplicată; catedra de fundamentele matematicii; catedra de matematici superioare; catedra de mecanică generală, hidrodinamică și teoria elasticității; catedra de logică matematică). Totodată, la inițiativa academicianului Grigore C. Moisil a fost înființat Centrul de Calcul al Universității din București (1962), și, nu fără destule tensiuni, au fost inițiate studiile sistematice de informatică.

Procesul de comasare și contractare a învățământului universitar a afectat și Facultatea de Matematică în a doua parte a anilor 1970 și în anii 1980. Oferta didactică a fost restrânsă la cursurile de zi de lungă durată de la nouă specializări la doar trei (matematică, informatică și matematică-mecanică), iar această restrângere a fost doar parțial compensată

Profesorul Miron Nicolescu,
președinte al Academiei
(1966-1975)

Grigore Moisil

prin specializările la seral și fără frecvență. La sfârșitul anilor 1970 numărul catedrelor a fost redus la trei – catedra de analiză matematică, algebră și geometrie; catedra de calculul probabilităților; catedra de mecanică – iar această situație s-a menținut până în 1989.

În această perioadă, fizica a funcționat mai întâi în cadrul Facultății de Matematică-Fizică (1948-1962), apoi ca facultate de fizică separată⁵⁶. Chiar și după separarea celor două facultăți, sediul a rămas comun în clădirea centrală a Universității până în 1974, când Facultatea de Fizică s-a mutat pe platforma Măgurele, unde a beneficiat de un sediu modern, cu spații de predare, laboratoare, un atelier de prototipuri și un atelier mecanic⁵⁷, precum și de apropierea față de principalele institute de cercetare din domeniu.

De altfel, legătura dintre fizicienii Universității din București și institutele de cercetare data încă de la începutul perioadei comuniste. Profesorul Horia Hulubei, doctor în fizică la Sorbona în 1933, fost rector al Universității în anii 1941-1944, membru corespondent al Academiei din 1937 și titular din 1955, a fost inițiatorul înființării Institutului de Fizică al Academiei Române în 1949 și al Institutului de Fizică Atomică desprins din acesta în 1956, institute pe care le-a condus până la pensionare, în 1965. Cercetările sale în fizica neutronilor și mezonilor, ca și contribuțiile sale în studiul interacțiunilor nucleare la energii joase au statornicit o tradiție bogată în domeniul fizicii atomice. Totodată, studiile sale, publicate în reviste prestigioase, l-au consacrat ca unul din cei mai buni specialiști ai timpului său în domeniul spectroscopiei de raze X⁵⁸.

Facultatea de Fizică, laborator de utilizarea izotopilor

⁵⁶ Ștefan Antohe, Sabina Ștefan (coord.), *Facultatea de Fizică a Universității din București. 50 de ani de istorie*, București, Ars Docendi, 2012 (2014).

⁵⁷ Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 2799/1980.

⁵⁸ Petre T. Frangopol, *Mediocritate și excelență, o radiografie a științei și a învățământului din România*, vol. 5, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2014, p. 129.

Alte personalități majore ale fizicii la Universitatea din București au fost academicienii Gheorghe Atanasiu în domeniul geofizicii, Șerban Țițeica în fizica teoretică și Theodor V. Ionescu în fizica plasmei.

Oferta didactică s-a extins considerabil în cea mai mare parte a perioadei comuniste. În anii 1960 funcționau specializări distincte pentru fizică nucleară, electroradiofizică, spectroscopie, fizică teoretică, fizica corpului solid, geofizică, fizica macromoleculilor și biofizică. Ulterior, în anii 1970 s-a trecut la comasarea ofertei didactice în două programe de studii, fizică și fizică tehnologică, specializarea fiind rezervată pentru anii terminali. Similară a fost și evoluția catedrelor. Numărul acestora și al cadrelor didactice au crescut în anii 1950 și

1960, ajungându-se la 9 catedre de fizică în anul universitar 1961/1962: catedra de fizică teoretică; catedra de electricitate; catedra de termodinamică teoretică; catedra de fizică moleculară și căldură; catedra de hidrodinamică și elasticitate; catedra de structura materiei; catedra de fizică experimentală; catedra de geofizică; catedra de optică și electronică prin gaze. Primele comasări de catedre au început în anii 1960, astfel încât în 1969/1970 facultatea de fizică avea doar 7 catedre (catedra de fizică moleculară și căldură; catedra de electricitate; catedra de optică și electronică în gaze; catedra de termodinamică, fizică statică și mecanică cuantică; catedra de fizică teoretică; catedra de structura materiei; catedra de fizica corpului solid).

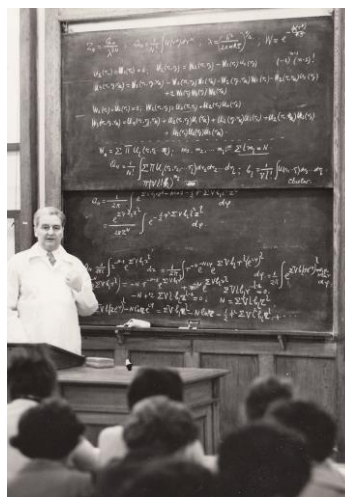

Academicianul Șerban Țițeica împreună cu studenții
din anul I de la Facultatea de Fizică

La finele anilor 1970 și până în 1989 au mai rămas doar cinci catedre: catedra de optică, spectroscopie, plasmă-laseri; catedra de mecanică fizică, fizică moleculară și fizica polimerilor; catedra de fizică atomică și nucleară; catedra de fizică teoretică și matematică; catedra de electricitate, corp solid și biofizică. În pofida acestor comasări, se poate aprecia că în ultimii ani ai regimului comunist facultatea de fizică a reușit să reziste mai bine decât altele în fața vicisitudinilor vremii, pe de o parte datorită apropierii sale de industrie și deci de prioritățile declarate ale regimului și pe de altă parte datorită pozițiilor instituționale în care au ajuns unii dintre profesorii săi, cum ar fi Ioan Ursu (președinte și apoi prim-vicepreședinte cu rang de ministru al Comitetului Național pentru Știință și Tehnologie, lucrând direct cu Elena Ceaușescu din 1976 până în 1989) și Ioan-Ioviț Popescu (rector al Universității din București 1981-1989).

Facultatea de chimie a fost înființată în 1948, odată cu divizarea Facultății de Științe, și a cunoscut o dezvoltare rapidă în deceniile ce au urmat, fiind condusă de decani precum Eugen Angelescu, ulterior prorector al Universității din București și membru al Academiei, sau Dumitru Negoiu. Alături de aceștia, studiile de chimie din Universitate au beneficiat și de activitatea unor mari savanți și profesori, precum Gheorghe Spacu, aflat la finele unei cariere remarcabile, dar activ până la decesul survenit în 1955, Costin Nenișescu și Ilie G. Murgulescu⁵⁹. Ultimul menționat, pe lângă contribuțiile științifice proprii în domeniile

chimiei fizice și chimiei analitice, a îndeplinit și importante funcții de conducere, fiind, printre altele rector al Universității din București (1949-1950), ministru-adjunct și apoi ministru al Învățământului (1953-1956, 1960-1963) și președinte al Academiei (1963-1966), funcții în care a reușit de multe ori să tempereze nedreptățile, să promoveze valorile și să aibă un aport consistent la ameliorarea cadrului instituțional al învățământului, științei și culturii românești. Despre el, unul dintre martorii acelei vremi, profesorul Paul Cornea, își amintește: „Ilie Murgulescu, un om hotărât și tenace, obișnuit să nu târăgăneze problemele cu care se confrunta, respectat de activiști și chiar temut, fiindcă nu accepta orice i se servea pe tavă și avea curajul să-i înfrunte pe mai marii responsabili de la Propagandă”⁶⁰.

Academicianul Ilie Murgulescu
predând studenților de la Facultatea de Chimie

⁵⁹ Gina Vasile, Mihaela Artimon, *Pionieri în școala românească de chimie*, în „NOEMA”, IX, 2010, pp. 241-252.

⁶⁰ Paul Cornea, *Ce a fost – cum a fost*. Paul Cornea de vorbă cu Daniel Cristea-Enache, Iași, Polirom, 2013, p. 301.

Dacă în anii 1950 Facultatea de Chimie a avut patru secții (chimie anorganică, chimie organică, chimie fizică și radiochimie), în anii 1960 numărul secțiilor crescuse la șase, celor menționate anterior adăugându-li-se chimia fizică a macromoleculilor și polimerilor și biochimia, în timp ce radiochimia a fost înlocuită de fizică-chimie. Creșterea a fost apreciabilă și la nivelul catedrelor, în anul

universitar 1970-1971 facultatea având 10 catedre: catedra de structura atomilor și moleculelor; catedra de teoria cinetică a materiei și cinetică chimică; catedra de termodinamică chimică și electrochimie; catedra de chimie organică; catedra de chimie anorganică; catedra de chimie analitică; catedra de chimie tehnologică; catedra de chimie fizică a macromoleculilor; catedra de fizică generală; catedra de matematici⁶¹.

Sediul Facultății de Chimie

Câtă vreme a funcționat în cadrul Universității din București, Facultatea de Chimie a avut sediul în strada Splaiul Independenței nr. 87-89, dispunând de laboratoare complexe, modern echipate, ce au răspuns nu doar nevoilor didactice, ci și celor de cercetare științifică; totodată, Facultatea de Chimie a dispus de spații de învățământ și laboratoare și în clădirea centrală a Universității, după refacerea

acesteia în 1971 și în clădirea din Panduri. În 1974 oferta didactică a fost restrânsă la programul de chimie, iar specializarea urma să fie efectuată doar în anul V. Mai grav încă, în anul următor Facultatea de Chimie a fost transferată de la Universitatea din București la Institutul Politehnic, rămânând însă să-și desfășoare cea mai mare parte a activităților didactice și de cercetare în aceleași spații ocupate și în perioada anterioară.

61

⁶¹ Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1575/1971.

După divizarea din 1948 a Facultății de Științe, învățământul superior biologic a funcționat în cadrul Facultății de Științele naturii, care ulterior a fost redenumită Facultatea de Biologie; dincolo de schimbările de denumire instituțională, sediul facultății a rămas în clădirea din Splaiul Independenței nr. 91-93.

Facultatea de Biologie, laborator de fiziologia plantelor

La fel ca și în perioada anterioară, când învățământul superior medical funcționase în interiorul Universității din București, a existat o anume diviziune a muncii, biologii concentrându-se asupra studiului animalelor și a regnului vegetal, lăsând esențialul anatomiei mediciniștilor. Programele de studii s-au diversificat, iar numărul profesorilor a crescut, astfel încât la începutul anilor 1960 existau opt catedre și peste 100 de cadre didactice. Învățământul biologic a profitat și de pozițiile instituționale la care au ajuns personalități precum Traian Săvulescu, care în anii 1948-1959 a fost și președinte al Academiei, sau Nicolae Sălăgeanu, prorector, iar în anii 1954-1957 rector al Universității din București, ca și de activitatea remarcabilă a unor profesori formați încă din perioada interbelică,

cum este cazul lui Radu Codreanu, care a realizat cercetări importante în studiul insectelor și nevertebratelor, sau cel al lui Nicolae Botnariuc, cu preocupări semnificative de biologie teoretică, ecologie și hidrobiologie.

În aceste condiții, dotarea laboratoarelor proprii s-a îmbunătățit, iar Stațiunea de la Sinaia, după serioase greutăți la începutul anilor 1950, a putut beneficia de personal permanent și a devenit o bază importantă de practică și de cercetare nu doar în domeniul zoologiei, ci și în alte subdomenii ale biologiei și mai apoi îndeosebi în cercetarea ecologică; pe lângă aceasta, biologii au beneficiat și de stațiunea de cercetări de la Brăila, înființată în 1956.

S-au instituit relații de strânsă colaborare cu Institutul de Biologie al Academiei, înființat în 1949 la inițiativa lui Traian Săvulescu, și în a cărui conducere și activitate profesori ai Universității din București au avut un rol important. În fine, dar nu în cele din urmă, Facultatea de Biologie a beneficiat și de dezvoltarea Grădinii Botanice și de înființarea în 1960 a Institutului Botanic. După ce în anul universitar 1969/1970 a avut 12 catedre (catedra

Profesorul Nicolae Botnariuc,
membru al Academiei

de morfologia plantelor și patologie vegetală; catedra de botanică sistematică; catedra de fiziologia plantelor și microbiologie; catedra de zoologia nevertebratelor; catedra de zoologia vertebratelor; catedra de anatomie; catedra de histologie; catedra de embriologie; catedra de fiziologia animalelor și a omului; catedra de biologie; catedra de biochimie; catedra de genetică), în cursul anilor 1970 numărul catedrelor s-a redus la trei, iar la sfârșitul anilor 1980, după unificarea cu facultatea de geologie și geografie, mai rămăseseră doar catedra de biologie vegetală și catedra de biologie animală. Aceeași contracție se poate observa și la nivelul programelor de studii oferite. După unele dezvoltări exuberante la începutul regimului comunist, în anii 1950 oferta didactică s-a stabilizat la patru programe de studii (biologie-botanică; biologie-protecția plantelor; biologie-zoologie; biologie – secundar geografie), apoi au rămas doar primele trei programe de studii, iar în 1974 s-au unificat specializările subsumate biologiei și s-a înființat programul distinct de biochimie. Restrângerea duratei normale a studiilor la 4 ani și a numărului de programe de studii la cele două menționate mai sus, biologie și biochimie, a fost compensată parțial de anul V de specializare oferit unui număr limitat de absolvenți ai facultății, ca și de colaborarea cu Institutul Central de Biologie, care în 1973 a înglobat Institutul de Biologie al Academiei și care a avut ca directori generali cadre didactice ale Universității din București, respectiv profesorul George Zarnea (1973-1985) și conf. dr. Doina Ofelia Ivan (1985-1990; a fost și decan, iar din 1989 pentru câteva luni prorector al Universității din București).

După 1948, studiul geografiei și geologiei s-a desfășurat mai întâi în cadrul Facultății

de Istorie și Geografie, apoi din 1950 până în 1986 în cadrul Facultății de Geologie și Geografie, iar în anii 1986-1989 în cadrul Facultății de Biologie, Geografie și Geologie.

Seminar de geografie

Dincolo de aceste restructurări, sediul facultății a fost în clădirea centrală a Universității, intrarea dinspre bulevardul Nicolae Bălcescu. Oferta didactică a cunoscut o diversificare timpurie a specializărilor – cu scurte perioade când au funcționat programe distincte de paleontologie și de mineralogie și petrografie, pe lângă cel mai general de geologie, și perioade mai lungi, în care geografia fizică și geografia economică au fost și ele distincte – urmată apoi de o comasare, care a redus numărul specializărilor la patru (geologie; geografie fizică; geografie economică; geografie – secundar biologie), apoi la trei.

În 1974, în urma absorbirii Facultății de Geologie tehnică a fostului Institut de Petrol, Gaze și Geologie din București, facultatea a început să școlarizeze și ingineri geologi și geofizicieni, iar cele două programe de geografie au fost unificate, deși evident în anii superiori avea loc în continuare specializarea. În anii următori programul de

geologie (universitar) a fost desființat, iar programul geografie - o limbă străină (engleză, franceză, germană, rusă) a înlocuit specializarea strictă de geografie. La nivelul catedrelor se poate observa aceeași evoluție fluctuantă. Numărul catedrelor a sporit la cinci la începutul anilor 1960, apoi la șapte (în anul universitar 1970/1971 funcționau: catedra de mineralogie; catedra de geologie; catedra de paleontologie stratigrafică; catedra de geografie fizică generală; catedra de geografie fizică regională; catedra de geografie economică generală; catedra de geografie economică regională), apoi a scăzut la trei (catedra de mineralogie; catedra de geologie și geofizică; catedra de geografie fizică și economică), structură care s-a menținut din a doua parte a anilor 1970 și până la finele regimului comunist. Activitatea de cercetare a fost combinată cu multiple aplicații practice, atât în domeniul studiilor geologice și al identificării resurselor naturale cu valoare economică, cât și în ceea ce privește amenajarea teritoriului, dezvoltarea urbană și regională. Pe lângă facilitățile deja existente, ca și colaborarea cu Institutul Geologic al României și cu Institutul de Geografie al Academiei, remarcăm și înființarea în 1964 a Stațiunii Geografice Orșova. Dintre personalitățile care au ilustrat în mod deosebit Facultatea de Geologie și Geografie în această perioadă, remarcăm îndeosebi pe geologii Miltiade Filipescu, membru al Academiei, director al Institutului Geologic al României și prorector al Universității din București, Grațian Cioflică și Ovidiu Dragastan, ca și pe geografii Grigore Posea și Vasile Cucu.

Academicianul Miltiade Filipescu
împreună cu doi studenți de la geologie (1971)

Grigore Posea

Facultatea de Istorie a fost înființată în 1950, prin divizarea Facultății de Istorie și Geografie, care a funcționat în anii 1948-1950. Sediul său a fost în vechea clădire a Universității, mai întâi în corpul cu intrarea din st. Edgar Quinet nr. 7 (azi Facultatea de Litere), iar din 1971, după refacerea părții distruse la bombardamentele din 1944, în corpul dinspre bulevardul Republicii (azi bulevardul Elisabeta). Fiind considerată o

disciplină cu valențe ideologice, istoria a cunoscut în primii ani ai regimului comunist importante modificări ale curriculei, ca și schimbări la nivelul corpului didactic. Structura pe catedre a reflectat evoluțiile regimului. Astfel, în anii 1950 s-a pus un accent semnificativ pe legăturile cu Rusia, fapt reflectat și de înființarea unei catedre de istoria U.R.S.S. și a țărilor de democrație populară, care coexistă cu catedrele ce pot fi considerate tradiționale (în 1961/1962 pe lângă catedra deja menționată, mai funcționau: catedra de istoria României; catedra de istorie universală veche și arheologie; catedra de istorie universală medie, modernă și contemporană; catedra de arhivistică). În anii 1960 legăturile cu Uniunea Sovietică au fost eclipsate de accentul înnoit pe tradițiile naționale, iar structura catedrelor Facultății de Istorie a fost și ea schimbată. Ca atare, în anul universitar 1969/1970 funcționau patru catedre: catedra de istorie veche și medie a României; catedra de istorie modernă și contemporană a României; catedra de istorie universală veche și arheologie; catedra de istorie universală medie, modernă și contemporană. La mijlocul anilor 1970 numărul catedrelor a fost redus la două, una de istoria României și una de istorie universală, care apoi au fost unite într-una singură, astfel încât în ultimii ani ai regimului comunist mai funcționa doar catedra de istoria României și istorie universală.

Oferta didactică a cunoscut fluctuații, în unii ani prevalând divizarea pe specializări timpurii, în alții dimpotrivă unificarea într-un singur program de studii (zi și fără frecvență), cu posibilități de specializare doar în anii superiori, și urmărind cu precădere formarea de profesori pentru

învățământul gimnazial și liceal. Deși în cea mai mare parte a acestei perioade facultatea a reușit să ofere și posibilități de specializare pentru cercetarea arheologică și/sau istorică, tendința regimului a fost aceea de a focaliza activitatea pe pregătirea de cadre menite să difuzeze ideologia oficială, care începând cu anii 1960 a evoluat spre național-comunism și apoi spre un naționalism tot mai accentuat. Unificarea facultăților de istorie și filosofie a avut urmări directe la nivelul ofertei didactice, din 1977 până în 1989/1990 funcționând doar un program cu dublă specializare, istorie-filosofie. Dincolo însă de aceste avataruri, ca și de numărul mare de mediocrități sau chiar non-valori agresive pe care regimul le-a inclus în corpul didactic, facultatea și studenții săi au beneficiat și de modelul unor mari profesori formați încă în perioada pre-comunistă, precum arheologul Ioan Nestor sau modernistul Andrei Oțetea. După o perioadă dificilă în prima parte a anilor 1950, când figura centrală a istoriografiei din România a fost Mihail Roller, marii istorici formați în perioada interbelică au reușit să preia controlul asupra celor mai importante instituții din domeniu, unii dintre marii profesori ai Facultății de Istorie conducând și institutele de cercetare ale Academiei (la Institutul de istorie „N. Iorga” directori au fost academicienii Andrei Oțetea în anii 1956-1970 și Ștefan Ștefănescu în anii 1970-1989; Institutul de Arheologie, înființat în 1956, a avut ca directori pe academicienii Emil Condurachi în anii 1956-1970 și Dionisie M. Pippidi în anii 1970-1981; Institutul de Studii Sud-Est Europene, întemeiat în 1963, a avut ca directori pe profesorii Mihail Berza în 1963-1978, Eugen Stănescu în 1978-1985 și Gheorghe I. Ioniță

în 1985-1989). Andrei Oțetea, Mihai Berza și Emil Condurachi au avut funcții de conducere și la nivelul unor instituții precum Academia Română, Comisia Națională a României pentru UNESCO și Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene, fiind unii dintre artizanii deschiderii internaționale a României în anii 1960 și 1970, precum și catalizatori ai cercetării științifice. După stingerea din viață și/sau pensionarea acestei generații de mari profesori, standardele profesiei au fost promovate de unii dintre discipolii lor din generațiile formate după al Doilea Război Mondial. Un exemplu de profesionalism discret a fost profesorul Radu Manolescu, care, dincolo de contribuțiile sale proprii în domeniul cercetării - cartea sa despre comerțul Brașovului în secolele XIV-XVI reprezintă și astăzi o referință majoră în istoria economică - a știut să transmită multor generații de studenți o viziune sistematică asupra istoriei universale medievale și respectul pentru aspectele tehnice ale meseriei, inclusiv pentru studiul paleografiei.

Totodată, chiar și în condițiile vitrege ale ultimului deceniu al regimului comunist, unii dintre profesorii care beneficiaseră de deschiderea din anii 1960 și 1970, au știut să anime vocația de cercetare a celor mai buni studenți, alocând timp suplimentar, energie și inteligență pentru a-i forma în domenii de studii mai puțin afectate de ideologia oficială, exemplari în acest sens fiind profesorii (la acea dată lectori) Zoe Petre în domeniile istoriei antice și antropologiei istorice și Mihai Maxim în domeniul studiilor otomane. Unele dintre aceste inițiativă și-au găsit concretizări instituționale prin crearea unor instituții de cercetare ad-hoc, care ofereau un cadru de colaborare și comunicare academică, dar nu și posibilități de angajare, cum au fost Laboratorul de Demografie Istorică (inițiat de academicianul Ștefan Ștefănescu) și Laboratorul de Studii Otomane (inițiat de Mihai Maxim, dar prezidat pentru „protecție” de decanul Gheorghe Ioniță).

Profesorul Radu Manolescu cu studenții la istorie, 1986

Facultatea de Filosofie a fost înființată în 1948 prin divizarea Facultății de Litere și Filosofie. Datorită sensibilității ideologice a domeniului său de activitate, ea a suferit o înnoire radicală nu doar la nivelul curriculei și al conținutului disciplinelor, ci și la nivelul corpului profesoral și chiar al spațiului în care și-a desfășurat activitatea. Astfel, sediul facultății a fost pe durata întregii perioade comuniste în clădirea Facultății de Drept din bulevardul 6 Martie nr. 64. În anii 1950 Facultatea de Filosofie a absorbit alte două facultăți, pe cea de ziaristică și pe cea de pedagogie-psihologie. Facultatea de Ziaristică avusese o existență efemeră⁶². Înființată în anul universitar 1952-1953 și funcționând tot în localul din bulevardul 6 Martie nr. 64, ea a fost transformată în secție a Facultății de Filosofie după numai doi ani, iar în 1956 secția și programul de studii au fost desființate, pregătirea de specialitate a ziaristilor fiind rezervată Academiei „Ștefan Gheorghiu”, în timp ce pentru studenții de filosofie a mai fost oferit doar un curs de teoria și practica presei pentru anii III și IV, iar în cadrul Facultății de Limbă și Literatură Română s-au predat în anii 1960 cursuri de teoria și practica presei. Facultatea de Pedagogie-Psihologie, înființată în 1948, a funcționat cu sediul în clădirea centrală a Universității, intrarea dinspre strada Edgar Quinet nr. 7, fiind restructurată în 1954, când partea de psihologie a fost mutată ca secție a Facultății de Filosofie, iar partea de pedagogie a continuat să formeze ca o facultate separată până în

anul 1957, când și ea a fost transformată într-o simplă secție a facultății de filosofie. În ceea ce privește filosofia propriu-zisă, aceasta a fost afectată sever de factorul ideologic și de afirmarea agresivă a multor non-valori. Pe de altă parte, trebuie să remarcăm faptul că unii profesori care aparținuseră mișcării de stânga încă dinainte de 1944 și care beneficiau de o poziție puternică în interiorul regimului, dar erau intelectuali autentici, precum academicianul Athanase Joja (care a fost nu numai șeful catedrei de logică la Universitate, ci și ministru al învățământului în anii 1957-1960 și președinte al Academiei în 1959-1963), și sociologul Tudor Bugnariu, decan al Facultății de Filosofie în anii 1958-1965, au reușit să mențină unele insule de profesionalism ridicat și să integreze în sistem și tineri capabili să promoveze valorile academice⁶³.

Profesorul Gheorghe Vlăduțesu

⁶² Marian Petcu, *10 teme de istorie a jurnalismului*, București, Ars Docendi, 2012, p. 49.

⁶³ În ultimii ani au apărut mai multe volume de memorialistică și de analiză din perspectivă subiectivă a unor evoluții ale domeniilor de studii integrate în Facultatea de Filosofie în această perioadă. Menționăm fără pretenția exhaustivității: Mircea Flonta, *Apropieri - Convorbiri cu Romulus Brâncoveanu*, Editura Paralela 45, 2005; Cătălin Zamfir, *O istorie subiectivă în sociologia românească din 1944 până în prezent*, Iași, Polirom, 2009; David Iliana, *Contemplatio. Convorbiri cu Valentin Mureșan*, București, Editura Paralela 45, 2012; Ion Ianoși, *Internaționala mea. Cronica unei vieți*, Iași, Polirom, 2012.

Athanase Joja, președinte al Academiei

Anii 1960 au fost contradictorii la Facultatea de Filosofie. Pe de o parte, politrucii regimului comunist erau în ofensivă, înscenând scandaluri menite să readucă în centrul atenției vigilența ideologică, cum a fost cazul în 1965, când decanul Tudor Bugnariu a luat apărarea studenților anchetați de Securitate, ceea ce a condus la înlocuirea sa din funcția de decan. Pe de altă parte, la insistențele lui Miron Constantinescu, revenit în cercul de putere al regimului comunist după moartea lui Dej, în 1966 a fost reînființat la Universitatea din București învățământul superior sociologic, care avusese o tradiție atât de bogată în perioada interbelică și care fusese desființat în 1948. În felul acesta, în anii 1966-1977 Facultatea de Filosofie a fost formată din patru secții - filozofie, psihologie, pedagogie (în unii ani având în secundar limba și literatura română), și sociologie. Dacă în anul universitar 1961/1962 Facultatea de filosofie avea 8 catedre, în anul universitar 1970/1971 numărul catedrelor ajunsese la 11

(catedra de sociologie; catedra de istoria sociologică și a doctrinelor politice; catedra de socialism științific; catedra de filosofie marxistă; catedra de economie politică; catedra de psihologie; catedra de pedagogie; catedra de istoria filosofiei; catedra de logică; catedra de estetică-etică; catedra de metodică și practică pedagogică). Per total, în anii 1960 și cea mai mare parte a anilor 1970 deschiderea a fost considerabilă, iar mulți dintre tinerii formați în această perioadă, sau dintre cei care intraseră în corpul didactic în anii anteriori, au reușit să beneficieze și de contacte internaționale și să se afirme în plan academic. Aceste dezvoltări amenințau conformismul ideologic dorit de autorități. Mulți dintre absolvenții de sociologie și psihologie care se angajau în întreprinderi sau în diverse instituții ale statului aveau idei care deranjau pe activiștii partidului și/sau pe conducătorii acestor organizații. Chiar și unii dintre intelectualii de stânga, inclusiv profesorul Radu Florian din catedra de socialism științific, respingeau deriva naționalistă și voluntaristă a regimului Ceaușescu, și manifestau deschideri spre alte variante ale ideologiei comuniste, mai ales spre euro-comunism⁶⁴.

Aceste tendințe au stârnit reacția regimului, care dorea să conserve doar componenta de pepinieră de cadre ideologice obediente a studiilor filosofice. În combinație cu tendințele mai generale de comasare din învățământul superior, această reacție a condus la măsuri radicale, cum au fost desființarea programelor distincte de studii în domeniile psihologiei,

⁶⁴ A se vedea Alexandru Florian, *Radu Florian – o imagine controversată, un destin asumat*, „Observator cultural”, 226, 22.06.2004 (accesibil online la http://www.observatorcultural.ro/Radu-Florian-o-imagine-controversata-un-destin-asumat*articleID_11171-articles_details.html).

pedagogiei și sociologiei, și unificarea Facultății de Filosofie cu Facultatea de Istorie, Facultatea de Istorie-Filosofie oferind începând din anul universitar 1977/1978 și până la căderea regimului comunist doar programe de istorie-filosofie și filosofie-istorie. Numărul catedrelor a fost și el redus, mai întâi la șase, iar apoi la trei, astfel încât în anul 1989 mai existau doar catedra de filosofie, catedra de economie politică, sociologie și socialism științific, și catedra de pedagogie și psihologie. De remarcat însă faptul că până și în aceste vremuri dificile, mulți dintre profesorii facultății au reușit să-și conserve profesionalismul și rectitudinea morală, concentrându-se în subdomenii mai puțin expuse interferenței ideologice (filosofia analitică, epistemologia, logica, estetica, istoria filosofiei). Mai mult, datorită scăderii masive a numărului de studenți la secția de filosofie-istorie, multe cadre didactice ale facultății au trebuit să predea discipline filosofice studenților altor facultăți, ceea ce a făcut ca profesori precum Mircea Flonta, Vasile Tonoiu sau Ion Ianoși să poată promova și în alte facultăți ale Universității valorile academice și un model filosofic alternativ față de varianta primitivă a ideologiei oficiale a ceaușismului târziu.

Studiile filologice au cunoscut evoluții sinuoase în timpul regimului comunist. Prin reforma din 1948 fusese înființată Facultatea de Filologie, dar pentru ramura care a cunoscut dezvoltarea cantitativă cea mai puternică – studiul limbii ruse și a literaturii ruse și sovietice – a fost creată în paralel și o instituție distinctă, Institutul „Maxim Gorki”. Planurile de învățământ au fost structurate tot mai puternic spre formarea de profesori pentru învățământul secundar, iar în corpul didactic, pe lângă unii profesori de mare

calitate, care deseori au fost supuși urmăririi, intimidărilor și persecuției, au pătruns și destule non-valori promovate politic, cum a fost Gheorghe Orzea, decan în anii 1950-1953. Până în anul universitar 1954/1955, când a fost desființată secția de traducători, facultatea a funcționat cu nouă secții, asigurând predarea atât a limbii și literaturii române, cât și a unui număr apreciabil de limbi și literaturi străine. În anul universitar 1961/1962 Facultatea de Filologie avea următoarele opt secții, care răspundeau fiecare de unul sau mai sau mai multe programe de studii: limba și literatura română; limba și literatura rusă – secundar limba și literatura română; limbi slave; limbi romanice și limbi germanice; limba și literatura maghiară – secundar limba și literatura română; limbi orientale; limbi clasice; teoria literaturii, critică literară și folclor. În același an, facultatea ajunsese să aibă 16 catedre (catedra de teoria literaturii; catedra de limba română; catedra de istoria literaturii române; catedra de filologie clasică și lingvistică generală; catedra de lingvistică romanică și limbă spaniolă; catedra de limba și literatura franceză; catedra de limba și literatura italiană; catedra de limba și literatura germană; catedra de limba și literatura engleză; catedra de filologie rusă; catedra I de limbi slave; catedra II de limbi slave; catedra de limba și literatura chineză; catedra de limbi și literaturi turcice; catedra de limba și literatura arabă; catedra de literatură universală), iar numărul de studenți la zi și fără frecvență a depășit cifra de 2500. Totodată, începând din anul 1960 Facultatea de Filologie a Universității din București a organizat anual *Cursurile de Vară de limba română* (la Sinaia, Brașov, București) și *Colocviile științifice de limbă, literatură, istorie și artă a poporului român*, destinate profesorilor, cercetătorilor și studenților străini interesați de studiile românești. Inițiate de academicianul

Alexandru Rosetti și conduse mult timp de profesorul Boris Cazacu, apoi de profesorii Alexandru Piru, Ion Coteanu și Dan Horia Mazilu, aceste cursuri la care au predat și cadre didactice de la alte facultăți ale Universității sau de la alte instituții din țară, au avut un rol important în deschiderea internațională a României din anii 1960 și 1970 și au contribuit la formarea unui mare număr de specialiști occidentali în domeniul studiilor românești. Totodată, facultatea a asigurat cursuri intensive (un an pregătitor) pentru cetățenii străini aflați la studii în România.

În anul 1963, Facultatea de Filologie a fost divizată în Facultatea de Limbă și Literatură Română și Institutul de Limbi și Literaturi Străine, care avea la rândul său trei facultăți. Facultatea de Limba și Literatura Română a continuat să aibă sediul în clădirea centrală a Universității, intrarea din str. Edgar Quinet nr. 7, și a funcționat cu o singură secție, oferind atât în forma de cursuri de zi, cât și pentru forma fără frecvență, un program de dublă specializare de limba și literatura română – secundar o

limbă străină (franceză, italiană, spaniolă, apoi și engleză, germană, rusă, latină). În anii 1960 facultatea a cunoscut o considerabilă înflorire, atât în ceea ce privește numărul de studenți, cât și prin angajarea unui număr important de tinere cadre didactice. Totodată, au fost întemeiate și catedre noi, astfel încât în anul universitar 1970/1971 Facultatea de Limba și Literatura Română avea opt catedre (catedra de istoria limbii; catedra de limba română contemporană; catedra de lingvistică generală; catedra de istoria literaturii române vechi și folclor; catedra de istoria literaturii moderne; catedra de istoria literaturii române contemporane; catedra de teoria literaturii; literatură universală și comparată)⁶⁵. Deși în această perioadă s-au stins din viață figuri emblematice ale facultății, precum Tudor Vianu (1964) sau George Călinescu (1965), noua generație de critici și istorici ai literaturii a strălucit prin personalități de prim rang, în frunte cu Nicolae Manolescu și Eugen Simion, care au afirmat cu tărie primatul esteticului în evaluarea creațiilor literare.

Filosoful Constantin Noica la Universitatea din București, împreună cu rectorul Ioan Ioviț Popescu și profesorii Zoe Dumitrescu-Buşulenga și Eugen Simion

⁶⁵ Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1575/1971.

În același timp, sociologi și istorici ai literaturii precum Paul Cornea și Ștefan Cazimir au analizat subtil modul în care literatura a interacționat cu societatea, iar Mihai Pop a fost personalitatea cea mai importantă în dezvoltarea folclorică. În fine, dar nu în cele din urmă, tradițiile profesionale solide ale lingvisticii bucureștene au fost duse mai departe de academicianul Ion Coteanu, care a condus mulți ani și Institutul de lingvistică și care, împreună cu mai vârstnicii Iorgu Iordan și Alexandru Graur, a fost redactorul responsabil al noii serii a *Dicționarului limbii române (DLR)*, lucrarea de referință a lingvisticii românești, și a coordonat apoi *Dicționarul explicativ al limbii române* (prima ediție a fost publicată în 1975).

Academicianul Alexandru Graur

Institutul de Limbi și Literaturi Străine a ființat într-o formulă instituțională specială de atașare pe lângă Universitatea din București aproape un deceniu, din anul 1963 până în anul 1972, pentru ca apoi cele trei facultăți ale sale – Facultatea de Limbi Slave, Facultatea de Limbi Romanice și Clasice, Facultatea de Limbi Germanice – să fie

integrate pe deplin și direct în cadrul Universității. Institutul a avut două sedii, unul în strada Pitar Moș nr. 13-15, unde își aveau locația Facultatea de Limbi Slave și Facultatea de Limbi Germanice, altul în clădirea centrală a Universității, intrarea din strada Edgar Quinet nr. 7, unde și-au desfășurat activitatea Facultatea de Limbi Romanice și Clasice și secția de limbi și literaturi orientale.

Facultățile au fost conduse de personalități științifice remarcabile, precum academicianul Gheorghe Mihăilă, decan al Facultății de Limbi Slave, profesorii Paul Miclău și Ion Brăescu, decani ai Facultății de Limbi Romanice, sau profesorul Dumitru Chițoran, decan al Facultății de Limbi Germanice. Oferta didactică a cunoscut o expansiune considerabilă în anii 1960, institutul oferind programe de studiu pentru un număr considerabil de limbi străine în toate cele trei forme de studii (zi, seral și fără frecvență). În mod firesc, a crescut și numărul de cadre didactice, mai ales la limbile romanice și germanice (limbile slave cunoscuseră un număr mare de angajări în perioada anterioară), iar în anul universitar 1970/1971 funcționau 20 de catedre, repartizate astfel: Facultatea de Limbi și Literaturi Romanice, clasice și orientale – opt catedre (catedra de limba franceză; catedra de literatura franceză; catedra de limba franceză – lectorate; catedra de limba și literatura spaniolă; catedra de limba și literatura italiană; catedra de limbi și literaturi clasice; catedra de limbi și literaturi orientale; catedra de limba și literatura maghiară); Facultatea de Limbi și Literaturi Germanice – șapte catedre (catedra de limba germană; catedra de literatura germană; catedra de limba germană – lectorate;

catedra de limba engleză; catedra de literatura engleză; catedra de limba engleză – lectorate; catedra de metodica limbii române pentru studenți străini – practica pedagogică); Facultatea de Limbi și Literaturi Slave – cinci catedre (limba rusă; literatura rusă; limbi și literaturi slave sudice; limba și literatura cehă și slovacă; limba și literatura polonă și ucraineană).

În cadrul Institutului de Limbi și Literaturi Străine a funcționat și o secție metologică dotată cu laboratoare practice și aparatură modernă, care a permis studenților să beneficieze de posibilitatea pregătirii cu ajutorul unor mijloacelor audio-vizuale performante la acea dată. Deși cea mai mare parte a activității cadrelor didactice a fost orientată spre partea practică a predării limbilor și literaturilor străine, nu au lipsit nici realizările importante în planul cercetării științifice, ilustrate de exemplu de Vladimir Drimba prin studii dedicate limbilor turcice, de Nadia Anghelescu în arabistică, sau de Iancu Fischer în studiul latinei dunărene. Totodată, în anul 1970, la inițiativa profesorului Paul Miclău, a fost

înființat Grupul Român de Semiotică (GROMS) în cadrul Societății Române de Lingvistică.

În anii 1970, și în domeniul filologic s-au făcut simțite efectele comasării și restrângerii cantitative care au afectat întregul învățământ superior universitar-pedagogic. Mai întâi, pentru multe limbi și literaturi străine s-a stabilit să se școlarizeze grupe din doi în doi ani, apoi a fost redus numărul de catedre și au fost eliminate programele de studii filologice la seral, iar în 1978 cele trei facultăți distincte au fost unificate în cadrul unei singure Facultăți de Limbi Străine.

Mai mult, în 1986 Facultatea de Limba și Literatura Română și facultatea de limbi străine au fost unite din nou într-o singură facultate, iar reducerea numărului de catedre a continuat, astfel încât în anul 1989 Facultatea de Filologie mai avea doar șase catedre (catedra de limba română; catedra de literatura română; catedra de limba și literatura franceză; catedra de limbi romanice; catedra de limbi germanice; catedra de limbi slave), iar multe subdomenii erau amenințate să nu mai poată realiza înlocuirea firească a generațiilor.

Institutul de limbi și literaturi străine,
laboratorul de fonologie

Orientalistul Sergiu Al.-George împreună
cu studenți și profesori din România și India

În 1948 Facultatea de Drept a Universității București a fost reorganizată ca facultate de științe juridico-administrative, nume schimbat ulterior în Facultatea de Științe Juridice, revenirea la vechea denumire „Facultatea de Drept” realizându-se abia în anul 1968⁶⁶. Sediul facultății a rămas în clădirea construită în anii 1930, dar a cărei adresă oficială a fost schimbată în Bulevardul 6 Martie (ulterior redenumit Gheorghe Gheorghiu-Dej, actualmente bulevardul Mihail Kogălniceanu) nr. 64. Deși corpul didactic a cunoscut mari fluctuații, pe de o parte datorită epurărilor și pensionărilor forțate, pe de altă parte datorită includerii unor persoane cu niveluri foarte diverse de pregătire, personalități precum profesorul de drept civil Traian Ionașcu sau profesorul de drept roman Constantin Tomulescu, au reușit să se mențină în cadrul instituției și să asigure transmiterea unor standarde profesionale mai înalte. Planurile de învățământ au fost sever restructurate, iar numărul studenților a cunoscut fluctuații considerabile. Deși numărul secțiilor a ajuns la șase în anul universitar 1954/1955 (teoria statului și dreptului; drept civil; drept penal; drept de stat și administrativ; drept internațional; științe juridice – cursuri fără frecvență), pe fond diversificarea a fost păstrată doar ca nivel de specializare iar licențele au fost acordate doar în științe juridice (drept). Începând cu anul universitar 1962/1963 în cadrul Facultății de Drept a funcționat pentru câțiva ani și o secție postuniversitară cu durată de 2 ani, pentru pregătirea specialiștilor în relațiile diplomatice și economice internaționale, iar din anul

universitar 1969/1970 s-a adăugat și un program de studii de științe administrative (zi). Având în vedere caracterul compact al ofertei de programe de studii, comasările din anii 1970 nu au mai avut ce reduce, astfel încât în anul universitar 1978/1979 facultatea de drept oferea programe cu specializările drept și drept economic și administrativ, cursuri de zi și fără frecvență. Numărul catedrelor a fost redus dramatic în 1948, a sporit apoi, ajungând la cinci în anul universitar 1970/1971 (catedra de teoria și istoria statului și dreptului; catedra de drept civil; catedra de drept penal; catedra de drept constituțional și administrativ; catedra de drept internațional și administrativ public)⁶⁷, a fost redus la două în anii 1970 (în anul universitar 1979/1980 mai existau doar catedra de drept civil și catedra de drept public), iar apoi la o singură catedră de drept.

Deși în mai mică măsură decât în perioadele anterioare, unii dintre profesorii Facultății de Drept au îndeplinit și funcții de demnitate publică la nivel național. Astfel, profesorul de drept civil Constantin Stătescu a fost președintele Tribunalului Suprem (1975-1977) și ministru al justiției (1977-1979), iar Ioan Ceterchi președinte al Consiliului Legislativ (1971-1980) și ministru al justiției (1980-1982). Alți profesori ai Facultății de Drept au beneficiat de recunoaștere prin cooptarea în organisme internaționale, cum a fost cazul profesorului Grigore Geamănu, care, după ce a fost decan al Facultății de Drept, a fost membru al Curții de Arbitraj de la Haga (1965-1971), sau cel al profesorului Tudor Radu Popescu, membru al mai multor asociații internaționale de drept comparat.

⁶⁶ Mihail M. Andreescu, *Facultatea de drept a Universității din București 1859-2009. File de istorie*, București, Monitorul Oficial, 2009, p. 129.

⁶⁷ Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1575/1971.

Relațiile internaționale ale Universității din București în anii 1948-1989

Primii ani ai regimului comunist au fost o perioadă de restrângere a relațiilor internaționale ale Universității din București. Relațiile cu lumea occidentală au fost aproape cu totul întrerupte în contextul Războiului Rece, iar posibilitățile de circulație ale profesorilor (ca și ale studenților) drastic eliminate. Chiar și relațiile cu celelalte state central- și est-europene aflate în sfera de influență a Uniunii Sovietice, care începuseră să fie promovate în anii 1945-1947, au rămas la un nivel modest. Desigur, vizitele ocazionale ale câte unui profesor sau (mai des) înalt demnitar sovietic având atribuții în coordonarea învățământului superior, a culturii și/sau științei, stârneau agitație în lumea universitară, și deseori preocuparea de a arăta oaspeților și mai ales activiștilor din țară cât de mult se preocupau universitarii români să aplice învățăturile și experiența „fratelui mai mare”. O altă componentă semnificativă de la începutul anilor 1950 a fost plecarea la studii de doctorat în Uniunea Sovietică a unora dintre cei mai buni absolvenți ai Universității din București. Unii dintre acești tineri s-au orientat spre domenii în care Rusia sovietică avea o tradiție academică solidă (matematici, bizantinică, lingvistică, folclorică), alții spre domenii care evident aveau mai degrabă finalități politico-ideologice. În consecință, de pe urma acestor studii în Uniunea Sovietică, România s-a ales și cu (câțiva) specialiști bine pregătiți, și cu destui veleitari, care au profitat de blazonul sovietic pentru a dobândi poziții în Universitate sau în alte instituții cultural-științifice.

De pe la mijlocul anilor 1950 poate fi percepută și o mică deschidere în domeniul relațiilor internaționale ale membrilor comunității academice a Universității din București. Mai întâi, au sporit cantitativ schimburile cu universitățile din celelalte țări socialiste.

Totodată, timid, dar real, unii dintre marii profesori care beneficiau de încrederea regimului, au început să primească aprobări să participe la diferite manifestări științifice desfășurate în străinătate, inclusiv în țări din Occident. S-a ajuns chiar la găzduirea la București a unor manifestări științifice cu participare internațională selectă, care au ajutat la reinserarea universitarilor români în circuitele științifice mondiale. Un bun exemplu în acest sens a fost Congresul Matematicienilor Români desfășurat în zilele de 27 mai - 4 iunie 1956, și care, după o lungă perioadă de întrerupere (congresul anterior avusese loc în 1945 cu o participare strict românească), a adus la București nu doar floarea specialiștilor români, ci și peste 30 de matematicieni de frunte la nivel mondial, precum Jacques Hadamard (Paris), Wilhelm Blaschke (Hamburg), Masuo Hukuhara (Tokyo), Gianfranco Cimmino (Bologna), Georges de Rham (Lausanne & Geneva), Ralph Tambs-Lyche (Oslo), Carl Einar Hille (Yale), Samuel Eilenberg (New York) și mulți alții. Pe lângă personalitățile consacrate la acea dată, la congresul de la București din 1956 au participat și tineri matematicieni în curs de afirmare, cum era Jean-Pierre Kahane (atunci încă la Montpellier, ulterior la Paris și membru al Academiei Franceze).

Dacă în anii 1950 contactele internaționale au fost destul de timide, la începutul anilor 1960, în contextul politicii mai generale de deschidere internațională a regimului comunist din România, ele au sporit exponențial. Cum un număr crescând de specialiști străini doreau să acumuleze cunoștințe despre limba și cultura română, Universitatea din București a organizat anual prin Facultatea de Filologie (apoi Facultatea de Limba și Literatura Română) *Cursurile de Vară de limba română* (inițial la Sinaia, apoi la Brașov și București) și *Colocviile științifice de limbă, literatură, istorie*

și artă a poporului român. Aceste cursuri au contribuit la formarea unui mare număr de specialiști occidentali în domeniul studiilor românești. Totodată, au fost organizate cursuri intensive (un an pregătitor) de limba română și pentru cetățenii străini doritori să-și desfășoare studiile universitare în România.

Pe de o parte, rafinându-se, politica externă a regimului a inclus vizite la Universitatea din București în programul unor înalți oaspeți politici, cum ar fi secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, U Thant (1963) sau președintele Franței Charles de Gaulle (1968).

Cursurile de vară de la Sinaia

Rectorul Jean Livescu (stânga) și secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, U Thant (dreapta) la Universitatea din București, 1963

În unele cazuri, Universitatea din București a acordat chiar titlul de doctor *honoris causa* unor asemenea personalități politice de prim rang, cum au fost președintele Sukarno al Indoneziei (1960), împăratul Hailie Sellassie al Etiopiei (1964), șahișahul Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr al Iranului (1966) și Kurt Waldheim, secretarul general al O.N.U. (1973). Titlul de doctor *honoris causa* a fost acordat și unor înalte personalități academice, cum ar fi matematicianul Ivan Georgevici Petrovski, rectorul timp de 22 de ani al Universității Lomonosov din Moscova, paleontologul Othmar Kühn, rector al Universității din Viena, filosoful René Maheu, director general al UNESCO, fizicianul suedez Sigvard Eklund, directorul Agenției Internaționale de Energie Atomică, fizicianul Alfred Kastler, profesor la École Normale Supérieure din Paris, laureat al premiului Nobel, și psihologul Jean Piaget, profesor la Universitatea din Geneva.

Acordarea titlului de doctor *honoris causa* matematicianului Ivan G. Petrovski, 1962

Un moment cu totul aparte în această fază de deschidere internațională a fost ceremonia aniversării a 100 de ani de la înființarea Universității din București. Împlinirea

centenarului Universității coincidea cu afirmarea deplină a emancipării României conduse de Gheorghe Gheorghiu-Dej din ascultarea față de Uniunea Sovietică și a deschiderii sale internaționale, atât spre Occident, cât și spre țările din „Lumea a treia”. În consecință, aniversarea Universității a fost valorificată ca un prilej de celebrare a noului curs politic al regimului, de confirmare a aderenței sale la tradițiile naționale și a recunoașterii internaționale de care se bucură. Prin dispoziția nr.452 din 26 iunie 1964 a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române a fost constituit un Comitet Național care să se ocupe de organizarea aniversării – comitet care avea în frunte pe însuși prim-ministrul Ion Gheorghe Maurer, el însuși absolvent al Facultății de Drept a Universității – și care, pe lângă conducerea instituției aniversate și a facultăților componente, mai cuprindea personalități politice și academice de prim-rang, astfel încât practic toate instituțiile de partid și de stat care ar fi putut să ajute la aniversare erau reprezentate și co-responsabile la succesul întregii manifestări. Evitându-se data exactă a sărbătoririi (16 iulie), aniversarea a fost organizată în octombrie 1964. La festivitatea oficială, găzduită de Sala Palatului, pe lângă profesorii și studenții Universității, au participat reprezentanți de frunte ai conducerii politice a țării, în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, ai principalelor instituții de cultură și învățământ superior din țară, precum și ai unui mare număr de universități străine. Era un moment de afirmare a adeziunii lumii academice la politica regimului, dar și de consolidare a legăturilor internaționale și a prestigiului Universității din București.

Aniversarea centenarului Universității din București reflectată în *Scînteia* din 15 octombrie 1964

Multe dintre aceste contacte au facilitat încheierea unor acorduri și înțelegeri punctuale cu universități și instituții academice din alte țări, prin care s-au pus bazele unor colaborări diverse. Universitatea din București a găzduit tot mai multe reuniuni științifice internaționale, iar unii specialiști străini au susținut conferințe sau chiar cursuri în cadrul său.

Un moment semnificativ pentru această dinamică a fost și organizarea de către Universitatea din București în aprilie 1970 a

reuniunii rectorilor universităților europene, la care au participat 30 de rectori din 22 de țări europene, precum și reprezentanți ai UNESCO⁶⁸. Iar în anul 1971 Universitatea din Hamburg și-a inaugurat politica de deschidere spre cooperarea cu universitățile de dincolo de cortina de fier printr-un prim acord de cooperare științifică cu Universitatea din București, acord semnat de rectorii Peter Fischer-Appelt și Jean Livescu.

⁶⁸ Liste de participanți și programul manifestării în Arhiva Rectoratului Universității București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1268/1970.

Studentii Facultății de Fizică în Aula Magna, la Conferința Internațională a Gazelor Ionizate, 1969

În această fază de deschidere internațională profesorii universității au putut beneficia și de posibilitatea de a participa la un număr sporit de manifestări științifice organizate în alte țări, sau chiar de stagii de cercetare și/sau pregătire în străinătate.

Bazate uneori pe reactivarea unor legături stabilite încă înainte de instaurarea regimului comunist, altele pe colaborări noi, plecările în străinătate au devenit tot mai numeroase nu doar în țările socialiste europene, ci și în țări precum Franța, Germania, Austria, Italia și apoi chiar Statele Unite. Ele au fost sprijinite și de instituții puternice din aceste țări, cum ar fi mai ales Fundația Alexander von Humboldt din Germania, sau programul Fulbright din Statele Unite. Aceste plecări au reprezentat șanse extraordinare de profesionalizare pentru profesorii Universității din București

și de ridicare a calității activității de cercetare din cadrul acesteia, ca și prilejuri pentru integrarea României în circuitul academic internațional. De altfel, contactele stabilite cu aceste prilejuri și buna impresie făcută de participanții români au permis integrarea unor personalități din România în organisme științifice internaționale și organizarea în România a unor importante manifestări internaționale în anii ce au urmat.

Un bun exemplu pentru această dinamică a fost al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice, desfășurat la București în 10-17 august 1980⁶⁹.

Profesorul Mihai Berza fusese în tinerețe secretar al Școlii Române de la Roma, și se distinsese printr-o remarcabilă teză de doctorat despre orașul Amalfi în perioada predecală. După o perioadă lungă de izolare, în anii 1960 el a reintrat în circuitul științific internațional, iar recunoașterea sa

⁶⁹ Informațiile despre congres au la bază relatările din „Revista de istorie”, tom 33, 1980, nr. 7-8, pp. 1247-1252 și nr. 9, pp. 1647-1650.

internațională a fost potențată atât de valoarea sa individuală, cât și de aprecierea pe care o suscita poziția distinctă a României în cadrul grupului statelor socialiste. În consecință, în anul 1970 profesorul Berza a fost ales în Biroul Comitetului Internațional de Științe Istorice, și a avut prilejul de a obține pentru România organizarea la București a congresului internațional de istorie planificat pentru anul 1980. Din păcate, profesorul Berza nu a mai apucat să vadă acest congres, stingându-se din viață în toamna anului 1978. În acest context, autoritățile de partid și de stat s-au amestecat intensiv în organizarea congresului, iar în fruntea comitetului de organizare a fost plasat un ne-istoric, scriitorul Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice. La congres au participat peste 2000 de istorici din 67 de țări, remarcându-se delegațiile numeroase și consistente din unele state socialiste europene (Uniunea Sovietică, Bulgaria, Polonia, R.D.G., Ungaria), precum și din Franța, Statele Unite, Japonia, Spania, R.F.G. și Suedia. Lucrările congresului au fost găzduite de Ateneul Român (ședințele plenare) și de Universitatea din București prin clădirea centrală și clădirea Facultății de Drept, prilej pentru unul dintre participanții români să remarce cu amărăciune faptul că marea reuniune s-a desfășurat „din punctul de vedere al infrastructurii, la nivel interbelic”⁷⁰.

Pentru profesorii și studenții antrenați în sprijinirea desfășurării congresului, acesta a fost o remarcabilă experiență profesională. La acest congres a fost înființată și Comisia Internațională de Istorie a Istoriografiei,

prilej pentru ca tânărul lector universitar Lucian Boia să fie ales secretar general (ulterior și vicepreședinte) al acestui organism, în cadrul căruia a coordonat elaborarea unui amplu dicționar internațional al marilor istorici ai lumii. Era un moment crucial într-o carieră remarcabilă a unui mare profesor al Universității din București.

În anii 1980 asemenea mari reuniuni internaționale au început să fie tot mai rare. Desigur, în 19-30 iulie 1981 capitala României a găzduit întrecerile celei de-a XI-a Universiade de vară, la care au participat 2912 sportivi din 86 de țări, dar și în acest caz decizia organizării la București a acestei întreceri fusese luată cu ani buni înainte. Uneori, au fost compromise chiar și evenimente academice deja antamate. Iată felul în care relatează profesorul Paul Cornea situația în care s-au găsit delegații români la congresul din 1982 al Asociației Internaționale de Literatură Comparată (AILC):

„încă în 1976, la Budapesta, delegația română promisese (desigur, pe baza unui mandat primit de la foruri) că va organiza la București congresul din 1985, își reînnoise solemn făgăduiala la Innsbruck, în 1979, nu dăduse pe parcurs nici un semn de dezangajare, iar acum, în ultimul ceas, fără a putea invoca nici un motiv cât de cât plauzibil, nu i se mai dădea curs promisiunii făcute: românii pur și simplu depuneau armele, ieșeau din joc. Pentru orice coleg occidental, era un lucru de neînțeles. Chiar și în ochii prietenilor noștri apăream ca niște oameni nereserioși, fără cuvânt, ireponsabili. Ce puteai să le explici: că, la noi, orice decizie în cultură depinde de toanele și de pixul tovarășei Ceaușescu? Din fericire, situația de avarie survenită la nivelul AILC, care trebuia să găsească urgent un alt loc de desfășurare, a putut

⁷⁰ Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller....*, p. 383.

fi rezolvată rapid. Colegul Daniel-Henri Pageaux, profesor la Sorbona IV, a obținut printr-un telefon dat rectorului său aprobarea organizării congresului din 1985 la Paris! Am respirat ușurați, deși pentru noi umiliința era aceeași. Plus ridicolul: Pageaux reușise să realizeze în jumătate de oră ceea ce noi mișcuserăm fără rezultat, umblând după aprobări și potcoave de cai morți, vreme de opt ani!⁷¹

Politica tot mai ostilă contactelor internaționale și restricțiile valutare au făcut ca și aprobările pentru participarea unor specialiști români la manifestări științifice

internaționale să fie tot mai rare. Ele nu au lipsit cu totul, dar tot mai multe solicitări care erau aprobate de conducerea Universității erau blocate la Comitetul de Partid al Centrului Universitar București sau la „Cabinetul 2”. Dacă avem în vedere și restrângerea achizițiilor de publicații străine, putem conchide că Universitatea din București se îndrepta spre o izolare tot mai accentuată față de comunitatea științifică internațională.

Concluzii

Perioada regimului comunist a fost contradictorie pentru Universitatea din București. Ea a debutat sub semnul epurărilor și persecuțiilor, al politizării și luptei de clasă. Universitatea a reușit să treacă, în unele privințe mai bine, în altele cu pierderi grave, umane și instituționale, prin teribilele încercări ale anilor 1940 și 1950. Au urmat apoi ani de destindere relativă, de expansiune cantitativă și de reafirmare și consolidare a valorilor profesionale. După 1971 a început declinul, care s-a accentuat inexorabil, aducând și Universitatea într-o criză tot mai gravă în anii 1980, sincron cu criza generală a societății românești în sumbrul deceniu nouă al secolului XX.

Dincolo de aceste fluctuații, a căror amplitudine reprezintă o contrazicere categorică a caracterului științific al planificării socialiste și a inexorabilității progresului clamată de liderii comuniști, la finele anului 1989 cea

mai mare parte a dezvoltărilor din deceniile anterioare fuseseră anulate, iar Universitatea din București se găsea într-o situație (aproape) la fel de proastă ca la începuturile regimului comunist.

Și atunci, nu a rămas nimic pozitiv la capătul anilor 1948-1989? În realitate, s-au făcut importante progrese în profesionalizare, atât în științele exacte, cât și în domeniul umanioarelor. A avut loc totodată o lărgire semnificativă a ariei sociale de recrutare a studenților și cadrelor didactice ale Universității. Deși Universitatea ocupa în prioritățile regimului un rol inferior învățământului superior tehnic, profesorii săi au obținut rezultate în cercetarea științifică și în dezvoltarea culturii române care i-au pus în prim-plan la nivel național. Dar, mai presus de toate, infuzia de cadre tinere în faza de expansiune din anii 1960 și de la începutul

---

⁷¹ Paul Cornea, *Ce a fost - cum a fost...*, pp. 363-364.

anilor 1970 a asigurat transmiterea valorilor academice de la marii profesori supraviețuitori din perioada interbelică spre demni continuatori, care după 1989 au putut amorsa o nouă fază de expansiune și afirmare națională și internațională a Universității din București.

